

Latviešu valoda un literatūra II

**Padziļinātā kursa programmas paraugs
vispārējai vidējai izglītībai**

Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr. 8.3.1.1/16/1/002
Kompetenču pieeja mācību saturā

Latviešu valoda un literatūra II

Padziļinātā kursa programmas paraugs vispārējai vidējai izglītībai

Padziļinātā kursa programmas paraugs ir izstrādāts Eiropas Sociālā fonda projektā "Kompetenču pieeja mācību saturā" (turpmāk – Projekts).

Mācību satura izstrādi pirmsskolas, pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pakāpē Projektā vadīja **Dace Namsone** un **Zane Oliņa**.

Padziļinātā kursa programmas parauga izstrādi un sagatavošanu publicēšanai Projektā vadīja **Sanita Martena (Lazdiņa)**, **Inta Urbanoviča** un **Pāvels Pestovs**

Padziļinātā kursa programmas paraugu izstrādāja **Sanita Martena (Lazdiņa)**, **Inese Lāčauniece**, **Līta Silova**, **Inta Urbanoviča**, **Jānis Zeimanis**.

Padziļinātā kursa programmas parauga izstrādē piedalījās **Arvils Šalme**.

Padziļinātā kursa programmas paraugu izvērtēja ārējie eksperti: mācību satura recenzente

Signe Berga un zinātniskā recenzente **Solvita Berra**.

Projekts izsaka pateicību visām Latvijas izglītības iestādēm, kas piedalījās mācību satura aprobācijā.

ISBN 978-9934-597-97-8

Saturs

levads	4	Pielikumi	46
Mērķis un uzdevumi	6	1. Kursu programmu paraugos lietotie kodi	46
Mācību saturs	6	2. Latviešu valoda un literatūra II kursā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti	47
Vērtēšanas saturs, mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	9	3. Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot vispārējās vidējās izglītības pakāpi	53
Sasniedzamo rezultātu veidi, vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	9	4. Vērtēšanas uzdevumu piemēri	55
Kursa vērtēšanas saturs	9	1. uzdevums. Teksta analīze	55
Kursa apguves prasības	13	2. uzdevums. Salīdzinošā tekstu analīze	61
Ieteikumi mācību darba organizācijai	14	3. uzdevums. Recenzija	70
Mācību satura apguves norise	16	4. uzdevums. Diskusiju forums	76
Kursa satura pārskats	16	5. uzdevums. Eseja	84
Temata ietvara struktūras paraugs	17	6. uzdevums. Jaunrades darbs	89
Izvērsti kursa saturs	19	7. uzdevums. Publiskā runa	93
1. Teksts un indivīds	19	8. uzdevums. Strukturēta diskusija	100
2. Teksts un sociālās grupas	23	5. Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi un resursi	107
3. Teksts un vara	27		
4. Teksts un valodas attīstība	31		
5. Teksts un tulkojums	35		
6. Folkloras teksts un mūsdienu literatūra	38		
Metodiskais komentārs par uzdevumu piemēriem	41		

Ievads

Kursa programmas struktūra

Latviešu valoda un literatūra II padziļinātā kursa programmas (turpmāk – programma) paraugs ir veidots, lai palīdzētu skolotājiem īstenot Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumos Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts) noteiktos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus valodu mācību jomā, kā arī kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā augstākajā mācību satura apguves līmenī.

Programmā iekļauti:

- kursa mērķis un uzdevumi;
- mācību saturs;
- vērtēšanas saturs, mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni;
- ieteikumi mācību darba organizācijai;
- mācību satura apguves norise;
- vērtēšanas uzdevumu piemēri.

Mācību satura apguvei izmantojamo mācību līdzekļu un resursu apkopojošs uzskaitījums pievienots 5. pielikumā. Mācību saturs programmā ir veidots atbilstoši standartā noteiktajiem valodu mācību jomas, kā arī kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem augstākajā mācību satura apguves līmenī.

Programma veidota, paredzot, ka kursa apguvei vidējās izglītības pakāpē tiks atvēlētas 210 mācību stundas. Taču skolai ir iespējams mainīt mācību stundu skaitu kursā, to nesamazinot vairāk par 15 %. Ieteikumus mācību darba organizācijai skatīt programmas sadaļā “Ieteikumi mācību darba organizācijai”. Programmas paraugam ir ieteikuma raksturs. Skolotāji var izmantot šo programmu vai arī izstrādāt savu programmu.

Mācību satura un pieejas akcenti

Vispārējās vidējās izglītības satura īstenošanas mērķis ir lietpratīgs skolēns, kurš apzinās savas personiskās spējas un intereses mērķtiecīgai personiskās un profesionālās nākotnes veidošanai, kurš ciena sevi un citus, padziļina zināšanas, izpratni, prasmes un turpina nostiprināt vērtības un tikumus atbilstoši saviem nākotnes mērķiem; atbildīgi, inovatīvi un produktīvi darbojas pašā, ģimenes, labklājīgas un ilgtspējīgas Latvijas valsts un pasaules veidošanā.

Vidējās izglītības pakāpes loma ir dot iespēju jauniešiem mācīties, iedziļinoties atbilstoši viņu interesēm un nākotnes mērķiem, padziļinot un vispārinot pamatzinātni apgūto (10./11. klase) un mācoties dziļāk šaurākā mācību jomu lokā (11./12. klase).

Mācību jomā plānotos rezultātus augstākajā mācību satura apguves līmenī skolēns apgūst padziļinātājā kursā. Tā mērķis ir sniegt zināšanas, izpratni un veidot prasmes: apzināti, atbildīgi, radoši un patstāvīgi pārraugot savu izzināšanu darbību, risinot problēmas nepazīstamās, sarežģītās situācijās, veidojot dziļu konceptuālu izpratni mācību jomā, saskatot starpdisciplināras likumsakarības un mācoties patstāvīgi plānot, īstenot, uzraudzīt un izvērtēt produkta radīšanas procesu.

Apgūstot Latviešu valoda un literatūra II kursa mācību saturu augstākajā mācību satura apguves līmenī, skolēns padziļināti analizē literārus un neliterārus tekstus, lai atklātu tajos tieši un netieši pausto nozīmi, lai attīstītu kritiska lasītāja un analītiski spriestspējīga indivīda pieredzi un lai rosinātu mutvārdos un rakstiski paust argumentos balstītu viedokli, piedaloties diskusijās un diskusiju forumos. Skolēns padziļināti studē daiļliteratūras tekstus (pārsvārā latviešu oriģinālliteratūru) un ar literatūru kultūras kontekstā un daudzveidībā saistītus citu veidu tekstus plašsaziņas līdzekļos un citos avotos. Daudzveidīgu literatūras tekstu studiju nolūks ir rosināt skolēnu meklēt un analizēt nozīmi, idejas, pretrunīgus viedokļus, atšķirīgas autoru perspektīvas, kas ar dažādu valodas līdzekļu palīdzību tiek paustas tekstos, un reflektēt par atklāto, lietojot daudzveidīgu vārdu krājumu, precīzus jēdzienus un terminus. Palīdzot skolēnam fokusēties uz pētāmo tekstu valodu, tiek attīstītas skolēna prasmes pamanīt un analizēt tekstu plašākā kontekstā, kā arī izprast sabiedrības un mediju diskursu ietekmi uz autora un lasītāja pozīciju.

Šādu jaunu pieeju nosaka vairāki faktori:

- vēlme rosināt skolēnus paskatīties uz literāru tekstu kā noteikta laika un vietas sabiedrības atspoguļotāju, lai ar izlasītā teksta palīdzību mēģinātu saskatīt sabiedrībā risināmos jautājumus, sabiedrībā pārstāvētās vai marginalizētās sociālās grupas, veicinātu diskusijas par vērtībām, indivīda un sabiedrības attiecībām u. tml.;
- uzskats, ka labu, pilnvērtīgu, bagātu latviešu valodu var attīstīt uz daudzveidīgas literatūras bāzes – kompetents valodas lietotājs vispirms ir aizrautīgs lasītājs;
- fragmentārisma mazināšana: iepazīstot un analizējot literāros un informatīvos tekstus caur konkrētiem, mūsdienu 21. gs. sabiedrībā nozīmīgiem tematiem, jauniešos tiks veidots viengabalaināks skatījums uz pasauli;
- drosmē un radoša iespēja skolotājam patstāvīgi un kopā ar skolēniem veidot apgūstamo daiļliteratūras un informatīvo tekstu kopu;
- starpdisciplināru pētniecisku projektu pamatu apguve.

Lai skolēns varētu pilnvērtīgi apgūt kursa saturu, programmas paraugā ir piedāvāti seši savstarpēji saturiski neatkarīgi temati, no kuriem brīvi var izvēlēties jebkurus divus tematus. Piedāvātie temati ir balstīti daudzveidīgās Latvijai, Eiropai un globālajai pasaulei nozīmīgās vērtībās, kas piedāvā kontekstu padziļinātai valodas un literatūras izpratnes un prasmju apguvei:

- Teksts un indivīds
- Teksts un sociālās grupas
- Teksts un vara
- Teksts un valodas attīstība
- Teksts un tulkojums
- Folkloras teksts un mūsdienu literatūra

Skolotājs, sākot īstenot padziļināto kursu, patstāvīgi vai kopā ar skolēniem izvēlas divus tematus, ar kuriem strādās visu kursa realizēšanas laiku. Skolotājs pats arī var piedāvāt skolēniem citus jaunus tematus kā kontekstus kursa sasniedzamo rezultātu apguvei. Kursā var rosināt arī pašus skolēnus piedāvāt noteiktus savus tematus, caur kuru problemātiku viņi vēlētos apgūt kursa saturu.

Katram tematam tekstu bāzi veido gan žanriski daudzveidīgi daiļliteratūras teksti, gan informatīvi teksti. Izvēloties konkrētu daiļliteratūras tekstu izpētes aspektu, jāņem vērā temata ietilpība, temata aktualitāte un jauniešu vecumposms. Kursā tematu apguvē ir jāievēro pēctecības princips neatkarīgi no konkrēto tematu izvēles:

- I izvēlētais temats ietver viena teksta analīzi, kā arī padziļina prasmi veidot noteiktu žanru tekstus;
- II izvēlētais temats ietver vismaz divu tekstu salīdzināšanu, pretstatīšanu, kā arī padziļina prasmi veidot noteiktu žanru tekstus.

Lai nodrošinātu tematu apguves pēctecību, katra temata apguvē tiek izmantoti daļēji atšķirīgi vērtēšanas uzdevumu veidi.

Mērķis un uzdevumi

Latviešu valoda un literatūra II kursa apguves mērķis un uzdevumi skolēnam ir:

- 1) veicināt radošumu, intelektuālās spējas un kritiska lasītāja pieredzes veidošanos, iedziļinoties valodas, literatūras un kultūras mijiedarbībā;
- 2) veidot izpratni par atšķirīgu dažādu kultūru cilvēku un sociālo grupu attīstību, atšķirīgiem uzskatiem, vērtībām, tradīcijām, kas atspoguļotas literārajos tekstos un plašsaziņas līdzekļos caur to autoru prizmu;
- 3) pilnveidot teksta analīzes un interpretācijas prasmes, ņemot vērā mijiedarbību starp tekstu, tā autoru (viņa identitāti) un lasītāju;
- 4) pētīt valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu dažādos avotos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informācijas aktualitāti, kvalitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei;
- 5) vērtēt literārās valodas un latviešu valodas paveidu mijiedarbību un šī procesa nozīmi mūsdienu latviešu valodas un savas valodas attīstībā;
- 6) izprast valodas līdzekļu sistēmisko saistījumu un valodas vienību saderību tekstā, lai veidotu noteiktam žanram atbilstošu tekstu.

Mācību saturs

Vidējās izglītības pakāpē mācību saturs ir izstrādāts, fokusējoties uz skolēnam būtiskāko, lai veidotos lietpratība (kompetence) kā komplekss skolēna mācīšanās rezultāts ilgākā periodā. Mācību saturs ir organizēts saskaņā ar mācību satura būtiskākajiem pamatjēdzieniem jeb lielajām idejām, kas skolēnam jāapgūst, lai veidotos vienota izpratne par apkārtējo pasauli un sevi tajā. Lielās idejas veido obligātā mācību satura strukturālo ietvaru. Tām atbilstoši aprakstītas prasības mācību satura apguvei jeb plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, pabeidzot noteiktu izglītības pakāpi.

Valodu mācību jomas lielās idejas ir ietvars, kas ļauj gan skolēnam, gan skolotājam pievērst uzmanību galvenajam latviešu valodas mācību satura kontekstā: ko mēs saprotam ar valodu, tās būtību, lingvistisko izpratni 21. gadsimtā, par pamatu izmantojot daiļliteratūras tekstus un kontekstus. Valoda liecina par sabiedrības un indivīda identitāti, tā var palīdzēt konstruēt realitāti un ietekmēt izpratni par to, tā nosaka cilvēka domāšanu un pasaules uztveri – šīs atziņas veido pamatu lielo ideju formulējumiem kursā.

- **Jebkura dzīva valoda ir mainīga, un tai ir raksturīgi vairāki paveidi: literārā valoda, sociolekti un reģiolekti. Valodā mēs atspoguļojam sevi, savu piederību, uzskatus un vērtības.**

Padziļinātā kursa programmā skolēniem ir iespēja analizēt tekstus, kas atspoguļo dažādus literārās valodas paveidus, jo tajos atspoguļojas atšķirīgu kultūru, sociālo grupu un indivīdu pasaules uztvere, dzīves vērtības, tradīcijas. Daiļliteratūrā ir vērojama dažādu valodas paveidu mijiedarbe, un šādu tekstu analīze palīdz izvērtēt literārās valodas un citu paveidu mijiedarbību un šī procesa nozīmi mūsdienu latviešu valodas attīstībā.

Valodas sniegums apliecina ikviena indivīda unikalitāti, viņa personības un identitātes atšķirības, dzīves vērtības un pasaules uztveri. Skolēns, pētot padziļināti daiļliteratūrā dažādu identitāšu izpausmi, vērtē un secina arī par savas identitātes savdabību, reflektē par savas identitātes izpausmēm, kā arī par grupas vai kopienas identitātes savdabību.

- **Mediji konstruē realitāti un ietekmē veidu, kā sabiedrība redz pasauli. Detalizēti analizējot medijos izmantotos valodas līdzekļus, varam noteikt ietekmes un manipulācijas paņēmienus.**

Mediju vidē ir pieejama plaša informācija gan par dažādiem kultūras procesiem, gan par to rezonansi sabiedrībā. Tāpēc padziļinātā kursa programmā skolēni pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, sabiedrībai nozīmīgus diskursus, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informācijas aktualitāti un kvalitāti un lai spētu padziļināti spriest par literārajos darbos atveidotajiem sociālajiem procesiem, īpaši pievēršot uzmanību mediju tekstu nolūkam, pretrunīgi paustiem viedokļiem, cieņpilnai attieksmei un saziņas normu ievērošanai, informācijas izklāsta veidam, pausto viedokļu argumentācijai, izmantotajiem ietekmēšanas paņēmieniem, varas un pretvaras duālismam.

Analizējot mediju vidē lietotos valodas izteiksmes līdzekļus, skolēns padziļina savu izpratni par to izmantošanas iespējām, kā arī kritiski izvērtē to izmantojamību savu tekstu izveidei.

- **Katru tekstu raksturo noteikta stila vai vairāku stilu pazīmes. Dažādu tekstu izpratne un veidošana ir nepārtraukts radošs process, kurā tiek iegūta jauna saziņas pieredze un iepazīta valodas daudzveidība.**

Padziļinātājā kursā skolēns turpina pilnveidot prasmi veidot žanriski un stilistiski daudzveidīgus tekstus, izmantojot vispiemērotākos valodas līdzekļus. Darbojoties ar daiļliteratūras tekstiem, īpaši tiek attīstīta prasme pētīt un vērtēt citu personu valodas stilu, kā arī secināt, kā valodā izpaužas personas individualitāte, identitāte un stila savdabība, lai bagātinātu savu valodas potenciālu eksperimentālu jaunrades tekstu veidošanā.

- **Valoda ir zīmju sistēma, kas sastāv no vairākiem savstarpēji saistītiem valodas līmeņiem. Ar valodas palīdzību mēs domājam un paužam savas domas citiem.**

Valodas sistēmiskā izpratne tiek padziļināti pētīta dažādos daiļliteratūras un informatīvajos tekstos, lai skolēns nostiprinātu un padziļinātu savas zināšanas un prasmes saistībā ar dažādu valodas līmeņu vienību izmantošanas iespējām un iedarību atbilstošajā situācijā.

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas lielās idejas ir vērstas uz indivīda radošo izaugsmi un intelektuālās, estētiskās un emocionālās pieredzes veidošanu. Indivīds, kas dzīvo noteiktas kultūras sabiedrībā, ir šīs sabiedrības daļa, un viņa pienākums ir atbalstīt dažādu kultūras procesu attīstību, iesaistoties, piedaloties kultūras procesos kā skatītājam, dalībniekam, kas kritiski izvērtē savu atbildību un iespējas tradīciju un kultūras mantojuma saglabāšanā un pārradīšanā.

- **Katru laikmetu un sabiedrību raksturo tai specifiskas kultūras pazīmes, kas radoši tiek izteiktas dažādos mākslas veidos.**

Padziļinātā kursa programmā skolēns salīdzina dažādu kultūrvēsturisko periodu un reģionu kultūru un to raksturojošo pazīmju izpaušmi daiļliteratūrā, kā arī izmanto savu pieredzi, ar piemēriem skaidrojot dažādu kultūru atsaucē laikmetīgajā mākslā, salīdzina kultūras mantojuma vērtības un transformācijas dažādos laikmetos, diskutē par dažādu kultūrvēsturisko periodu pazīmēm, personiskām, sabiedrības vai grupas kultūras vērtībām un to nozīmi sabiedrībā.

- **Kultūras procesi un mākslas darbi pauž sabiedrības vērtības, to pārmantojamību un transformāciju, veido intelektuālo, estētisko un emocionālo pieredzi.**

Skolēns salīdzina dažādos daiļliteratūras darbos akcentētās vērtības ar savu intelektuālo, estētisko, emocionālo pieredzi, kā arī komentē mākslas darbu individuālo un personiski emocionālo, ekonomisko un sabiedrisko nozīmi, pēta un analizē jaunrades kopsakarības ar tradicionālajiem kultūras artefaktiem, vērtībām, kultūras zīmēm un simboliem.

- **Radošajā procesā, iedvesmojoties no kultūras konteksta un sabiedrības vajadzībām, paplašinās kultūras pieredze, rodas jaunas idejas un inovācijas.**

Skolēns mākslinieciskas jaunrades procesā realizē sev aktuālu ideju, izvēloties noteiktu tekstevides tipu, izmēģinot dažādus jaunus un provokatīvus risinājumus sabiedrībai aktuālām problēmām. Radošajā procesā skolēns darbojas motivēti, reflektē par savu darbu, diskutē par snieguma māksliniecisko un individuālo vērtību, analizē savu pieredzi.

- **Kultūras procesi rada pārmaiņas sabiedrībā. Mākslas darbiem ir mākslinieciska, sociāla un ekonomiska vērtība.**

Padziļinātā kursa apguves laikā skolēns argumentēti diskutē par kultūras procesiem un mākslas darbiem, izvērtējot sava laikmeta kultūras un mākslas vērtības, novērtē to ietekmi uz politiskiem, reliģiskiem, ekonomiskiem un globāliem procesiem, kā arī citām dzīves jomām, diskutē par laikmetīgās mākslas nozīmi pilsoniskās līdzdalības veidošanā un mākslas produkta radīšanas mērķiem.

Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācību jomā un no tiem atvasinātie sasniedzamie rezultāti padziļinātā kursa programmā ir kompleksi - galarezultāts veidojas darbībā, kura ietver gan mācību jomas zināšanas, izpratni un prasmes, gan vispārīgās jeb caurviju prasmes (turpmāk – caurviju prasmes), gan vērtībās balstītus ieradumus. Katra kursa skolotāja viens no uzdevumiem ir tos attīstīt.

Caurviju prasmju apguve un izmantošana ikdienā ir nozīmīgs priekšnoteikums dziļākas izpratnes veidošanai kursā. Vingrinoties izmantot caurviju prasmes kursam specifiskos veidos un situācijās, skolēns vienlaikus ir ieguvis vispārīgas prasmes, kuras varēs izmantot visu dzīvi. Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot vispārējās vidējās izglītības pakāpi, iekļauti programmas 3. pielikumā.

Latviešu valoda un literatūra II kursā īpaši attīsta tādas caurviju prasmes kā:

- **jaunrade**, piedāvājot skolēnam, iedvesmojoties no dažādiem literāriem un informatīviem tekstiem, veidot un īstenot daudzveidīgas, jaunas idejas, lai risinātu sabiedrībai aktuālas problēmas, piedāvājot gan situatīvi iederīgus, gan arī provokatīvus risinājumus;

- **pašvadīta mācīšanās**, regulāri rosinot skolēnu patstāvīgi plānot un organizēt savu mācību procesu; valodas un literatūras satura kontekstā īpaši svarīgi ir mācīties izmantot pašorganizēšanās stratēģijas pirms teksta radīšanas, teksta rakstīšanas procesa laikā un to noslēdzot (teksta pārskatīšana), lai paaugstinātu snieguma līmeni, kā arī pilnveidot lasīšanas stratēģijas darbā ar līdz šim retāk iepazītiem tekstiem, jo pašvadītas mācīšanās pamatā ir augsta līmeņa lasītprasme un izlasītā teksta izpratne;
- **informācijpratība**, kas īstenojas noteiktas, ar latviešu valodas un literatūras jautājumiem saistītas un sabiedrībai aktuālas, nozīmīgas informācijas ieguvē un apstrādē, mērķtiecīgi un apzināti lietotu lasīšanas stratēģiju izmantošanā, kā arī ētiskā iegūtās informācijas izmantošanā, respektējot autortiesības un izmantojot precīzas atsauces uz avotiem;
- galvenais akcents caurviju prasmju izmantošanā likts uz **problēmrisināšanu**, kas padziļinātajā kursā izpaužas kā:
 - individuālam un sabiedrībai nozīmīgu tematu izpēte daiļliteratūras un informatīvajos tekstos, prasme par noteiktu problēmjaudājumu izvirzīt argumentus un pretargumentus, piedāvāt atšķirīgus skatpunktus jeb alternatīvas perspektīvas;
 - refleksijas par valodas attīstību un mainību, attīstot prasmi spriest, diskutēt un izteikt priekšlikumus par latviešu valodas dzīvotspējas jautājumiem;
 - mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izvērtēšana literāros un neliterāros tekstos, reflektējot par to iedarību un efektivitāti, uzrunājot noteiktu mērķauditoriju;
 - ideju un priekšlikumu paušana tādu tekstu radīšanā, kas gan satura, gan formas ziņā visprecīzāk varētu iedarboties uz potenciālo lasītāju vai klausītāju;
 - literārā jaunrade, kas ietver radošu impulsu un stratēģiju izmantošanu, kā arī individuālās pašizpaušmes attīstību.

Vērtēšanas saturs, mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

Sasniedzamo rezultātu veidi, vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

Programmas ietvaros paredzēti četru veidu plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti: zināšanas un izpratne, prasmes, vērtībās balstīti ieradumi un zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas. Katram sasniedzamo rezultātu veidam ir norādītas būtiskas sasniedzamo rezultātu grupas, kuras apkopo standartā noteikto mācību saturu.

Zināšanu un izpratnes apguve attiecas uz standartā plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, kuri parasti sākas ar darbības vārdiem “skaidro”, “pamato” u. c. Plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu apguvi skolēns parāda, piemēram, skaidrojot jēdzienus, algoritmus, piedaloties sarunās un diskusijās.

Prasmju grupas atspoguļo būtiskas priekšmeta specifiskās prasmes, domāšanas un caurviju prasmes. Prasmju apguvi skolēns demonstrē darbībā, piemēram, modelē, aprēķina, analītiski spriež, lieto priekšmeta specifisko valodu.

Ieradumus, kas balstīti vērtībās, skolēns demonstrē darbībā; tos vērtē, novērojot skolēna darbību ilgākā laikposmā, īpaši situācijās, kuras ietver izvēles iespējas.

Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas, kuras ir raksturīgas un būtiskas šī kursa mācību satura apgūvē, skolēns demonstrē darbībā, jaunajās, to skaitā reālajās, dzīves situācijās, risinot problēmas. Katra padziļinātā kursa ietvaros ir norādītas raksturīgas problēmas, piemēram, pētniecība, mākslinieciskā jaunrade, kurās skolēns definē problēmu vai iespēju, formulē un izvēlas risinājumu, plāno un rīkojas, pārbauda un izvērtē risinājumu.

Skolotājs atbilstoši sasniedzamajam rezultātam izvēlas uzdevumu un vērtēšanas formu (mutiski, rakstiski, praktiski vai kombinēti). Būtiska uzdevumu daļa ir vērtēšanas kritēriji, saskaņā ar kuriem iespējams izvērtēt snieguma kvalitāti. Ja skolēns var demonstrēt sniegumu dažādās kvalitātes gradācijās, tad ir svarīgi veidot snieguma aprakstu attiecībā pret būtiskiem kritērijiem. Kritēriju izstrādē un vērtēšanā var iesaistīt skolēnus, lai pilnveidotu viņu pašvadītās mācīšanās prasmes.

Kursa vērtēšanas saturs

Latviešu valoda un literatūra II kursa detalizēts sasniedzamo rezultātu grupu uzskaitījums ir apkopots tabulā. Programmas ietvaros atbilstoši sasniedzamo rezultātu grupām ir izstrādāti uzdevumu piemēri ar vērtēšanas kritērijiem. Atsevišķi uzdevumi ietver vairākas sasniedzamo rezultātu grupas. Šo uzdevumu mērķis ir atspoguļot zināšanas un izpratni, prasmes, ieradumus un zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas, kuras skolēns ir apguvis kursa ietvaros.

Sasniedzamo rezultātu veids	Sasniedzamo rezultātu grupa	Vērtēšanas uzdevumu piemēri*
Zināšanas un izpratne	Zina un raksturo daudzveidīgus, nozīmīgus kultūras faktus, kultūras zīmes un simbolus (arī tekstus), to kontekstuālo nozīmi.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teksta analīze 2. Salīdzinošā tekstu analīze 3. Recenzija 4. Diskusiju forums 8. Strukturēta diskusija
	Zina un raksturo latviešu valodas paveidus un tiem tipiskākos valodas izteiksmes līdzekļus dažādu stilu un žanru tekstos.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teksta analīze 2. Salīdzinošā tekstu analīze 7. Publiskā runa 8. Strukturēta diskusija
	Skaidro un pamato daudzveidīgu literāro tekstu struktūru, kompozīciju, izmantotos verbālos un neverbālos izteiksmes līdzekļus.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teksta analīze 2. Salīdzinošā tekstu analīze 3. Recenzija 4. Diskusiju forums 5. Eseja 6. Jaunrades darbs 7. Publiskā runa 8. Strukturēta diskusija
Prasmju grupas	Argumentē savu viedokli gan monologā, gan polilīgā, izsaka savas pārdomas, lietojot metavalodu (jomai specifiskos jēdzienus un terminus), pamana argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, spēj tās novērst.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teksta analīze 2. Salīdzinošā tekstu analīze 3. Recenzija 4. Diskusiju forums 5. Eseja 7. Publiskā runa 8. Strukturēta diskusija

Sasniedzamo rezultātu veids	Sasniedzamo rezultātu grupa	Vērtēšanas uzdevumu piemēri*
Prasmju grupas	Informācijpratība: iegūst informāciju no dažādiem valodniecības, literatūrzinātnes, folkloristikas un kulturoloģijas resursiem; pārveido iegūto informāciju, izmantojot piemērotas un efektīvas startējīgas; pārrada iegūto informāciju atbilstoši ētiskajiem un tiesiskajiem principiem, respektējot autortiesības un intelektuālā īpašuma tiesības; komunicē informāciju, nododot tālāk savas idejas, savu izpratni par noteiktiem jautājumiem.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teksta analīze 2. Salīdzinošā tekstu analīze 3. Recenzija 4. Diskusiju forums 5. Eseja 6. Jaunrades darbs 7. Publiskā runa 8. Strukturēta diskusija
	Pašvadīta mācīšanās: izvirza individuālos mērķus kursa satura apgūvē un patstāvīgi plāno savu mācīšanās procesu; regulāri uzrauga savu mācīšanos un izmanto dažādas pašorganizēšanās stratēģijas mācību procesā; novērtē gūto mācīšanās pieredzi un reflektē par pašvadīta mācību procesa progresu.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teksta analīze 2. Salīdzinošā tekstu analīze 3. Recenzija 4. Diskusiju forums 5. Eseja 6. Jaunrades darbs 7. Publiskā runa 8. Strukturēta diskusija
	Analizē un izvērtē teksta struktūru, kompozīciju, tēlu sistēmu un citus specifiskus elementus, kā arī to kontekstuālo nozīmi.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teksta analīze 2. Salīdzinošā tekstu analīze 3. Recenzija 4. Diskusiju forums 7. Publiskā runa 8. Strukturēta diskusija
	Demonstrē savu individuālo stilu, prasmīgi izmantojot dažādus valodas līdzekļus, kas atbilst teksta nolūkam, adresātam, kontekstam un situācijai.	<ol style="list-style-type: none"> 3. Recenzija 4. Diskusiju forums 5. Eseja 6. Jaunrades darbs 7. Publiskā runa 8. Strukturēta diskusija

Ieradumi	Pilnvērtīgi piedalās sociālajā, īpaši kultūras, dzīvē, veidojot cieņpilnas attiecības un uzņemoties atbildību par savas darbības rezultātu,	<ol style="list-style-type: none"> 3. Recenzija 4. Diskusiju forums 5. Eseja 6. Jaunrades darbs 7. Publiskā runa 8. Strukturēta diskusija
Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas	Pētniecība: definē izpētes objektu, skaidro pētāmā objekta nozīmi lingvistiskā un kulturoloģiskā kontekstā, plānveidīgi un secīgi īsteno pētniecību, noformē pētniecības gaitā gūtos rezultātus, izvērtē pētniecības procesu un iegūtos rezultātus, analītiski reflektējot par tiem.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teksta analīze 2. Salīdzinošā tekstu analīze 3. Recenzija 4. Diskusiju forums 7. Publiskā runa 8. Strukturēta diskusija
	Jaunrade: pārdomāti un atbildīgi izvēlas jaunrades procesa ideju, mērķi un formu, pamatojot aktualitāti un oriģinalitāti; realizē ideju izvēlētajā jaunrades formā, eksperimentējot un izmēģinot dažādus risinājumus; reflektē par jaunrades procesa rezultātu, izvērtē to.	<ol style="list-style-type: none"> 5. Eseja 6. Jaunrades darbs 7. Publiskā runa 8. Strukturēta diskusija

* Vērtēšanas uzdevumu piemērus skatīt 4. pielikumā.

Kursa apguves prasības

Programmā piedāvāts piemērs Latviešu valoda un literatūra II kursa beigšanas prasībām, kurā ir norādīti uzdevumi ar attiecīgo īpatsvaru kursa vērtējumā. Norādītais īpatsvars ir saistīts ar sasniedzamo rezultātu nozīmīgumu un mācību laiku, kas ir paredzēts to apguvei.

Skolēnam padziļinātā kursa apguves laikā ir jāveic noteikts uzdevumu kopums gan mutvārdos, gan rakstveidā, beigās veidojot kumulatīvu (summējošu) vērtējumu: I temats 50 % + II temats 50 %.

Katra temata apgūvē jāizpilda trīs rakstveida uzdevumi un viens mutvārdu uzdevums atbilstoši I un II temata specifikai. I temata apgūvē skolēns izstrādā 3 rakstveida vērtēšanas uzdevumus: uz teksta analīzi ir vērsts teksta analīzes uzdevums, savukārt tekstu veidošanā

tiek padziļināta prasme rakstīt recenziju un eseju vai jaunrades darbu. Temata apguves laikā tiek izstrādāts arī viens mutvārdu daļas vērtēšanas uzdevums – publiskā runa vai strukturēta diskusija (pēc izvēles).

II temata apgūvē skolēns izstrādā 3 rakstveida vērtēšanas uzdevumus: uz teksta salīdzināšanu, pretstatīšanu ir vērsta salīdzinošā tekstu analīze, savukārt tekstu veidošanā tiek padziļināta prasme rakstveidā iesaistīties diskusiju forumā, kā arī rakstīt eseju vai jaunrades darbu. Temata apguves laikā tiek izstrādāts arī viens mutvārdu daļas vērtēšanas uzdevums – publiskā runa vai strukturēta diskusija (izvēle nedrīkst sakrist ar I temata vērtēšanas uzdevuma veidu).

Prasības skolēnam kursa apguvei	Īpatsvars kursa vērtējumā (%)
I temata apguve – teksta analīze; noteiktu žanru tekstu veidošana	50 %
Rakstveida uzdevumi: – teksta analīze – recenzija – eseja vai jaunrades darbs Mutvārdu uzdevums: – publiskā runa vai strukturēta diskusija	Visu uzdevumu vērtējumiem ir līdzvērtīgs īpatsvars.
II temata apguve – tekstu salīdzināšana, pretstatīšana; noteiktu žanru tekstu veidošana	50 %
Rakstveida uzdevumi: – salīdzinošā tekstu analīze – diskusiju forums – eseja vai jaunrades darbs Mutvārdu uzdevums: – publiskā runa vai strukturēta diskusija	Visu uzdevumu vērtējumiem ir līdzvērtīgs īpatsvars.
KOPĀ	100 %

Padziļinātā kursa programmas paraugā ir izstrādāti visu astoņu vērtēšanas uzdevumu veidu paraugi:

- a) seši rakstveida uzdevumi –
 1. teksta analīze,
 2. salīdzinošā tekstu analīze,
 3. recenzija,
 4. diskusiju forums,
 5. eseja,
 6. jaunrades darbs;
- b) divi mutvārdu uzdevumi –
 1. publiskā runa,
 2. strukturēta diskusija.

Uzdevumu piemēri ir veidoti kā paraugs, kuru var pielāgot katram programmā piedāvātajam tematam. Uzdevumu piemēri ir iekļauti 4. pielikumā. Tie ir sagatavoti tematam “Teksts un indivīds”, tomēr piedāvātos teksta fragmentus var izmantot arī citu tematu apgūvē.

Ieteikumi mācību darba organizācijai

Satura starpdisciplināritāte

Tematu apgūvē ir iespējama starpdisciplināritāte ar citiem padziļinātajiem kursiem atkarībā no kursa konkrētā temata izvēles un skolēna mācību priekšmetu kursu komplekta. Starpdisciplināritāti ir iespējams plānot tikai skolas līmenī atkarībā no tā, kurš mācību priekšmets ietilpst skolēna izvēlētajā komplektā. Tā kā skolēni šī padziļinātā kursa satura apguves laikā izstrādā vairākus individuālus uzdevumus, starppriekšmetu saikne katram skolēnam var veidoties atšķirīgi atbilstoši temata ietvaram. Turpinājumā minēti vairāki piemēri.

Temata “Teksts un sociālās grupas” apgūvē ir iespēja veidot starppriekšmetu saikni ar padziļinātā kursa “Sociālās zinātnes II” saturu, aktualizējot jautājumus par sociālo grupu raksturīgajām īpatnībām ne tikai no valodiskā, bet arī no sociālpilsoniskā viedokļa, kā arī ar padziļinātā kursa “Vēsture II” tematu par sociālo grupu veidošanos dažādos vēsturiskajos periodos, ja noteiktais jautājums ir aktuāls skolēna izvēlētajā literatūras kontekstā.

Temata “Teksts un vara” apgūvē var veidot starppriekšmetu saikni ar padziļināto kursu “Sociālās zinātnes II”, pievēršoties varas un personības, varas un sabiedrības, varas un pretvaras, varas un ideoloģijas problemātikai no sabiedrības vadības un pārvaldības viedokļa, kā arī ar padziļinātā kursa “Vēsture II” tematiem, kas ietver jautājumus par ticību (relīģijām un ideoloģijām), valsti un identitāti, aktualizējot varas jautājumu noteikta vēsturiskā perioda kontekstā.

Arī temata “Teksts un valodas attīstība” apgūvē var veidot starppriekšmetu saikni ar padziļinātā kursa “Vēsture II” tematiem, ja skolēna izvēlētais daiļliteratūras darbs attiecas uz kādu konkrētu vēsturisku periodu un tam laikam būtiskiem vēstures notikumiem, piemēram, konkrētu karu, revolūciju, reliģiskām nostādnēm u. tml.

Temata “Teksts un tulkojums” apgūvē var veidot starppriekšmetu saikni ar padziļināto kursu “Svešvaloda II”, kurā arī tiek aktualizēti jautājumi par tulkojumu, tā kvalitāti un vērtēšanas kritērijiem. Var salīdzināt tekstu konkrētajā svešvalodā un tā tulkojumu latviešu valodā gan no stilistikā viedokļa, gan no izmantoto valodas līdzekļu atbilstības viedokļa, gan no kultūrvēsturiskā viedokļa.

Temata "Folkloras teksts un mūsdienu literatūra" apgūvē var veidot starppriekšmetu saikni ar padziļināto kursu "Kultūra un māksla II", jo viena no šajā kursā piedāvātajām izpētes un jaunrades tēmām ir saistāma ar senās kultūras mantojumu. Ja skolēns abosursos ir izvēlējis padziļināti pētīt folkloras tekstus, izvēlētos materiālus var saskaņot un izmantot abu kursu ietvaros.

Visu tematu apgūvē var veidot starppriekšmetu saikni ar padziļināto kursu "Dizains un tehnoloģijas II", jo padziļinātā kursa apguves laikā skolēns izstrādā vairākus individuālos darbus, kuru tapšanā ir jārisina produkta izstrādes un funkcionalitātes dažādošanas jautājumi, kā arī jāizmanto dizaina domāšana.

Satura starpdisciplināritāte visos tematos veidojas arī ar specializēto kursu "Radošā rakstīšana".

Stundu sadalījums/grafiks

Kursa apguvei ir paredzētas 210 stundas. Tā kā programmas apgūvē ir paredzēti izvēlēties 2 tematus, katram tematam var veltīt 50 % no kopējā stundu skaita, proti, katru tematu var īstenot 105 stundās. Skolotājs var mainīt stundu skaita proporciju atbilstoši temata izvērsumam, tāpat ir iespējams stundu skaitu dalīt citādi. Satura apgūvē ir ieteicams plānot dubultstundas, lai skolēni varētu koncentrēties uz noteiktu uzdevumu un izvairīties no fragmentārisma.

Dažādas mācību darba organizācijas formas

Padziļinātā kursa apgūvē tiek akcentēta skolēna spēja iesaistīties mācību procesa organizēšanā, kā arī prasme patstāvīgi plānot, uzraudzīt un novērtēt savu un klasesbiedru mācīšanos. Mācību darbā svarīga ir regulāra lasīšanas un rakstīšanas prasmju izkopšana, daudzveidīgu daiļliteratūras un informatīvo tekstu iepazīšana, atlase un pārdomāta izmantošana. Darbojoties ar daudzveidīgiem daiļliteratūras tekstiem, skolēni var meklēt dažādus informācijas ieguves avotus, kā arī veidot kontekstuāli paplašinātu mācību procesu, apmeklējot noteiktu rakstnieku muzejus, dodoties novadpētniecības ekskursijās u. c.

Mācību satura apguves norise

Kursa satura pārskats

Skolotājs, sākot realizēt padziļināto kursu, patstāvīgi vai kopā ar skolēniem izvēlas divus tematus, ar kuriem strādās visu kursa realizēšanas laiku. Kursa programmas paraugā ietverti šādi temati, no kuriem ir iespēja izvēlēties:

Teksts un indivīds	Teksts un sociālās grupas	Teksts un vara	Teksts un valodas attīstība	Teksts un tulkojums	Folkloras teksts un mūsdienu literatūra
--------------------	---------------------------	----------------	-----------------------------	---------------------	---

Ieteicams izvēlēties tematus, starp kuriem var izveidot pēctecīgu saturisku ietvaru, piemēram:

1. variants: I temats "Teksts un indivīds", II temats "Teksts un sociālās grupas"
2. variants: I temats "Teksts un valodas attīstība", II temats "Folkloras teksts un mūsdienu literatūra"
3. variants: I temats "Teksts un sociālās grupas", II temats "Teksts un vara"
4. variants: I temats "Teksts un valodas attīstība", II temats "Teksts un tulkojums"

Skolotājs pats arī var piedāvāt skolēniem citus jaunus tematus, piemēram, "Teksts un tabu", "Teksts un ticība", "Teksts un politika", "Teksts un dzimums" u. tml. Izvēloties konkrētu aspektu, jāņem vērā temata ietilpība (cik dziļi un plaši ir iespējams par to runāt), temata aktualitāte un jauniešu vecumposms (ieinteresētība, vēlme izzināt, saprast ko jaunu vai aplūkot it kā zināmas parādības/procesus no citas perspektīvas). Kursā var rosināt arī pašus skolēnus piedāvāt noteiktus tematus, caur kuru tematiku un problemātiku viņi vēlētos apgūt kursa saturu.

Katra temata atsegumā ir izmantots viens un tas pats algoritms, lai veidotu ieteicamo literatūras sarakstu. Tekstu bāzi katram tematam veido:

- 1) dailliteratūras teksti – vismaz 6 mērķtiecīgi izvēlēti, žanriski daudzveidīgi teksti, kas prezentē gan klasisko, gan laikmetīgo literatūru: 4 teksti no ieteicamās literatūras saraksta (turpmāk arī – IL); 1 teksts – tulkojums latviešu valodā no ieteicamo autoru saraksta (turpmāk arī – IA); 1 teksts pēc skolēnu izvēles (var būt no IL, IA saraksta vai paša brīvi izvēlēts darbs);
- 2) informatīvi teksti (vismaz 10 dažādu žanru teksti) – reklāmas, afišas, ziņas, viedokļu raksti, emuāri, recenzijas, TV raidījumi, propagandas raksti, diskusiju forumi, biogrāfijas, memuāri, manifesti, filmu, izrāžu scenāriji, politiskās runas, uzrunas, paziņojumi, parodijas, fotogrāfijas ar uzrakstiem, enciklopēdiju šķirklī, literārie komiksi u. c.

Veidojot bagātu lasītāja pieredzi, prasmīga vērotāja, saskatītāja un analizētāja ieradumus, kursā ir paredzēts nodrošināt labu pamatu savu tekstu izveidei: mutvārdos un rakstu formā, tieša kontakta un digitālajā vidē, literāro, informatīvo un lietišķo tekstu radīšanā, individuāli un radot kopā.

Lai īstenotu temata apguvi, skolotājs kopā ar skolēniem nosaka vērtēšanas uzdevumu tipus katram tematam no piedāvātā vērtēšanas uzdevumu klāsta (sk. Kursa apguves prasības).

Temata ietvara struktūras paraugs

Katrs programmā piedāvātais temats tiek aprakstīts pēc turpmāk norādītā temata ietvara struktūras parauga, kuru skolotājs kopā ar skolēniem var papildināt un pilnīgot atbilstoši izvēlēto tematu vajadzībām.

Temata nosaukums	Temata nosaukums	Temata nosaukums	Temata nosaukums	Temata nosaukums
------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

Temata apgūvei ieteicamais laiks

Ieteicamais laiks temata apgūvei ir norādīts proporcionāli līdzvērtīgs visiem tematiem, jo, izvēloties padziļinātā kursa apgūvē 2 tematus no piedāvātā klāsta, katram tematam var veltīt 50 % no kopējā stundu skaita.

Temata apgūves mērķis

Temata mērķi ir formulēti plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu kopums un apgūves pamatojums.

Temata izpētes jautājumi - dažādu veidu jautājumu piemēri, kas atspoguļo mācību satura dziļumu un plašumu. Šī sadaļa ietver jautājumu piemērus, kas:

- aktualizē nepieciešamās zināšanas un veido dziļāku konceptuālu izpratni par temata saturu/jēdzieniem;
- rosina diskusiju par tematu, ir apskatāmi no vairākiem aspektiem un nav viennozīmīgi atbildami.

Sasniedzamie rezultāti

Sasniedzamie rezultāti katra temata izvērsumā netiek nosaukti, jo piedāvātie temati ir saturiski un konceptuāli tik ietilpīgi, ka katra temata apgūves norise iekļauj sevī visu skolēnam plānoto sasniedzamo rezultātu kopu, kas attiecas uz šī padziļinātā kursa īstenošanu. Plānoto sasniedzamo rezultātu apraksts ir piedāvāts 2. pielikumā. Izvēlēto divu tematu pēctecība pamatā ir saistāma ar tekstu analīzes veidu: I tematā tiek padziļināta prasme analizēt tekstu vai tā fragmentu, kā arī pilnveidota prasme veidot noteiktu žanru tekstus, kas ir saistāmi ar teksta analīzes principiem, savukārt II tematā teksta analīzes prasme tiek papildināta ar salīdzināšanu, līdz ar to skolēnam ir jāanalizē vairāki teksti un tie savā starpā arī jāsalīdzina, arī prasme veidot noteiktu žanru tekstus ir saistāma ar prasmi salīdzināt, pretstatīt vairākus tekstus.

Jēdzieni

Temata apgūvē būtiski jēdzieni, kas skolēnam varētu būt jauni vai mazāk pazīstami.

Temata apguves norise

Šajā sadaļā nosauktas tematā plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu apguvei nepieciešamās skolēna darbības.

Temata apguves norise visiem tematiem ir veidota pēc viena strukturālā principa, vispārīgi aprakstot galvenos apguves posmus:

- veido plānu temata apguvei: precizē vai formulē temata izpētes jautājumus, izvēlas apgūstamos literatūras avotus, nosaka citus informācijas ieguves avotus u. tml.;
- iepazīst apgūstamos literatūras avotus, regulāri reflektējot par darba/darbu daļām, kontekstu, saturu, tēlu sistēmu, kompozīciju, izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem u. tml.;
- meklē, apkopo, sistematizē informāciju par temata izpētes jautājumiem dažādos avotos – enciklopēdijās, monogrāfijās, kritikās, intervijās u. c.;
- kritiski izvērtē iegūtās informācijas aktualitāti, kvalitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei;
- analizē, salīdzina, interpretē, izvērtē izvēlētos literatūras tekstus, to raksturojošās pazīmes, kontekstus un nozīmi sabiedrībā vērojamo diskursu attīstībā;
- veido savu inovatīvu tekstu, kurā analizēti, interpretēti, vērtēti temata izpētes jautājumi; eksperimentē, konstruē savai idejai atbilstošus risinājumus, izmantojot dažādas tekstveides tehnikas un saziņas situācijai, teksta žanram un stilam piemērotākos izteiksmes līdzekļus;
- producē, prezentē vai publicē savu radošo veikumu rakstveidā vai mutvārdos, noformējot to atbilstoši sava individuālā stila izpausmēm;
- iesaistās argumentētā diskusijā, izsaka savā izpētē pamatotu viedokli par temata izpētes jautājumiem, uzklausa un novērtē kritiku un nepieciešamības gadījumā piedāvā un rada jaunas alternatīvas tekstu pilnveidei, komentē un analizē savu kultūras un mākslas pieredzi temata izpētes jautājumu aspektā, izsaka argumentētu viedokli par citu skolēnu veikumu.

Ieteicamā literatūra (IL) /Ieteicamo autoru (un darbu) saraksts tulkotajai literatūrai (IA), kā arī ieteicamie informatīvo tekstu žanri

Saraksts ietver katram tematam ieteicamo daiļliteratūras un informatīvo tekstu kopumu.

Metodiskais komentārs

Šajā sadaļā iekļauta koncentrēta informācija par šādiem aspektiem: 1) akcenti par temata saturu; 2) kāds piemērs, kā varētu stundā ar šo tematu darboties praktiski; 3) pārdomas par to, kas skolēniem potenciāli varētu sagādāt grūtības temata apgūvē un kā varētu tās pārvarēt.

Programmā lietoto kodu skaidrojums pievienots 1. pielikumā.

Izvērstis kursa saturs

Teksts un indivīds	Teksts un sociālās grupas	Teksts un vara	Teksts un valodas attīstība	Teksts un tulkojums	Folkloras teksts un mūsdienu literatūra
---------------------------	----------------------------------	-----------------------	------------------------------------	----------------------------	--

Teksts un indivīds

Temata apguvei ieteicamais laiks: ja kursa apguvē ir izvēlēts šis temats, tā apguvei var veltīt 50 % no kopējā kursā paredzētā stundu skaita.

Temata apguves mērķis: pētīt, kā literārā vai informatīvā tekstā tiek atklātas autora vai raksturojamā tēla/indivīda idejas, vērtības, attieksme, pieredze un kā atspoguļojas personas identitāte.

Temata izpētes jautājumi

- Kā tekstos valoda pauž indivīda unikalitāti, viņa valodu un kultūru biogrāfiju, attieksmi pret citu valodu un kultūru pārstāvjiem?
- Kā tiek atklātas indivīda un sabiedrības attiecības dažādos laikmetos/21. gs.?
- Kā tekstos atklājas autora/attēlotā indivīda personība, identitāte, tostarp, dzimumidentitāte, vērtības, nolūks?
- Kā tekstā iespējams atklāt autora stilu, attieksmi, vērtības?

Sasniedzamie rezultāti: sk. 2. pielikumā.

Jēdzieni: indivīds, indivīds un sabiedrība, valodas līdzekļi, naratīvs, vēstījums, literārā atkāpe, biogrāfisks, autobiogrāfisks

Temata apguves norise

- 1) veido plānu temata apguvei: precizē vai formulē temata izpētes jautājumus, izvēlas apgūstamos literatūras avotus, nosaka citus informācijas ieguves avotus u. tml.;
- 2) iepazīst apgūstamos literatūras avotus, regulāri reflektējot par darba/darbu daļām, kontekstu, saturu, tēlu sistēmu, kompozīciju, izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem u. tml.;
- 3) meklē, apkopo, sistematizē informāciju par temata izpētes jautājumiem dažādos avotos – enciklopēdijās, monogrāfijās, kritikās, intervijās u. c.;
- 4) kritiski izvērtē iegūtās informācijas aktualitāti, kvalitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei;
- 5) analizē, salīdzina, interpretē, izvērtē izvēlētos literatūras tekstus, to raksturojošās pazīmes, kontekstus un nozīmi sabiedrībā vērojamo diskursu attīstībā;
- 6) veido savu oriģinālu tekstu, kurā analizēti, interpretēti, vērtēti temata izpētes jautājumi; eksperimentē, konstruē savai idejai atbilstošus risinājumus, izmantojot dažādas tekstveides tehnikas un saziņas situācijai, teksta žanram un stilam piemērotākos izteiksmes līdzekļus;
- 7) producē, prezentē vai publicē savu radošo veikumu rakstveidā vai mutvārdos, noformējot to atbilstoši savam individuālajam stilam;
- 8) iesaistās argumentētā diskusijā, izsaka savā apguves procesā pamatotu viedokli par temata izpētes jautājumiem, uzklauša un novērtē kritiku un nepieciešamības gadījumā piedāvā un rada jaunas alternatīvas tekstu pilnveidei, komentē un analizē savu kultūras un mākslas pieredzi temata izpētes jautājumu aspektā, izsaka argumentētu viedokli par citu skolēnu veikumu, reflektē par savu pieredzi.

Ieteicamā literatūra (II) / Ieteicamo autoru (un darbu) saraksts tulkotajai literatūrai (IA)

	Dzeja	Proza	Dramaturģija	Dokumentālā literatūra/ publicistika
Laikmetīgā latviešu literatūra		I. Ābele, romāns "Klūgu mūks" (2014)		
Laikmetīgā latviešu literatūra				G. Repše, esejas "Skiču burtnīca. Simts" (2019)
Klasiskā latviešu literatūra	O. Vācietis, 1 dzejoļu krājums (piemēram, "Si minors", (1982))			
Klasiskā latviešu literatūra		E. Ādamsons, noveļu krājums "Smalkās kaites" (1937)		
Tulkojums/atdzeja			H. Ibsens, luga "Brands" (1865), latviešu valodā tulkojis J. Akuraters	
Izvēle				

Ieteicamie informatīvo tekstu žanri

Teksta žanrs	Piemērs
Recenzija	Simsone, B. Gundegas Repšes grāmatas "Skiču burtnīca. Simts" recenzija. Simt aukstu ūdens malku. Pieejams tiešsaistē: https://www.diena.lv/raksts/kd/gramatas/gundegas-repses-gramatas-_skicu-burtnica.-simts_-recenzija.-simt-ukstu-udens-malku-14219560
Recenzija	LALIGABA žūrijas īsrecenzijas par I. Ābeles romānu "Klūgu mūks". Pieejams tiešsaistē: https://www.laligaba.lv/index.php/lv/klugu-muks
Recenzija	Senkāne, O. Dzejnieka Ojāra Vācieša (1933–1983) dzejoļu krājums "Si minors", 1982. Pieejams tiešsaistē: https://kulturaskanons.lv/archive/ojars-vacietis/
Pētījums	Ojārs Vācietis un viņa laiks latviešu rakstniecībā. Konferences zinātnisko rakstu krājums. Rīga: Zinātne, 2013.
Pētījums	Adams, R. M. Henrik Ibsen. Later Plays and Legacy. (Pārskats par H. Ibsena radošo biogrāfiju). Pieejams tiešsaistē: https://www.britannica.com/biography/Henrik-Ibsen/Later-plays-and-legacy
Pētījums	Attīstības psiholoģija. Nacionālās enciklopēdijas šķirklis. Pieejams tiešsaistē: https://enciklopedija.lv/skirklis/7374-att%C4%ABst%C4%ABas-psiholo%C4%A3ija
Pētījums	Liepa, D. Ziņu žanra raksturojums interneta portālos. Pieejams tiešsaistē: https://www.lu.lv/filol/valoda/ind_3_publ_r_Dites.htm
Intervija	Zemes dēls ar zvaigžņu dvēseli. Rīga: Pētergailis, 1999. Intervijas ar V. Eihvaldu (par latviešu rakstniekiem, arī E. Ādamsonu).
Video intervija	Video intervija ar Islandes rakstnieku, tulkotāju un latviešu literatūras draugu Hrafnu Andresu Hardarsonu: https://www.ventspils.lv/lat/izklaide_kultura/64495-video-intervija-ar-islandes-rakstnieku,-tulkotaju-un-latviesu-literaturas-draugu-hrafnu-andresu-hardarsonu
Mākslas filma/teātra izrāde u. tml.	Latvijas Nacionālā teātra mājaslapas informācijas kopa: https://teatris.lv/izrade/klugu-muks
Attēls/attēlu kopa u. tml.	Pasākumu informācija, anotācijas, plāns u. c. teksti. Pieejams tiešsaistē: https://www.lv100.lv/programma/
Valodas korpuss	Jēdziena "indivīds" lietojums politiķu runās. Saeima. Saeimas sēžu stenogrammu korpuss. Pieejams tiešsaistē: http://nosketch.korpuss.lv/run.cgi/first_form?corpname=saeima

Metodiskais komentārs:

Temata satura kodols ir personības atklāsme dažādu veidu darbos. Tā kā tematu ir iespējams interpretēt ļoti dažādi, tad centrālos jautājumus noteiks izvēlētie literārie, pētnieciskie un publicistikas darbi. Iespējams centrēties uz personības rakstura atklāsmi, personības valodas raksturīgajām pazīmēm, personībai nozīmīgajām vērtībām dažādos laikmetos vai vienā laikmetā, personības dzimumidentitāti. Iepazīstoties ar tekstiem un tos interpretējot, var iedziļināties gan attēlotajā individuā, gan individuā kā teksta radītājā un aplūkot abus individuus kompleksi.

Skolēni, piemēram, var izpētīt, kā rakstnieces I. Ābeles personība ietekmējusi romāna "Klūgu mūks" galveno tēlu raksturu izveidi. Var izpētīt, kā Francis Sebalds un Jezups Baško tiek atklāti romānā, I. Rogas režisētājā izrādē un dažādās recenzijās.

Interesantas dažādos laikos ir bijušas indivīda un sabiedrības, pūļa attiecības. To var aplūkot, iedziļinoties gan I. Ābeles romānā, gan H. Ibsena lugā "Brands".

Interesants izpētes loks varētu būt, kā atšķiras sievietes un vīrieša skatījums uz sevi un pasauli; skolēni var salīdzināt G. Repšes eseju grāmatu "Skiču burtnīca. Simts" un O.Vācieša dzejoļu krājumu "Si minors".

Ir iespēja iedziļināties personības vājībās, piemēram, E. Ādamsona krājumā "Smalkās kaites", salīdzinot tās ar 21. gs. cilvēku vājībām.

Temata beigu darbs varētu būt tekstu salīdzinošā analīze, piemēram, vienas personības atklāsme dažādos darbos vai eseja par kādu no tematā dziļāk izpētītiem aspektiem.

Teksts un indivīds	Teksts un sociālās grupas	Teksts un vara	Teksts un valodas attīstība	Teksts un tulkojums	Folkloras teksts un mūsdienu literatūra
--------------------	----------------------------------	----------------	-----------------------------	---------------------	---

Teksts un sociālās grupas

Temata apguvei ieteicamais laiks: ja kursa apguvē ir izvēlēts šis temats, tā apguvei var veltīt 50 % no kopējā kursā paredzētā stundu skaita.

Temata apguves mērķis: pētīt, kā tekstos tiek atklāta dažādu sociālo grupu piederība, valoda, vērtības; kuri valodas līdzekļi tiek izmantoti, lai vārstos pie noteiktas sociālās grupas vai atspoguļotu to.

Temata izpētes jautājumi

- Kā dažādu žanru tekstos tiek atklāta sociālo grupu piederība, vērtības, uzskati?
- Kā autora izvēlētie valodas līdzekļi atklāj tēlu piederību noteiktām sociālajām grupām, un kuri spilgti valodas līdzekļi tiek izmantoti šo grupu raksturojumā?
- Vai sociālo grupu raksturojumā ir vērojami kādi noteikti stereotipi? Ar kuriem valodas līdzekļiem tie tiek atklāti?
- Kuru sociālo grupu raksturojumā autors izmanto īpatnēju, noteiktai sociālajai grupai raksturīgu valodas paveidu (sociolektu)?

Sasniedzamie rezultāti: sk. 2. pielikumā.

Jēdzieni: idiolekts, sociolekts, īpatnēji valodas līdzekļi, slengs, slengismi

Temata apguves norise

- 1) veido plānu temata apguvei: precizē vai formulē temata izpētes jautājumus, izvēlas apgūstamos literatūras avotus, nosaka citus informācijas ieguves avotus u. tml.;
- 2) iepazīst apgūstamos literatūras avotus, regulāri reflektējot par darba/darbu daļām, kontekstu, saturu, tēlu sistēmu, kompozīciju, izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem u. tml.;
- 3) meklē, apkopo, sistematizē informāciju par temata izpētes jautājumiem dažādos avotos – enciklopēdijās, monogrāfijās, kritikās, intervijās u. c.;
- 4) kritiski izvērtē iegūtās informācijas aktualitāti, kvalitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei;
- 5) analizē, salīdzina, interpretē, izvērtē izvēlētos daiļliteratūras tekstus, to raksturojošās pazīmes, kontekstus un nozīmi sabiedrībā vērojamo diskursu attīstībā;
- 6) veido savu inovatīvu tekstu, kurā analizēti, interpretēti, vērtēti temata izpētes jautājumi; eksperimentē, konstruē savai idejai atbilstošus risinājumus, izmantojot dažādas tekstveides tehnikas un saziņas situācijai, teksta žanram un stilam piemērotākos izteiksmes līdzekļus;
- 7) producē, prezentē vai publicē savu radošo veikumu rakstveidā vai mutvārdos, noformējot to atbilstoši sava individuālā stila izpausmēm;
- 8) iesaistās argumentētā diskusijā, izsaka savā apguves procesā pamatotu viedokli par temata izpētes jautājumiem, uzklauša un novērtē kritiku un nepieciešamības gadījumā piedāvā un rada jaunas alternatīvas tekstu pilnveidei, komentē un analizē savu kultūras un mākslas pieredzi temata izpētes jautājumu aspektā, izsaka argumentētu viedokli par citu skolēnu veikumu.

Ieteicamā literatūra (II) /Ieteicamo autoru (un darbu) saraksts tulkotajai literatūrai (IA)

	Dzeja	Proza	Dramaturģija	Dokumentālā literatūra/ publicistika
Laikmetīgā latviešu literatūra		J. Joņevs, romāns "Jelgava 94" (2013)		
Laikmetīgā latviešu literatūra	A. Auziņa, dzejoļu krājums "Annas pūra govs" (2017)	J. Egle, stāstu krājums "Gaismā" (2016) H. Matulis, īsprozas krājums "Vidusšķiras problēmas" (2018)		U. Rudaks, grāmata "Rokupācija: latviešu rokmūzikas vēsture" (2008)
Klasiskā latviešu literatūra			G. Priede, luga "Saniknotā slieka" (1983)	
Klasiskā latviešu literatūra		A. Upīts, romāns "Zelts" (1914)		
Tulkojums/atdzeja	Š. Bodlērs, dzejoļi prozā "Parīzes splīns" (2003)	M. Velbeks, romāns "Pakļaušanās" (2016)		
Izvēle				

Ieteicamie informatīvo tekstu žanri

Teksta žanrs	Piemērs
Recenzija	Šlāpins, I. "Jelgava 94". Sentimentālais ir jaunais brutālais. Pieejams tiešsaistē: https://www.kinoraksti.lv/kadra/latvijas-filma/jelgava-94-sentimentalais-ir-jaunais-brutalais-581
Recenzija	Berelis, G. Kurts šauj Amerikā un trāpa Jānim Latvijā. Pieejams tiešsaistē: https://berelis.wordpress.com/2013/05/06/kurts-auj-amerika-un-trapa-janim-latvija/#more-2338
Recenzija	Ilziņa, K. Mišela Velbeka grāmatas "Pakļaušanās" recenzija. Trīs sievas pret vienu dzimteni. Pieejams tiešsaistē: https://www.diena.lv/raksts/kd/gramatas/misela-velbeka-gramatas-_paklausanas_-recenzija.-tris-sievas-pret-vienu-dzimteni-14153057 Čevers, T. Nedziedināmā Eiropa. Pieejams tiešsaistē: https://www.diena.lv/raksts/kd/teatris/izrades-_paklausanas_-recenzija.-nedziedinama-eiropa-14155290
Pētījums	Ernstsone, V., Tidriķe, L. Jauniešu valoda. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006.
Pētījums	Liepa, D. Latvijas preses valoda. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2011. Kramiņš, E. Runas prasme saziņā. Rīga: Turība, 2005.
Pētījums	Laugale, V. Par vārda izvēli ikdienas saziņā. Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. 3. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2018, 38–46. Pošeiko, S. Grafiti pilsētvidē: vēsture, izveide, uztvere. Linguistica Lettica 21. Latviešu valodas institūta rakstu krājums. Rīga, 133.–166. lpp.
Publicistika (kopsavilkums)	Jaunības slenga vārdi un to nozīme. III. Vārdi, kas tuvi kādam adverbam. VI. Frazeoloģismi, kas pastāv skolas slengā. Zinātniskā konference. Pieejams tiešsaistē: http://paletskiy.ru/lv/mezhdisciplinarnye-issledovaniya/words-of-youth-slang-and-their-meanings-iii.html Remere, S. Kam vajag rupjības? Pieejams tiešsaistē: https://www.punctummagazine.lv/2019/09/04/kam-vajag-rupjibas/
Informācijas krātuve, enciklopēdija	Sociālo grupu pētniecība. Nacionālās enciklopēdijas šķirklis. Pieejams tiešsaistē: https://enciklopedija.lv/skirklis/3400-soci%C4%81lo-kust%C4%ABbu-p%C4%93tniec%C4%ABba
Informācijas krātuve	Akadēmiskā terminu datubāze. Pieejams tiešsaistē: http://termini.lza.lv/term.php
Reklāma	Aktuālo reklāmu (apkārtējā/digitālajā vidē, radio, TV) valodas līdzekļu izpēte

Teksta žanrs	Piemērs
TV intervija	Ģirts Šolis un Bruno Biteniņš par filmu "Jelgava 94" un 20. gs. 90. gadu un mūsdienu jaunatnes atšķirībām. Pieejams tiešsaistē: https://www.youtube.com/watch?v=IUCN1uWEkWc
Mākslas filma/teātra izrāde u. tml.	J. Ābele, spēlfilma "Jelgava 94" (2019), A. Hermanis, iestudējums Jaunajā Rīgas teātrī (JRT) "Pakļaušanās" (2016) Izrādes video reklāma pieejama tiešsaistē: https://vimeo.com/183790144
Attēls/attēlu kopa u. tml.	"10 vārdi, kas palīdzēs tev saprast latviešu jauniešus". Valodu blogs. Pieejams tiešsaistē: https://valodublogs.wordpress.com/tag/jauniesu-valoda/
Valodas korpuss	Valodas korpuss. Pieejams tiešsaistē: http://www.korpuss.lv/

Metodiskais komentārs:

Temata galvenais satura aspekts ir jautājumi par to, kā teksts raksturo noteiktu sociālo grupu un kā piederība noteiktai sociālajai grupai nosaka valodas līdzekļu izvēli. Aplūkojot šos jautājumus, ir svarīgi ne tikai iedziļināties sociālo grupu raksturojumā, bet pētīt tieši valodiskos izteiksmes līdzekļus.

Skolēni var salīdzināt sociālo grupu atklāsmi dažādos laikmetos, piemēram, Š. Bodlēra un A. Auziņas dzejā vai A. Upīša romānā "Zelts" un M. Velbeka romānā "Pakļaušanās".

Skolēni var iedziļināties 21. gs. sabiedrības raksturojumā, interpretējot jaunāko prozu, piemēram, J. Egles vai H. Matuļa darbus.

Var aplūkot kādu ļoti konkrētu aspektu, piemēram, kā interese par kādu noteiktu mūzikas virzienu nosaka vērtības, izturēšanos, valodu.

Temata apgūvē īpaša uzmanība pievēršama jēdzienu "idiolekts" un "sociolekts" izpratnei. Svarīgi skolēnam iedziļināties savas valodas raksturojumā.

Temata beigu darbs varētu būt pētnieciskais darbs, piemēram: kā reklāmās izmantotie valodas līdzekļi norāda uz sociālo grupu (adresātu), kam tā adresēta.

Teksts un indivīds	Teksts un sociālās grupas	Teksts un vara	Teksts un valodas attīstība	Teksts un tulkojums	Folkloras teksts un mūsdienu literatūra
--------------------	---------------------------	----------------	-----------------------------	---------------------	---

Teksts un vara

Temata apguvei ieteicamais laiks: ja kursa apgūvē ir izvēlēts šis temats, tā apguvei var veltīt 50 % no kopējā kursā paredzētā stundu skaita.

Temata apguves mērķis: pētīt daudzveidīgus saturiskus un izteiksmes paņēmienus dažādu laikmetu daiļliteratūras un informatīvajos tekstos, kā atklājas varas un personības, varas un sabiedrības, varas un pretvaras, varas un ideoloģijas u. tml. pozīcija, lai, apspriežot strīdīgus viedokļus, veidotu un stiprinātu patstāvīga viedokļa veidošanas prasmes, izceļot argumentācijas kvalitātes nozīmi mūsdienu pasaulē.

Temata izpētes jautājumi

- Kā dažādu laikmetu un dažādu žanru tekstos tiek atklāta varas pozīcija (noteicējs, padotais, ietekmējošais, pakļautais u. c.)?
- Kuri autora izvēlētie valodas līdzekļi ir iedarbīgi varas vai pretvaras pozīcijas risinājumā?
- Kādā veidā un ar kuriem līdzekļiem dažādos tekstos (literāros un publicistiskos) tiek atklātas un risinātas tabuētas tēmas?
- Kādu raksturojumu un vērtējumu par 21. gadsimta sabiedrību sniedz varas tēmas vai tabu tēmu izmantojums laikmetīgajā literatūrā?

Sasniedzamie rezultāti: sk. 2. pielikumā.

Jēdzieni: cenzūra, tabu, metaforiskums, epatāža, valodas ekspresija, literārā un neliterārā valoda, eifēmisms

Temata apguves norise

- 1) veido plānu temata apguvei: precizē vai formulē temata izpētes jautājumus, izvēlas apgūstamos literatūras avotus, nosaka citus informācijas ieguves avotus u. tml.;
- 2) iepazīst apgūstamos literatūras avotus, regulāri reflektējot par darba/darbu daļām, kontekstu, saturu, tēlu sistēmu, kompozīciju, izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem u. tml.;
- 3) meklē, apkopo, sistematizē informāciju par temata izpētes jautājumiem dažādos avotos – enciklopēdijās, monogrāfijās, kritikās, intervijās u. c.;
- 4) kritiski izvērtē iegūtās informācijas aktualitāti, kvalitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei;
- 5) analizē, salīdzina, interpretē, izvērtē izvēlētos daiļliteratūras tekstus, to raksturojošās pazīmes, kontekstus un nozīmi sabiedrībā vērojamo diskursu attīstībā;
- 6) veido savu oriģinālu tekstu, kurā analizēti, interpretēti, vērtēti temata izpētes jautājumi, eksperimentē, konstruē savai idejai atbilstošus risinājumus, izmantojot dažādas tekstveides tehnikas un saziņas situācijai, teksta žanram un stilam piemērotākos izteiksmes līdzekļus;
- 7) producē, prezentē vai publicē savu radošo veikumu rakstveidā vai mutvārdos, noformējot to atbilstoši sava individuālā stila izpausmēm;
- 8) iesaistās argumentētā diskusijā, izsaka savā apguves procesā pamatotu viedokli par temata izpētes jautājumiem, uzklauša un novērtē kritiku un nepieciešamības gadījumā piedāvā un rada jaunas alternatīvas tekstu pilnveidei, komentē un analizē savu kultūras pieredzi temata izpētes jautājumu aspektā, izsaka argumentētu viedokli par citu skolēnu veikumu.

Ieteicamā literatūra (II) /Ieteicamo autoru (un darbu) saraksts tulkotajai literatūrai (IA)

	Dzeja	Proza	Dramaturģija	Dokumentālā literatūra/ publicistika
Laikmetīgā latviešu literatūra	K. Vērdiņš, dzejoļu krājums "Es" (2008) vai K. Vērdiņš, dzejoļu krājums "Pieaugušie" (2015)	R. Bargais, romāns "Plikie ruki" (2017) vai R. Bargais, īsprozas krājums "Tenkas" (2012)		
Laikmetīgā latviešu literatūra		G. Repše, romāns "Bogene" (2016) Manfelde, romāns "Virsnieku sievas" (2016)		G. Repše, grāmata "MALA. Tā rakstīja Frīdrihsons"(2010)
Klasiskā latviešu literatūra		E. Virza, poēma prozā "Straumēni" (1933)	G. Priede, luga "Smaržo sēnes" (1967) M. Zīverts, luga "Vara" (1944)	
Klasiskā latviešu literatūra		Bels, romāns "Bezmiegs" (1967)		
Tulkojums/atdzeja	A. Žids, "Atgriešanās no PSRS", Tulk. I. Gailāns. (1989)		M. Bulgakovs, romāns "Meistars un Margarita", Tulk. O. Vācietis (1978)	
Izvēle				

Ieteicamie informatīvo tekstu žanri

Teksta žanrs	Piemērs
Pētījums	Latviešu literatūra 2007–2015. Sast. K. Vērdiņš. Rīga: LU LFMI, 2018.
Pētījums	Radzobe, S. Mihails Bulgakovs un Ojārs Vācietis: Meistars un Margarita. // Cilvēka brīvība. Cilvēka balss. Starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: Pils, 2005.
Kultūras diskusijas/viedokļi	Izrāvumi no tumsas. Diskusija par romānu ciklu “Mēs, Latvija, XX gadsimts” (2018). Pieejams tiešsaistē: https://www.delfi.lv/kultura/news/books/izravumi-no-tumsas-diskusija-par-romanu-ciklu-mes-latvija-xx-gadsimts.d?id=50449031
Recenzija	Lasmane, V. “Vainags nakts melnumā”. Recenzija par A. Bela romānu “Bezmiegs”. Pieejams tiešsaistē: https://jaunagaita.net/jg171/JG171_gramatas_Lasmane.htm
Publicistika (kopsavilkums)	Materiālu kopa par mūža balvas ieguvēju literatūrā (2013) – Albertu Belu. Pieejams tiešsaistē: https://www.laligaba.lv/index.php/lv/alberts-bels
Publicistika	Kusiņa-Šulce, L. “Ojārs Vācietis. Dzejnieks, kurš neļāva sevi pazīt”. Pieejams tiešsaistē: http://www.la.lv/ojars-vacietis-dzejnieks-kurs-nelava-sevi-pazit
Informācijas krātuve	“Vara”. Pieejams tiešsaistē: https://tezaurs.lv/llvv/ (Vārda “vara” polisēmija; iesaiste frazeoloģismos)
Radio intervija	Saruna ar politoloģi Vitu Matīsu – “Vara un kultūra” (2018). Pieejama tiešsaistē: https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/dialogi/vara-un-kultura-saruna-ar-politologi-vitu-matisu.a110497/
Radio intervija	Raidījums ciklā “Šīs dienas acīm” – E. Liniņa saruna ar vēsturnieku A. Levānu par lietuviešu valdnieku Mindaugu (2013). Pieejams tiešsaistē: https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/siis-dienas-aciim/lietuvieshu-valdnieks-mindaugs.a28578/
Filma	Geka, Dz., Repše, G. Dokumentālā filma “Kurts Fridrihsons” (2018) Ilze Burkovska-Jacobsen, animācijas filma “Mans mīļākais karš” (2020)
Attēls/attēlu kopa u. tml.	Oskara Noriša ilustrācijas E. Virzas poēmai “Straumēni” (tās ietvertas arī 2016. gadā atkārtotajā izdevumā)
Valodas korpuss	www.korpuss.lv (vietnē meklēt kontekstus ar vārdiem “vara”, “varēt”, “varonis” u. tml.)

Metodiskais komentārs:

Tematā “Teksts un vara” iespējams izvēlēties precizējošu ievirzi, piemēram, akcentēt tabu tematiku valodā un daiļliteratūrā, kā arī veidot saturisku centrējumu – vara un personības, vara un sabiedrība, vara un pretvara, vara un ideoloģija, vara un varoņi u. tml. Visos gadījumos galvenā ir patstāvīga viedokļa formulēšanas prasme, kas veidojas, salīdzinot dažādus tekstus (dažādas pozīcijas, strīdīgus viedokļus), apgūstot valodas un tekstveides paņēmienus, kuri ir pamatā iedarbīgam tekstam (vārdos un rakstos). Skolēni izzina svarīgākos jēdzienus un terminus, piemēram, cenzūra, tabu, metaforiskums, epatāža, valodas ekspresija, literārā un neliterārā valoda, eifēmisms.

Atkarībā no tā, kā izvēlēti daiļliteratūras un informatīvie avoti, iespējams izcelt jautājumus, kuru veiksmīgā apgūvē veidojas loģiska saikne ar vēstures un sociālo zinātņu priekšmetiem, piemēram, totalitāras varas ietekme kultūras procesos. No otras puses, iespējams visu aplūkot kā mākslas (literatūras) varas interpretāciju un noskaidrot, kāpēc, piemēram, E. Virzas grāmata “Straumēni” bija tik iedarbīga noteiktos sabiedrībai izšķirīgos periodos un kāpēc tas bija viens no padomju varas aizliegtajiem darbiem.

Temata daudzpusīgums nozīmē, ka vērtēšanā modelējamas un izmantojamas ļoti daudzpusīgas pieejas. Izceļams ir tas, ka temata apgūvē labi iekļaujas mutvārdu runas izmantojums (ar vērtējumu), jo iedarbīgu valodas līdzekļu izvēle, runas situācijas, nolūka, apstākļu izzināšana ir būtiska skolā apgūstama prasme.

Viens no izaicinājumiem temata risinājumā ir skolēnu iepazīstināšana ar tabu tematiku dažādu laikmetu daiļliteratūrā, un tas nozīmē pārliecinoši risināt jautājumus par mākslas (literatūras) tiesībām runāt par visdažādākajiem, arī neērtiem, tematiem.

Teksts un indivīds	Teksts un sociālās grupas	Teksts un vara	Teksts un valodas attīstība	Teksts un tulkojums	Folkloras teksts un mūsdienu literatūra
--------------------	---------------------------	----------------	-----------------------------	---------------------	---

Teksts un valodas attīstība

Temata apguvei ieteicamais laiks: ja kursa apgūvē ir izvēlēts šis temats, tā apguvei var veltīt 50 % no kopējā kursā paredzētā stundu skaita.

Temata apguves mērķis: veidot interesi par latviešu valodas pārmaiņu un attīstības jautājumiem, par citu kontaktvalodu ietekmi uz latviešu valodu Latvijā, padziļināti pētīt latviešu valodu dažādu laikposmu tekstos un analizējot mūsdienu plašsaziņas līdzekļos vērojamos diskursus par latviešu valodu; mācīties saskatīt un izprast valodu pārmaiņas un to cēloņus, lai spētu analizēt un argumentēti spriest par latviešu valodas lietojumu daiļliteratūras un informatīvajos tekstos un prognozētu latviešu valodas attīstības gaitu nākotnē.

Temata izpētes jautājumi

- Ko no vēstures var mācīties par valodu izušanu vai tieši otrādi – valodas atdzimšanas iespējām?
- Kā ir mainījusies latviešu valoda 20.–21. gs. (vai vēl no senākiem laikiem)? Kuri faktori ietekmē valodas pārmaiņas?
- Kā latviešu valodas pārmaiņas ir vērojamas daiļliteratūras darbos?
- Kā valodu situācija Latvijā (izlokšņu lietojums un latviešu valodas kontaktsituācija ar citām valodām) ietekmē latviešu valodu? Kā šie valodu kontakti ir vērojami daiļliteratūras tekstos?
- Par kuriem aktuāliem latviešu valodas un latviešu literatūras jautājumiem ir vērojami diskursi plašsaziņas līdzekļos? Kā tie ietekmē valodas un literatūras attīstību un valodas lietojuma praksi ikdienā?

Sasniedzamie rezultāti: sk. 2. pielikumā.

Jēdzieni: diskursi par valodu un literatūru, kontaktvalodas, valodas pārmaiņas, valodas nāve, atdzimšana (revitalizācija), apdraudētās valodas

Temata apguves norise

- 1) pēta latviešu valodas korpusu piemērus, daiļliteratūras vai citus tekstus un izsaka pieņēmumus, spriedumus par temata jautājumiem;
- 2) pārveido kādu 18.–19. gs. tekstu mūsdienu latviešu valodā; salīdzina tekstā aplūkoto saturu, problemātiku tajā laikā un mūsdienās (kas ir kopīgs, kas atšķirīgs, argumentēti pamato);
- 3) padziļināti apspriež pāros vai grupās 2–3 temata jautājumus, piedalās klases diskusijā, piemēram, par šādiem tematiem: 1) kāpēc autori latviešu valodas tekstā dažkārt pārslēdzas uz citām valodām, 2) kā tas palīdz labāk izprast un sajūst darbā atainoto laikmetu, cilvēkus u. tml., 3) kāda nozīme ir dažkārt izdevumu beigās pievienotajām vārdnīcām, 4) vai lasītājs šādā veidā apgūst kādus jaunus vārdus vai izteicienus u. tml.;
- 4) apkopo klases diskusijā izskanējušos viedokļus rakstu formā (tabulā, shēmā u. tml.);
- 5) raksta viedokļa rakstu, eseju vai tml. par vairāku valodu līdzāspastāvēšanu mūsdienu latviešu daiļliteratūrā, par valodas kodu pārslēgšanu kā stilistisko līdzekli, salīdzinot divus izdevumus, kur, piemēram, vienā latviešu valodas tekstā parādās izteikumi krievu valodā, bet citā – latgaliešu/angļu u. tml.

Ieteicamā literatūra (II) /Ieteicamo autoru (un darbu) saraksts tulkotajai literatūrai (IA)

	Dzeja	Proza	Dramaturģija	Dokumentālā literatūra/ publicistika
Laikmetīgā latviešu literatūra		A. Akmentiņš, romāns "Skolotāji" (2018)	L. Stumbre, luga "Smiltāju mantinieki" (2007)	"Miera ķēķis. Kas stāv aiz teksta?". Sarunas. Red. G. Godiņš, LVA (2018)
Laikmetīgā latviešu literatūra		A. Manfelde, stāstu krājums "Mājās pārnāca basa" (2018); I. Ābele, romāns "Klūgu mūks" (2014)		
Klasiskā latviešu literatūra		F. B. Blaufūss, "Vidzemes stāsti" (1753; izdots mūsdienās: 2015)		
Klasiskā latviešu literatūra				
Tulkojums/ atdzeja	H. Lāksonena, "Kad gos smeļi" (2015)			G. Grass, "Par beidzamību" (2015; tulkojums latviski 2017)
Izvēle				

Ieteicamie informatīvo tekstu žanri

Teksta žanrs	Piemērs
Recenzija	Aktrise Guna Zariņa: Neibarts ir no manas planētas. Pieejams tiešsaistē: https://www.lsm.lv/raksts/kultura/teatris-un-deja/guna-zarina-dievins-pilla-iedvesmo-rotalaties-ar-musu-ikdienisko-valodu.a271476/
Pētījums	Ablijs, M. "Tā viņi te runā. Ceļojumi pa apdraudētām valodām". Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2017. Berra, S. "Ceļvedis pilsētu tekstu izpētē". Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2020.
Publicistika	Šlāpins, I. "Jauno latviešu valoda". Rīga: Ascendum, 2013.
Informācijas krātuve, enciklopēdija	Kursīte, J. "Neakadēmiskā latviešu valodas vārdnīca jeb Novadu vārdene". Rīga: Madris, 2007.
Informācijas krātuve	http://www.lingvistiskakarte.lv (sk. sadaļu "Jomas", Valodas vēsture)
Informācijas un aktivitāšu krātuve	valodasrokasgramata.lv (sk.: Valodniecības vēsture)
Reklāma	Berra, S. "Ceļvedis pilsētas tekstu izpētē". Rīga: LU Latviešu valodas institūts (2020): 20. gs. sākuma un mūsdienu reklāmas un afišas latviešu valodā.
Radio intervija (audio sarunas)	"Miera ķēķis. Kas stāv aiz teksta?" Audio pielikums. Sarunu vadītājs Guntars Godiņš. Pieejams tiešsaistē: https://valoda.lv/games/guntars-godins-rakstnieku-dzejnieku-sarunas/
Mākslas filma/teātra izrāde u. tml.	Aivara Neibarta dzejas izrāde "Dieviņš pillā" (Jaunais Rīgas teātris) Izrāde "Latvieši", pēc G. Merķeļa romāna "Latvieši" (Nacionālais teātris)
Attēls/ attēlu kopa u. tml.	Berra, S. "Ceļvedis pilsētas tekstu izpētē". Rīga: LU Latviešu valodas institūts (2020): 20.gs. sākuma un mūsdienu reklāmas un afišas latviešu valodā. Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka (2020) "Digitālie objekti". Pieejams tiešsaistē: https://atteli.lndb.lv . attēli – https://www.zudusilatvija.lv/
Valodu korpusi	www.korpuss.lv (vietnē meklēt kontekstus ar vārdkopu "latviešu valoda") http://www.korpuss.lv/id/Senie (latviešu valodas seno tekstu korpuss SENIE)

Metodiskais komentārs:

Temata satura kodols ir: latviešu valodas mainīgums, attīstība pēdējos gadsimtos un valodu kontakti – kā teksti atspoguļo latviešu valodas lietojumu un valodas lietotāju pārslēgšanos sarunas gaitā uz citām sabiedrībā lietotajām valodām (krievu, vācu, angļu, latgaliešu u. c.).

Ieteicamais ceļš temata apguvē: piedāvāt skolēniem pētīt pašiem gan valodas korpusu piemērus, gan daiļliteratūras vai citus tekstus un tad izteikt pieņēmumus, spriedumus par temata jautājumiem.

Piemēram, skolēniem varētu piedāvāt mēģināt lasīt un saprast 18. gs. tapušā teksta “Skolas likumi” fragmentus, kas atrodami latviešu valodas korpusā “Senie” (<http://senie.korpuss.lv/static/SL1789.html>); veidot tabulu, atspoguļojot tajā, kā 18. gs. tika pierakstīti dažādi līdzskaņi, garie patskaņi, divskaņi un kāda ir to atbilsme mūsdienās.

Latviešu valodas pārmaiņas, turklāt kontekstā ar 18. gs. latviešu neparastu, aizraujošu raksturojumu no vācu perspektīvas, ir lasāmas F. B. Blaufūsa darbā “Vidzemes stāsti. Stāsti no tās vecas un jaunas būšanas to Vidzemes ļaužu, uzrakstīti 1753.”, kas ir pirmais latviešu valodā tapušais apcerējums par latviešiem. Vērtīgi šajā izdevumā būtu iepazīties arī ar prof. P. Vanaga izdevuma sākumā iekļauto nodaļu par latviešu valodu 18. gs. Kā paredzamās grūtības varētu būt skolēnu sākotnējais “šoks”, ka viņi neko nevar saprast, kas ir uzrakstīts latviski 18.gs. tekstā, bet skolēni jārosina iedziļināties un vismaz 10 min. mēģināt pacietīgi lasīt tekstu, tādā veidā ar katru vārdu vairāk saprotot un atklājot vārdu nozīmi. Tādā veidā tiks trenētas arī jaunā pētnieka iemaņas, nevis dotas gatavas valodnieku definīcijas un atbildes.

Vairāku valodu līdzāspastāvēšanu viena daiļliteratūras darba tekstā skolēni var pētīt mūsdienu latviešu prozas oriģināldarbos (I. Ābele, M. Zālīte, A. Neiburga, A. Manfelde u. c.). Skolēni būtu jārosina uz diskusiju: kāpēc autori latviešu valodas tekstā dažkārt pārslēdzas uz citām valodām, kā tas palīdz labāk izprast un sajust darbā atainoto laikmetu, cilvēkus u. tml., kāda nozīme ir dažkārt izdevumu beigās pievienotajām vārdnīcīnām, vai lasītājs šādā veidā apgūst kādus jaunus vārdus vai izteicienus u. tml.

Kā temata pārbaudes darbus varētu piedāvāt: 1) pārveidot kādu 18.–19. gs. tekstu mūsdienu latviešu valodā, salīdzināt tekstā aplūkoto saturu, problemātiku tajā laikā un mūsdienās (kas ir kopīgs, kas atšķirīgs, argumentēti pamatot); 2) rakstīt pārdomas (varbūt – eseju) par vairāku valodu līdzāspastāvēšanu mūsdienu latviešu daiļliteratūrā, par valodas kodu pārslēgšanu kā stilistisko līdzekli, salīdzinot divus izdevumus, kur piemēram, vienā latviešu valodas tekstā parādās izteikumi krievu valodā, citā – latgaliešu/angļu; 3) balstoties uz S. Berras pētnieciskā darba metodoloģiju, veikt pašiem reklāmu vai citu publiskajā telpā redzamo uzrakstu izpēti, aprakstīt pētījuma gaitu un secinājumus u. tml.

Teksts un indivīds	Teksts un sociālās grupas	Teksts un vara	Teksts un valodas attīstība	Teksts un tulkojums	Folkloras teksts un mūsdienu literatūra
--------------------	---------------------------	----------------	-----------------------------	---------------------	---

Teksts un tulkojums

Temata apguvei ieteicamais laiks: ja kursa apgūvē ir izvēlēts šis temats, tā apguvei var veltīt 50 % no kopējā kursā paredzētā stundu skaita.

Temata apguves mērķis: veidot skolēnu interesi un izpratni par citās valodās tapušajiem literārajiem un publicistikas tekstiem kā sava laika un vietas raksturotājiem, izzinot šo tekstu saturisko un žanrisku nozīmi; mācīties analizēt tekstus un literāros darbus, salīdzinot sevīs kā lasītāja personīgās un kultūras pieredzes ar autoru pieredzēm; mācīties saskatīt, izprast un spriest par kultūras un kontekstuālo elementu lomu tekstveides procesā.

Temata izpētes jautājumi

- Kā literārais darbs atspoguļo laiku un vietu, kur tas sarakstīts oriģinālvalodā?
- Kā autora dzīves stils un laikmets ietekmē literārā darba kompozīciju?
- Kā literārais darbs atspoguļo vai pretstata sava laikmeta literārās tradīcijas?
- Kā literārā darba izpratni ietekmē lasītāja konteksts (dominējošie kultūras, sociālie un politiskie notikumi)?
- Kā teksts atspoguļo izcelsmes vietas tipiskās kultūras iezīmes?
- Kādas valodas un kultūras iezīmes zūd vai tiek iegūtas, tulkojot tekstu no oriģinālvalodas latviešu valodā?
- Kā autori izmanto valodu, lai sniegtu savus kultūras uzskatus un veicinātu noteiktu kultūras uzskatu veidošanos lasītāju vidū?

Sasniedzamie rezultāti: sk. 2. pielikumā.

Jēdzieni: tulkojums, kultūras sekas, kultūras konteksts, dekontekstualizācija

Temata apguves norise

- 1) veido plānu temata apguvei: precizē vai formulē temata izpētes jautājumus, izvēlas apgūstamos literatūras avotus, nosaka citus informācijas ieguves avotus u. tml.;
- 2) izvēlas vienu nelielu teksta fragmentu oriģinālvalodā un pastāsta, vai tas ietver kādu informāciju, ko iespējams saprast – atpazīstami vārdi, dažu īsāku teikumu nozīme, vai arī komentārs par teksta struktūru un izklāstu uz lapas;
- 3) nosaka tekstā informāciju, kura it kā ir skaidra, bet nav līdz galam saprotama, piemēram, sociokultūras konteksta nezināšanas dēļ;
- 4) salīdzina šo pašu teksta fragmentu ar 2–3 tulkojuma variantiem; padziļināti pēta tādus jautājumus, kas saistīti ar asociāciju un konotatīvās informācijas pārneš, ko iespējams iegūt vai zaudēt tulkojuma rezultātā, uzsverot, cik nozīmīgi ir teksta vēstījumam saglabāt sociālo un/vai vēsturisko kontekstu tulkotajā variantā;
- 5) pirms paša literārā darba lasīšanas izsaka viedokli (rakstveidā vai mutvārdos) par ievērotajām atšķirībām vai kopīgo visos dotajos tekstos;
- 6) lasa visu literārā darba tulkojumu latviešu valodā;
- 7) veic nelielu pētniecisko darbu, lai salīdzinātu visu darbu vai tā fragmentus oriģinālvalodā un tulkojumā latviešu valodā;
- 8) iepazīstas ar tulkotāju atziņām, lasot intervijas u. c. informatīvos tekstus;
- 9) prezentē savu pētījumu, iekļaujot pieredzējušu tulkotāju atziņas par tulkošanas darba specifiku.

Ieteicamā literatūra (II) /Ieteicamo autoru (un darbu) saraksts tulkotajai literatūrai (IA)

	Dzeja	Proza	Dramaturģija	Dokumentālā literatūra/ publicistika
Laikmetīgā latviešu literatūra				
Laikmetīgā latviešu literatūra				
Klasiskā latviešu literatūra				
Klasiskā latviešu literatūra				
Tulkojums/atdzeja	V. Šekspīrs, "Soneti"	F. Dostojevskis, romāns "Noziegums un sods"; K. Blikšena, stāsts "Babetes mielasts"	H. Ibsens, luga "Leļļu nams"	P. Levi, darbs "Atelpa"
Izvēle	F. R. Kreicvalds, eposs "Kalevdēls"	G. Grass, darbs "Kaķis un pele" P. Hēgs, stāstu izlase		

Ieteicamie informatīvo tekstu žanri

Teksta žanrs	Piemērs
Recenzija	Radzobe, S. Noras teātris. Par Māras Ķimeles izrādi "Nora" Jaunajā Rīgas teātrī (2017). Pieejams tiešsaistē: https://www.satori.lv/article/noras-teatris
Recenzija	Simšone, B. Karš nebeidzas nekad. Primo Levi atmiņu grāmatas "Atelpa" recenzija. (2019). Pieejams tiešsaistē: https://www.diena.lv/raksts/kd/recenzijas/kars-nebeidzas-nekad.-primo-levi-atminu-gramatas-_atelpa_-recenzija-14231183
Pētījums	Ķīkere, S. Informācijas pieejamība vieglajā valodā: Latvijas situācijas izpēte. (2017) Pieejams tiešsaistē: http://www.lttb.lv/wp-content/uploads/2017/08/Sandra-Kikere_-Informācijas-pieejamība-vieglajā-valodā-Latvijas-situācijas-izpēte.pdf

Teksta žanrs	Piemērs
Publicistika (kopsavilkums)	Literatūras, publicistikas un vēstures žurnāls "Domuzīme", Nr. 4 (2016).
Informācijas krātuve, enciklopēdija	Translatoloģija. Nacionālās enciklopēdijas šķirklis. Pieejams tiešsaistē: https://enciklopedija.lv/skirklis/53340
Informācijas krātuve	valodasrokasgramata.lv (sk.: Datorlingvistika)
Radio intervija	"Atspere" Rīta intervijas viesis – "Kalevdēla" tulkotājs Guntars Godiņš https://klasika.lsm.lv/lv/raksts/atspere/atspere-rita-intervijas-viesis-kalevipoega-tulkotajs-guntars-go.a113148/?fbclid=IwAR25RYx26POhcYEqZcvWL1Sw94DPhRtPOoalo6ePwddkAxjUOhxPm-AS_ko
Mākslas filma/teātra izrāde u. tml.	Māra Ķimele. "Nora" (Jaunais Rīgas teātris)
Attēls/ attēlu kopa u. tml.	Dažādi attēli, vides reklāmas un medijos lietotās reklāmas ar līdzīgu saturu, bet adresētas dažādām auditorijām. Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka (2020) Digitālie objekti. Pieejams tiešsaistē: https://atteli.lndb.lv
Valodas korpus	www.korpuss.lv (var meklēt Latviešu valodas universālo atkarību (UD) korpus)

Metodiskais komentārs:

Viens no šī temata galvenajiem mērķiem ir starpkultūru izpratnes veicināšana un attīstīšana; tādējādi skolēni ne vien labāk spēj izprast savas kultūras saknes, bet arī to, kas mijiedarbībā ar citām kultūrām padara mūs par daļu multikulturālā sabiedrībā. Šī temata uzdevums ir piedāvāt skolēniem apgūt tekstus, kuru oriģinālvaloda atšķiras no viņu dzimtās valodas. Turklāt šādu tekstu analīze palīdz izprast noteiktas vietas un lasītāju vērtību sistēmu, kas ļauj to salīdzināt ar vērtībām un problemātiku, kas vērojama dzimtās valodas tekstos.

Teksta izpratnes nolūkos skolēniem varētu piedāvāt dažādu mākslinieciska, socioloģiska, vēsturiska un biogrāfiska rakstura materiālu, kas veicinās dotā konteksta labāku izpratni. Tulkota teksta izpratni veicina arī tādu jautājumu aplūkošana, kas saistīti ar asociāciju un konotatīvās informācijas pārnesi, ko iespējams iegūt vai zaudēt tulkojuma rezultātā, uzsverot, cik nozīmīgi ir teksta vēstījumam saglabāt sociālo un/vai vēsturisko kontekstu tulkojamajā variantā.

Piemēram, skolēniem var iedot nelielu teksta fragmentu oriģinālvalodā un lūgt viņiem pastāstīt, vai tas ietver kaut kādu informāciju, ko skolēni spēj uztvert – atpazīstami vārdi, dažu īsāku teikumu nozīme, vai arī komentārs par teksta struktūru un izklāstu uz lapas. Tālāk šo pašu teksta fragmentu var salīdzināt ar 2–3 tulkojuma variantiem. Pirms paša literārā darba lasīšanas var lūgt skolēnus izteikt viedokli (rakstveidā vai mutvārdos) par ievērotajām atšķirībām vai kopīgo visos dotajos tekstos.

Teksts un indivīds	Teksts un sociālās grupas	Teksts un vara	Teksts un valodas attīstība	Teksts un tulkojums	Folkloras teksts un mūsdienu literatūra
--------------------	---------------------------	----------------	-----------------------------	---------------------	---

Folkloras teksts un mūsdienu literatūra

Temata apguvei ieteicamais laiks: ja kursa apgūvē ir izvēlēts šis temats, tā apguvei var veltīt 50 % no kopējā kursā paredzētā stundu skaita.

Temata apguves mērķis: pētīt folkloras tekstu klātbūtni laikmetīgajā literatūrā un daudzveidīgos informatīvajos tekstos, lai izzinot un diskutējot veidotu patstāvīgu attieksmi par nacionālo kultūru (kultūras mantojumu) un tās nozīmi mūsdienu vērtību sistēmā.

Temata izpētes jautājumi

- Kā folkloras tekstos valoda pauž tautas poētisko unikalitāti, valodas daudzveidību (poētiski, dialektiski u. c.) un mainīgumu (historiski, arhaiski)?
- Kā folkloras tekstu iesaiste literāros darbos atklāj autora personību, vērtības, nolūku?
- Kā folkloras tekstu iesaiste mūsdienu literatūras darbos padziļina autora unikālo stilu, attieksmi, vērtības?
- Kā folkloras tekstu izmantojums mūsdienu literatūras darbos un informatīvajos tekstos veicina diskusiju par 21. gs sabiedrības vērtībām?

Sasniedzamie rezultāti: sk. 2. pielikumā.

Jēdzieni: folkloristika; folkloras krātuves digitālais arhīvs, UNESCO programmas, folkloras vācējs, nemateriālā kultūra, stāstnieku kustība; seriāla scenārijs; dialektiski (fonētiskie, morfoloģiskie, leksiskie) valodā; ritmizēta valoda; folklorizēšanās, kultūras mantojums

Temata apguves norise

- 1) veido plānu temata apguvei: precizē vai formulē temata izpētes jautājumus, izvēlas apgūstamos literatūras avotus, nosaka citus informācijas ieguves avotus u. tml.;
- 2) iepazīst apgūstamos literatūras avotus, regulāri reflektējot par darba/darbu daļām, kontekstu, saturu, tēlu sistēmu, kompozīciju, izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem u. tml.;
- 3) meklē, apkopo, sistematizē informāciju par temata izpētes jautājumiem dažādos avotos – enciklopēdijās, monogrāfijās, kritikās, intervijās u. c.;
- 4) kritiski izvērtē iegūtās informācijas aktualitāti, kvalitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei;
- 5) analizē, salīdzina, interpretē, izvērtē izvēlētos literatūras tekstus, to raksturojošās pazīmes, kontekstus un nozīmi sabiedrībā vērojamo diskursu attīstībā;
- 6) veido savu inovatīvu tekstu, kurā analizēti, interpretēti, vērtēti temata izpētes jautājumi; eksperimentē, konstruē savai idejai atbilstošus risinājumus, izmantojot dažādas tekstveides tehnikas un saziņas situācijai, teksta žanram un stilam piemērotākos izteiksmes līdzekļus;
- 7) producē, prezentē vai publicē savu radošo veikumu rakstveidā vai mutvārdos, noformējot to atbilstoši sava individuālā stila izpausmēm;
- 8) iesaistās argumentētā diskusijā, izsaka savā apguves procesā pamatotu viedokli par temata izpētes jautājumiem, uzklauša un novērtē kritiku un nepieciešamības gadījumā piedāvā un rada jaunas alternatīvas tekstu pilnveidei, komentē un analizē savu kultūras un mākslas pieredzi temata izpētes jautājumu aspektā, izsaka argumentētu viedokli par citu skolēnu veikumu.

Ieteicamā literatūra (II) /Ieteicamo autoru (un darbu) saraksts tulkotajai literatūrai (IA)

	Dzeja	Proza	Dramaturģija	Dokumentālā literatūra/ publicistika
Laikmetīgā latviešu literatūra		O. Zebris, romāns "Māra" (2019)		
Laikmetīgā latviešu literatūra		L. Muktupāvela, romāns "Cilpa" (2003)		
Klasiskā latviešu literatūra				I. Ziedonis "Tu dzīvoji dižu darbu. Manas tautasdziesmas" (1985)
Klasiskā latviešu literatūra			M. Zālīte, dramatiska poēma "Pilna Māras istabiņa" (1981)	
Tulkojums/atdzeja	V. Sņikere "Dainas" (angļu val.) (2018)			
Izvēle				

Ieteicamie informatīvo tekstu žanri

Teksta žanrs	Piemērs
Recenzija	Žolude, I. Grāmatas "Māra" recenzija. Melnā grāmata. Pieejams tiešsaistē: https://www.diena.lv/raksts/kd/recenzijas/gramatas-_mara_-recenzija.-melna-gramata-14223077
Recenzija	Radzobe, S. Tukša Māras istabiņa. Pieejams tiešsaistē: http://www.kroders.lv/verte/799
Recenzija	Roze, A. Mītisks un reāls savijums. Pieejams tiešsaistē: https://jaunagaita.net/jg236/JG236_gramatas_Roze1.htm
Pētījums	Jundze, A. Vai senlatviešu raksts. Pieejams tiešsaistē: http://lulfmi.lv/files/letonica/Letonica1999_1.pdf

Teksta žanrs	Piemērs
Publicistika (kopsavilkums)	Treija, R. Folklorā viņpus mutvārdiem. K. Barona konference 2013. Zinātnes Vēstnesis, 2013. Pieejams tiešsaistē: http://www.lza.lv/index.php?option=com_content&task=view&id=1896&Itemid=47
Informācijas krātuve, enciklopēdija	Latviešu folklorā. Nacionālās enciklopēdijas šķirklis. Pieejams tiešsaistē: https://enciklopedija.lv/skirklis/29520-latvie%C5%A1u-folklorā
Informācijas krātuve	Dažādi projekti (Imants Ziedonis). Sk. http://www.laiksiedonim.lv/
Informācijas un aktivitāšu krātuve	Dažādi folkloristikā un literatūrā aktuāli jautājumi. Sk. http://iesaieties.lv/
Radio intervija	Folkloras pētījumi mūsdienās. Dārgumi LU Folkloras krātuves digitālajā arhīvā. Intervija ar LFK vadītāju Sanitu Reinsoni. (2018). Pieejams tiešsaistē: https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/zinamais-nezinamaja/folkloras-petijumi-musdienas.-dargumi-lu-folkloras-kratuves-digi.a101524/
Mākslas filma/teātra izrāde u.tml.	Seriāls pusaudžiem "16+" (scenārija autors – Osvalds Zebris) https://www.youtube.com/watch?v=3KC8m_InvIU&list=PLHrOO05CvFkASM57Aa2nvnKzsNH4tBCI9&index=1
Attēls/attēlu kopa u. tml.	Galerijas (foto, video) par dažādām norisēm etnogrāfiskajā muzejā. Sk. http://brivdabasmuzejs.lv/
Latviešu vēstītājfolkloras elektroniskais krājums (fragm.)	Pētera Šmita "Latviešu tautas pasaku un teiku" (1925–1937) trīs sējumu digitalizētā informācija divās valodās. Pieejams tiešsaistē: http://pasakas.lfk.lv/wiki/Main_Page

Metodiskais komentārs:

Prioritāte temata apgūvē ir folkloras, mitoloģijas tēlu, sižetu iesaiste, transformācija, recepcija 20.–21. gs. literatūras piemēros. Folklorismu (valodas vienību) atšifrēšanā aktualizējas ne vien vārdu tiešo nozīmju (arhaismi, historismi) izpratne, bet arī metaforiskās nozīmes problemātika: vārda iesaiste un ietekme rituālos, kā arī kultūrziņju tulkošanas grūtības.

I. Ziedonis, M. Zālīte, J. Peters u. c. autori latviešu 20. gadsimta literatūrā daiļdarbos vai esejistikā iezīmē būtisku un padziļinātu interesi par folkloristisko un mītisko, aktualizējot noteiktus procesus sabiedrībā, kas kulminējās trešās atmodas norisēs. Savukārt centieni folkloras zīmes ietvert laikmetīgajā literatūrā ir fenomens, kas pētāms, lai skolēni veidotu gan personisku, gan argumentētu viedokli par kultūras mantojuma aktualitāti mūsdienās.

Temata apgūves vērtējumā labi iekļautos dažādu veidu (mutvārdos vai rakstos) viedokļu izteikšana, piemēram, eseja vai viedokļu kopa emuārā. Iespējama arī tekstu analīzes un pat jaunrades darba veidošana.

Temata apgūvē skolēniem grūtības varētu sagādāt darbs ar senatnīgu, mazāk zināmu leksiku, kā arī ar vārdu daudznozīmību. Tas nozīmē, ka ir lietderīgi ierādīt drošus informācijas avotus (arī digitālus), ir vērtīgi mācību procesā iesaistīt aktīvas darbības formas, piemēram, folkloras rituālu (kas izriet no izvēlēto daiļliteratūras darbu tematikas) apgūvē iesaistot teātra mākslas elementus, potenciāli iedarbīga varētu būt sadarbība ar reģionā esošajām folkloras kopām u. tml.

Metodiskais komentārs par uzdevumu piemēriem

Programmas paraugā ir izstrādāti šādi uzdevumu piemēri vērtēšanai (tie ir apkopoti 4. pielikumā):

- Teksta analīze
- Salīdzinošā tekstu analīze
- Recenzija
- Diskusiju forums
- Eseja
- Jaunrades darbs
- Publiskā runa
- Strukturēta diskusija

Izstrādātie uzdevumu piemēri ir izmantojami visos tematos, mainot tekstus atbilstoši konkrētā temata jautājumiem un izvēlētajiem tekstu žanriem. Katra uzdevuma aprakstā ir ietverts sasniedzamais rezultāts, uzdevuma nosacījumi, atgādnē, snieguma līmeņu apraksts.

Sasniedzamajā rezultātā ir nosauktas galvenās uzdevuma gaitā aktualizējamās prasmes, kā arī akcentētas tās darbības, kas skolēnam ir jāveic veiksmīgai uzdevuma izpildei.

Uzdevuma nosacījumi ir formulēti tādā secībā, kā tie ir veicami uzdevuma izpildes gaitā.

Atgādnē ir izstrādāti tie kritēriji, kam būtu pievēršama uzmanība uzdevuma izpildē. Skolēns var izmantot atgādni uzdevuma izpildes gaitā.

Snieguma līmeņu aprakstā ir iekļauta informācija par to kritēriju novērtēšanu, kas ir formulēti skolēna atgādnē. Snieguma līmeņu aprakstu var izmantot gan skolēns, izpildot uzdevumu, gan arī skolotājs, vērtējot uzdevuma izpildi.

Teksta analīze	<p>Sasniedzamie rezultāti: VL.A.1.1., 1.2., 1.3., 2.1., 4.2. K.A.1.10., 2.7., 3.2., 4.2.</p> <p>Skolēni rakstiski analizē vienu iepriekš nezināmu tekstu vai tā fragmentu. Teksta analīzē svarīgi skolēnam izmantot literārā darba žanram atbilstošus literatūras terminus, nepieciešama prasme raksturot, t. i., atklāt un pamatot būtiskākās pazīmes, īpašības, izpausmes. Palīdzībai skolēnam var tikt piedāvāti analīzes jautājumi, iespējams izmantot atgādnēs par literārā darba analīzi. Šo uzdevumu veicot klasē, jāizvēlas apjomā neliels teksts, taču šo darbu var veikt, arī sadalot uzdevumus garākā laikposmā.</p>
Salīdzinošā tekstu analīze	<p>Sasniedzamie rezultāti: VL.A.1.1., 1.2., 4.2. K.A.1.1., 1.10., 2.6., 3.2., 3.7.</p> <p>Skolēni rakstiski salīdzina divus iepriekš nezināmus tekstus vai to fragmentus. Abi teksti ir izvēlēti tā, lai noteiktu skolēnu prasmi, pētīt divus tekstus, un lai noteiktu kopīgo un atšķirīgo starp tiem, īpaši pievēršot uzmanību jebkuru iespējamo kontekstu, adresāta un teksta nolūka ietekmei uz abiem darbiem, lingvistisko un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumam. Iespējamie varianti: 1) viens no tekstiem literārs, otrs – informatīvs; 2) abi teksti informatīvi; 3) viens no tekstiem ir vizuālais teksts (attēls/grafiks/fotogrāfija ar vai bez papildus verbālo tekstu).</p>
Recenzija	<p>Sasniedzamie rezultāti: VL.A.1.3., 1.4., 2.1., 3.1., 4.2. K.A.1.10., 2.7., 4.2.</p> <p>Skolēni raksta recenziju par brīvi izvēlētu izpētes jautājumu iepazītā temata ietvarā, salīdzinot iepazītos darbus un to vērtējumu publicistikā un paužot savu prasmi salīdzināt, analizēt, vērtēt un izteikt savu attieksmi. Iespējami varianti: 1. Rakstīt recenziju par kādu sabiedrībā aktuālu problēmjautājumu, kas atklājas vairākos literāros darbos. 2. Rakstīt recenziju par kādu aktuālu literāru darbu. 3. Rakstīt recenziju par kādu aktuālu literāru darbu un tā interpretāciju citos mākslas veidos. Par darba apjomu, izmantojamiem resursiem un atsaucēm vēlams vienoties pirms darba veikšanas.</p>
Diskusiju forums	<p>Sasniedzamie rezultāti: VL.A.1.1., 2.1., 2.3., 4.1., 4.3. K.A.1.1., 2.2., 2.4., 2.8., 4.1., 4.6.</p> <p>Skolēni pēc teksta izlasīšanas iesaistās rakstiskā diskusijā, lai nonāktu pie kopīgiem secinājumiem vai izklāstītu viedokli kādā jautājumā. Organizējot diskusiju forumu, ir iespējami vairāki varianti: var akcentu likt uz viedokļu izteikšanu, var akcentēt prasmi argumentēt un aizstāvēt savu viedokli, var akcentēt prasmi kopīgi vienoties kādā jautājumā un veidot ieteikumus kādas problēmas risinājumam. Svarīgi, organizējot diskusiju forumu, vienoties vai veidot digitālo platformu, kas pieejama visiem diskusijas dalībniekiem.</p> <p>Teksta lasīšana – 15 min. Viedokļa rakstīšana – 20 min. Diskusija – 30 min. Secinājumi – 15 min.</p>

<p>Eseja</p> <p>Sasniedzamie rezultāti: VL.A.1.1., 1.3., 3.3., 3.4., 4.1., 4.3. K.A.1.1., 2.4., 2.6., 2.8., 3.2., 3.3.</p> <p>Skolēni raksta eseju pēc temata izpētes, demonstrējot izpratni apgūtajā tematā un prasmi izteikt argumentētu viedokli, vispārināt, secināt un argumentēt. Iespējamie varianti: 1) tiek piedāvāts temats, un skolēns demonstrē temata izpratni; 2) tiek piedāvāts temats un atbalsta materiāls, piemēram, plāna punkti, atbalstošs teksts, uzvedinoši jautājumi. Ieteicams pilnveidot prasmi rakstīt gan argumentētu, gan brīvo eseju.</p> <p>* Piemēri doti tematam "Teksts un indivīds".</p>	Eseja, stingri pamatojoties uz iepriekš formulētiem jautājumiem/nosacījumiem		Eseja, pamatojoties uz personiski izveidotiem plāna/pieturas punktiem	
	Par kādu tematisko loku/ problēmu	Salīdzinot 2 vai vairākus lasītus darbus	Par kādu tematisko loku/problēmu	Salīdzinot 2 vai vairākus lasītus darbus
	Piemērs: Izcilas personības vienmēr ir savā laikā nepieņemtas un vientuļas.	Piemērs: Personības un pūļa attiecības I. Ābeles romānā "Klūgu mūks" un H. Ibsena lugā "Brands".	Piemērs: Laiks un vide nosaka personības izvēles un vērtības.	Piemērs: Laikmeta raksturojums G. Repšes "Skiču burtnīcā" un O. Vācieša dzejoļu krājumā "Si minors".
	Skolēns ir izvēlējis vienu piedāvāto tematu, ievērojot pieņemtos nosacījumus; to plāno un interpretē, atklājot savu redzējumu un argumentācijā izmantojot tematā aplūkotos literāros un publicistiskos darbus.		Skolēns ir izvēlējis vienu piedāvāto tematu; to plāno un brīvi interpretē, atklājot savu redzējumu un argumentācijā izmantojot tematā aplūkotos literāros un publicistiskos darbus.	
	Piemērs: Aplūkojot tematā pieteikto problēmu: – jāieskicē tās attīstība (vēsturiskais skatījums; aktualitāte; iespējamie riski, attīstība nākotnē); – jāatklāj vismaz divi dažādi skatpunkti; – argumentācijā jāizmanto vismaz divu dažādu jomu (literatūra, publicistika, valodniecība, kino utt.) piemēri;	Piemērs: Aplūkojot tematu: – jāpiedāvā patstāvīgs, oriģināls skatījums, izvēloties konkrētu domas izklāsta stratēģiju (paralēle, pretnostatījums, tēze – antitēze utt.); – savs viedoklis jāsalīdzina ar temata apgūvē iepazīto citu autoritāšu (kritiķi, literatūrzinātnieki, valodnieki u. c.) uzskatiem;		

– esejas izklāstā jāizmanto temata apgūvē lietotie termini un jēdzieni.

– esejas izklāstā jāizmanto temata apgūvē lietotie termini un jēdzieni.

Skolēniem iespējams piedāvāt atbalstošus jautājumus, kurus skolēns var izmantot esejas rakstīšanā. Piemēram:

Aspekts	Jautājumi esejai
Laiks, laikmets	Kā tiek raksturotas indivīda un sabiedrības attiecības dažādos laikmetos/21. gs.? Vai un kā 21. gs personība atšķiras no citu gs. personībām?
Vērtības	Kā tiek atklāta indivīda vērtību sistēma, kā tā ir mainījusies dažādos laikmetos? Vai vispirms jāizprot pašam sevi, lai izprastu sabiedrību?
Aktualitāte	Kas indivīdu padara par personību? Vai un kāpēc ir nozīmīgi iedziļināties kādas noteiktas personas raksturojumā?
Viena jautājuma/problēmas atšķirīgs skatījums	Vai atšķiras autores un autora skatījums uz sievieti un vīrieti? Cik lielā mērā vide, laiks, līdzilvēki ietekmē personības tapšanu?
Valoda	Vai ir pamats uzskatam, ka valoda ir būtiska personības raksturotāja? Vai autora izmantotā valoda tēlu/vides/problēmas atklāsmē raksturo pašu autoru?
Personiski nozīmīgais	Kā iepazītie literārie darbi veidojuši tavu personību? Kuras iepazītās idejas būs nozīmīgas arī nākotnē, kāpēc? (laicīgais un pārļaicīgais)

Jaunrades darbs

Sasniedzamie rezultāti:
VL.A.1.4., 2.2., 3.1., 3.3., 4.1., 4.2.
K.A.1.8., 1.9., 3.1., 3.4., 3.8.

Skolēni raksta jaunrades darbu, literāru vai publicistisku, demonstrējot iegūtās zināšanas un prasmes, oriģinalitāti, laikmeta izpratni un problēmu aktualitāti, prasmi izmantot daudzveidīgus valodas līdzekļus sava nolūka izteikšanai. Iespējami varianti: 1. Kāda apgūta literāra vai publicistiska žanra un autora stila eksperimentāla atdarināšana un pārnese citā laikmetā. 2. Oriģināla darba izveide, piemēram, dzejoļu cikla, noveles, dienasgrāmatas ieraksti, reklāmu teksti u. tml.

Publiskā runa	<p>Sasniedzamie rezultāti: VL.A.1.2., 1.3., 1.4., 2.1., 2.2., 2.4., 3.1., 3.3., 4.1., 4.3., 4.4. K.A.1.1., 2.7., 2.8., 4.1., 4.3.</p> <p>Skolēni uzstājas ar publisku runu par kādu aktuālu problēmjautājumu, kas izriet vai ir saistīts ar tematu. Iespējams vienoties par kādu tēmu, kurā skolēniem ir jāiekļaujas; iespējami brīvi izvēlēti temati. Skolēni runu plāno, gatavo, izvēloties piemērotus argumentus un faktus, un uzstājas publiski ar 5 līdz 10 minūšu garu runu. Runas atbalstam drīkst izmantot prezentāciju, plānu, runas piezīmes. Iespējami vairāki scenāriji runas organizēšanā, piemēram, runu noslēgumā atvēlēt laiku jautājumu un atbilžu sesijai, vai arī klausītāji var veidot klausītāju piezīmes, kuras vēlāk var izmantot organizējot, piemēram, diskusiju vai diskusiju forumu.</p>
Strukturēta diskusija	<p>Sasniedzamie rezultāti: VL.A.1.2., 1.3., 2.4., 3.1., 3.4, 4.2., 4.4. K.A.2.2., 2.4., 2.10., 3.5., 4.1., 4.3.</p> <p>Skolēni iepazīstas ar tekstu un jautājumiem, kas saistīti ar teksta uztveri. Skolēni diskutē, sadarbojoties grupās un izsakot argumentus un pretargumentus par izvirzītajiem jautājumiem. Svarīgi ir akcentēt prasmi argumentācijā balstīties uz faktiem, kā arī veikt diskusijas kopsavilkumu. Lai vienkāršāk būtu izvērtēt katra diskusijas dalībnieka iesaisti, vēlams izstrādāt diskusijas vērtēšanas protokolu. Diskusijā ir iespējams fokusēties gan uz saturiskiem, gan strukturāliem, gan valodiskiem jautājumiem.</p>

Pielikumi

1. pielikums

Kursu programmu paraugos lietotie kodi

Atsaucei uz standartu* mācību priekšmetu programmās izmantoti šādi plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu (SR) un lielo ideju (Li) kodi. (Standarta pielikumi, kuros lietoti šie kodi, atrodami *Skola2030* tīmekļa vietnē.)

SR kodi

Piemērs:

VLM. Mācību joma (visu mācību jomu apzīmē jumus sk. tabulā)	VLM.3.2.1.9.	
	3. Izglītības posma pēdējās klases numurs	2.1.9. Mācību jomas SR kārtas numurs standartā
	2.1.9. Sapro, ka teksteide ir process, kura laikā tekstu vairākkārt var uzlabot. Pēc parauga un pedagoga ieteikumiem labo un pilnveido tekstu	2.1.9. Labo un pilnveido savu tekstu, sniedz un iegūst atgriezenisko saiti par teksta saturu un noformējumu. Prot strādāt individuāli un sadarboties teksta pilnveides laikā
		2.1.9. Redīgē savu tekstu. Sniedz un saņem konstruktīvu atgriezenisko saiti. Izmanto dažādus paņēmienus teksta uzlabošanai, piemēram, jautājumu formulēšanu, diskusijas, nepieciešamo avotu un resursu izmantošanu, laika plānojumu

Li kodi

Piemērs:

S. Mācību joma	S.Li.8.	
	Li. Lielā ideja	8. Mācību jomas Li kārtas numurs standartā
	8. Informācijas avoti, kas atspoguļo norises sabiedrībā pagātnē un mūsdienās, ir izvērtējami kritiski	
	8.1. Raksturo dažādu plašsaziņas līdzekļu sniegtās informācijas izmantošanas iespējas, atrod un atlasa faktus	8.1. Kritiski izvērtē un izmanto dažādu plašsaziņas līdzekļu un vēstures avotu sniegto informāciju. Saīdžina dažādos informācijas avotos atrodamos faktus, meklē līdzības un atšķirības
		8.1. Analizē un skaidro plašsaziņas līdzekļu iespējas atspoguļot un ietekmēt cilvēku politiskos, sabiedriskos, estētiskos priekšstatus un uzskatus, manipulēt ar personisko un kultūras identitātes izpratni, priekšstatiem par kultūras mantojumu un vērtībām

Mācību jomu apzīmējumi

V	Valodu mācību joma	
	VL	Latviešu valoda
	VLM	Latviešu valoda un literatūra izglītības iestādēs, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas
	VS	Svešvaloda
	VM	Mazākumtautības valoda
K	Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma	
S	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	
D	Dabaszinātņu mācību joma	
M	Matemātikas mācību joma	
T	Tehnoloģiju mācību joma	
F	Veselības un fiziskās aktivitātes mācību joma	

* Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumi Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu un pamatzglītības programmu paraugiem".

2. pielikums

Latviešu valoda un literatūra II kursā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti

Valodu mācību jomā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti augstākajā mācību satura apguves līmenī

Augstākais apguves līmenis
1. Valoda un sabiedrība
Jebkura dzīva valoda ir mainīga, un tai ir raksturīgi vairāki paveidi: literārā valoda, sociolekti un reģiolekti. Valodā mēs atspoguļojam sevi, savu piederību, uzskatus un vērtības.
1.1. Analizējot daiļliteratūras un plašsaziņas līdzekļu tekstus, secina, kā tie atklāj sabiedrībā vērojamos diskursus par valodas jautājumiem. Veido argumentētus spriedumus, kā sabiedriskā doma ietekmē valodas attīstību un tās lietojuma praksi.
1.2. Analizē mūsdienu latviešu valodas paveidu – sociolektu un reģiolektu – atspoguļojumu literārajos darbos un izsaka spriedumus, kā un kāpēc daiļdarbos autori lieto daudzveidīgu latviešu valodu. Vērtē literārās valodas un latviešu valodas paveidu mijiedarbību un šī procesa nozīmi mūsdienu latviešu valodas attīstībā.
1.3. Analizējot publicistiskos un literāros darbus, izsaka spriedumus, kā valoda pauž autora individualitāti, viņa lingvistisko repertuāru un kultūru pieredzi, attieksmi pret citu valodu un kultūru pārstāvjiem.
1.4. Prasmīgi izmanto latviešu valodas korpusus, speciālās vārdnīcas un citus nozīmīgus valodniecības resursus dažādiem mācību mērķiem (īpaši zinātniskās pētniecības darbībai). Identificē grūtības, kas rodas teorētisko avotu izpētē, atlasē un novērtējumā, formulē veidus, kā risināt šos jautājumus.
2. Mediji, valoda un ietekme
Mediji konstruē realitāti un ietekmē veidu, kā sabiedrība redz pasauli. Detalizēti analizējot medijos izmantotos valodas līdzekļus, varam noteikt ietekmes un manipulācijas paņēmienus.
2.1. Pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti, aktualitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei.
2.2. Izmanto savu eksperimentālo tekstu veidošanai mediju videi raksturīgus valodas izteiksmes līdzekļus, izskaidro un vērtē to lietderību.

2.3. Analizē plašsaziņas līdzekļos paustus viedokļus, interpretē viedokļu paudēju tieši un netieši izteikto nolūku. Atpazīst runā varas ietekmi, cenzūru, neobjektīvu vai vienpusīgu informācijas izklāstu, naida runu, politnekorektas valodas lietojumu. Diskutē par izmantotajiem valodas līdzekļiem, to piemērotību un potenciālo ietekmi uz adresātu, argumentējot savu viedokli.

2.4. Izprot saziņas situācijas dalībnieku nolūkus un saziņas mērķi. Identificē neefektīvas runas cēloņus un saziņas normu pārkāpumus, diskutē par tiem, pamatojot savu viedokli ar argumentētiem spriedumiem. Demonstrē efektīvas saziņas prasmi, lietpratīgi lietojot latviešu valodu un veidojot cieņpilnu saziņas gaisotni.

3. Stilistika

Katru tekstu raksturo noteikta stila vai vairāku stilu pazīmes.

Dažādu tekstu izpratne un veidošana ir nepārtraukts radošs process, kurā tiek iegūta jauna saziņas pieredze un iepazīta valodas daudzveidība.

3.1. Rada inovatīvus tekstus, izmantojot saziņas situācijai, teksta žanram un stilam vispiemērotākos valodas līdzekļus. Izvērtē, kurš konkrētā situācijā ir iedarbīgākais informācijas pasniegšanas veids un teksta žanrs, lai sasniegtu saziņas mērķi un ietekmētu adresātu. Prot sadarboties interaktīvās rakstīšanas situācijās digitālā vidē, attīstot dialogiskumu, kolektīvās rakstīšanas prasmi un prasmi sniegt atgriezenisko saiti, piekrītēt rakstītajam, izsakot konstruktīvus ieteikumus vai iebildumus.

3.2. Analizē un vērtē zinātniskā stila tekstus un tajos izmantotos valodas līdzekļus, lai veidotu savus zinātniskās pētniecības darbus un populārzinātniskus tekstus, kā arī pilnveidotu tekstpratību mācību un turpmāko studiju vajadzībām. Analizē un skaidro speciālās leksikas lietojuma motivāciju zinātniskā satura tekstos un publicistikā.

3.3. Izvērtē un skaidro stilistisko un emocionāli ekspresīvo valodas vienību lietojumu dažāda stila un žanra tekstos, izmanto labākos paraugus savas valodas pilnveidē. Bagātina atbilstoša stila un žanra tekstus, lietojot okazionālismus, oriģinālus tēlainās izteiksmes līdzekļus un stilistiskās figūras. Veido jaunrades tekstus.

3.4. Pēta un vērtē savu un citu personu runas stilu, izsaka argumentētus priekšlikumus, kā to pilnveidot. Secina, kā valodā izpaužas personas individualitāte un stila savdabība.

4. Valodas struktūra

Valoda ir zīmju sistēma, kas sastāv no vairākiem savstarpēji saistītiem valodas līmeņiem.

Ar valodas palīdzību mēs domājam un paužam savas domas citiem.

4.1. Interpretē un kombinē simbolus un kultūras zīmes (folkloras, literatūras, valodas u. c. zīmes) dažādu žanru tekstos.

4.2. Pēta, kādā veidā organizēti valodas līdzekļi un to sistēmiskais saistījums dažāda žanra tekstos. Pamato valodas vienību saderību un atbilstību runas situācijai un valodas kultūras normām. Izmanto iegūtās zināšanas savu tekstu veidošanā.

4.3. Mērķtiecīgi izmanto daudzveidīgu leksiku un frazeoloģismus savu tekstu veidošanā. Salīdzina, pretstata, analizē un apkopo secinājumus par latviešu valodas un kādas citas valodas leksisko sistēmu un frazeoloģiju, par kopīgām un atšķirīgām iezīmēm un valodu kontaktu ietekmi uz valodas mainību un attīstību.

4.4. Analizē un vērtē fonētisko un grafētisko līdzekļu mērķtiecīgu lietojumu dažādos mutvārdu un rakstveida tekstos. Veidojot un prezentējot tekstus, bagātina tos ar specifiskiem līdzekļiem (balss toni, tēlainu valodu, grafiskiem izcēlumiem, simboliem, precīzu un aprakstošu vārdu krājumu, netradicionālu interpunkciju, neverbālajiem saziņas līdzekļiem), lai pārliecinoši iedarbotos uz teksta adresātu un sasniegtu komunikatīvo mērķi.

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti augstākajā mācību satura apguves līmenī

Augstākais apguves līmenis
1. Katru laikmetu un sabiedrību raksturo tai specifiskas kultūras pazīmes, kas radoši tiek izteiktas dažādos mākslas veidos.
1.1. Salīdzina dažādu kultūrvēsturisko periodu un reģionu kultūru un to raksturojošās pazīmes dažādos mākslas darbos (vizuālos, audiālos, muzikālos, literāros, skatuviskos, starpdisciplināros). Izmanto savu pieredzi, ar mākslas piemēriem skaidrojot dažādu kultūru atsauces laikmetīgajā mākslā. Novērtē un pieņem sev atšķirīgu viedokli zīmju un simbolu interpretācijā.
1.8. Radošā tekstā (dzejā, prozā, dramaturģijā) izmanto precīzus vārdus un frāzes, izklāstot detaļas un lietojot atbilstošu valodu, lai sniegtu pārliecinošu pieredzes, notikuma un tēla atveidi. Interpretē izmantotos vārdus un frāzes, atklājot tehnisko un radošo meistarību, analizē, kā vārdu izvēle ietekmē nozīmi un intonāciju, lai jaunrades darbos izmantotu iepazītās kultūras zīmes.
1.9. Radošajā tekstā izmanto dažādas tekstveides tehnikas, lai veidotu notikumu secību un radītu vienotu veselumu, kas veido konkrētu intonāciju un ved uz iznākumu/atrisinājumu. Rada raitu pieredzes vai notikuma attīstību, iepazīstinot ar stāstītāju un/vai tēliem, izmantojot aktuālu problēmu, situāciju vai novērojumu un piedāvājot vienu vai vairākus viedokļus par to.
1.10. Savā pētniecības tekstā par literāriem procesiem izmanto precīzu valodas stilu, struktūru, argumentāciju, izvēloties piemērotu interpretācijas metodi.

2. Kultūras procesi un mākslas darbi pauž sabiedrības vērtības, to pārmantojamību un transformāciju, veido intelektuālo, estētisko un emocionālo pieredzi.
2.1. Mērķtiecīgi piedalās kultūras notikumos kā skatītājs vai dalībnieks. Salīdzina savu intelektuālo, estētisko, emocionālo pieredzi un kritiskās atziņas ar profesionālu kultūras un mākslas kritiķu vērtējumiem. Veido ilgtermiņa (semestra, pusgada, gada) notikumu pārskatu par kultūras un mākslas procesiem pēc izvēlētiem kritērijiem (mākslas veida, teritoriāliem, estētiskiem un emocionāliem vai citiem), analizē apkopoto informāciju, prezentē secinājumus, diskutē ar vienaudžiem par izvēlēm un ieguvumiem kultūras notikumu pētīšanā.
2.2. Salīdzina klātienē vai dokumentētos materiālos (video, audio, aprakstos) iepazītu dažādu mākslas veidu laikmetīgas izpausmes un kultūras mantojuma (materiālā, nemateriālā, digitālās kultūras) vērtības, to transformācijas. Diskutē par laikmetīgās mākslas, kultūras mantojuma un tā transformācijas nozīmi sabiedrībā.
2.3. Argumentēti diskutē par mākslas darbu oriģinālu un reprodukciju attiecībām, tiražēšanu, citēšanu, t. sk. jauno mediju mākslā. Komentē mākslas darbu individuālo un personiski emocionālo, ekonomisko un sabiedrisko nozīmi.
2.4. Vērtē personisko pieredzi un individuālo, ģimenes un skolas atbildību un iespējas tradīciju un kultūras mantojuma pārmantošanā, saglabāšanā un pārrādīšanā laikmetīgos artefaktos.
2.5. Piedalās kultūras un mākslas vērtību, daudzveidīgās materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas (dokumentēšanas, citu iepazīstināšanas) un pārrādīšanas praksēs. Kritiski vērtē Latvijas kultūras kanonu, piedāvā alternatīvas un papildinājumus Latvijas kultūras mantojuma popularizēšanai un saglabāšanai.
2.6. Vērtē vizuālās un audiovizuālās mākslas, mūzikas, literatūras un teātra mākslas darbus, to struktūru, kompozīciju un izpausmes formas, salīdzina saturiski līdzīgus mākslas darbus dažādos mākslas veidos. Mērķtiecīgi diskutē par laikmetīgās mākslas darbiem, starpdisciplināriem mākslas procesiem un izpausmēm, lieto atsauces uz kultūrvēsturisko periodu pazīmēm, personiskām, sabiedrības vai grupas kultūras vērtībām, kultūras mantojumu, argumentē personisko viedokli.
2.7. Analizē dažādu mākslas veidu autoru vai autoru kolektīvu jaunrades kopsakarības ar tradicionālajiem kultūras artefaktiem, kultūras varoņiem, vērtībām, zīmēm un simboliem, rituāliem, svētkiem.
2.8. Komentē un analizē savu kultūras un mākslas pieredzi, formulē savas personības izaugsmē būtiskas ētiskas un estētiskas vērtības, saskata to atspoguļojumu vai ierosmi mākslā.
2.9. Izvērtē un analizē patstāvīgi paveikto radošas partnerības projektā, radošās rakstīšanas vai pētniecības darbā, diskutējot ar vienaudžiem par iegūto pieredzi un sev nozīmīgām vērtībām reālajā multikulturālajā vidē.
2.10. Sadarbībā ar domubiedru grupu pēta, kā kultūrvīdē (reālajā un digitālajā) radošās un mākslinieciskās darbības rezultātā izpaužas personiskā un kopienas identitāte. Reflektē par savas identitātes izpausmēm reālajā un digitālajā vidē.

3. Radošajā procesā, iedvesmojoties no kultūras konteksta un sabiedrības vajadzībām, paplašinās kultūras pieredze, rodas jaunas idejas un inovācijas.
3.1. Īsteno radošā sadarbībā veidotu projektu (grupā) vai māksliniecisku jaundarbu (individuāli) izvēlētajā mākslas veidā, lai radītu jaunu māksliniecisku vērtību, kas pamatotu personisko attieksmi estētiskās un ētiskās kategorijās. Konstruē savai idejai atbilstošus risinājumus praktiskā darbībā. Prezentē radošā procesa rezultātu un gaitu. Reflektē par savu sniegumu.
3.2. Izmantojot noteiktam mākslas veidam piemērotas analīzes metodes, pētniecības darbā pēta un analizē mūsdienu artefaktus, kultūras mantojuma elementus, tradicionālās vērtības un to izpausmes, prognozē sava pētījuma attīstības iespējas tālākā profesionālajā karjerā.
3.3. Izvēlas personīgi aktuālu mērķi pašpieredzei pētniecības darbā vai idejas to īstenošanai radošajā (viena izvēlēta mākslas veida) darbā, procesā vai partnerības projektā, kritiski izvērtē un pamato izvēlēto izteiksmes līdzekļu un kultūras zīmju izmantošanu, argumentēti analizē izvēlēto mākslas valodas elementu atbilstību iecerētā stila iezīmēm. Diskutē par radošo procesu un rezultātu, uzklausa atšķirīgus viedokļus.
3.4. Mērķtiecīgi attīsta vērīgumu, dzīves un mākslas procesu rosinātas intelektuālas, ētiskas un estētiskas pašreakcijas, dokumentē jaunrades impulsus. Mākslinieciskās jaunrades procesā realizē sev aktuālu ideju izvēlētajā mākslas veidā, prognozējot un ar mākslas līdzekļiem piedāvājot un radot jaunus, provokatīvus risinājumus sabiedrībai aktuālām problēmām.
3.5. Darbojas motivēti un konstruktīvi domubiedru grupā, lai radošā sadarbībā veidotu projektu. Reflektē par grupas veidošanas procesu, darba gaitas plānošanu un organizāciju.
3.6. Praksē eksperimentē, veido paraugus un izmēģina dažādus risinājumus māksliniecisko un sociālo mērķu sasniegšanai, īstenojot radošā sadarbībā veidotu projektu. Izmanto izvēlēto mākslas veidu profesionālu speciālistu konsultācijas projekta gaitā. Dokumentē risinājuma izvēles procesu.
3.7. Analizē radošā sadarbībā veidota kultūras/mākslas projekta vai pētījuma rezultātus, vērtē nozīmi plašākā mērogā, atsaucas uz sabiedrības aktualitātēm, atšķirīgu uzskatu un tradīciju radītiem konfliktiem, diskutē par mākslas valodas iespējām sabiedrības procesos.
3.8. Prezentējot, producējot vai publicējot savu vai grupas jaunrades darbu vai pētījumu, sadarbojas ar citiem grupas dalībniekiem, izsaka un uzklausa argumentētu, vērtējošu viedokli. Izmanto atbilstošā mākslas veida specifisko terminoloģiju un analīzes metodes citu snieguma kritiskai vērtēšanai, ievēro ētikas un tiesiskuma principus. Diskutē par snieguma māksliniecisko un individuālo vērtību, reflektē par savai profesionālajai karjerai noderīgo.
3.9. Analizē savu pieredzi, piedzīvo pozitīvas emocijas projekta īstenošanas gaitā un gandarījumu, prezentējot, producējot vai publicējot radošās darbības veikumu. Reflektē par procesu un rezultātu.

4. Kultūras procesi rada pārmaiņas sabiedrībā. Mākslas darbiem ir mākslinieciska, sociāla un ekonomiska vērtība.
4.1. Argumentēti diskutē par kultūras procesiem un mākslas darbiem (vizuālajiem, audiālajiem, audiovizuālajiem, literārajiem, skatuves, starpdisciplinārajiem), izvērtējot sava laikmeta kultūras un mākslas vērtības, komunicē par tām sabiedrībā, novērtē to ietekmi uz politiskiem, reliģiskiem, ekonomiskiem un globāliem procesiem, kā arī citām dzīves jomām, t. sk. sociāli un politiski aktuālu jautājumu risināšanu.
4.2. Pēta radošo personību (mākslinieku, arhitektu, mūziķu, komponistu, literātu, tulkotāju, aktieru, režisoru u. c.) un sabiedrības savstarpējo ietekmi, 20. un 21. gs. ētisko, estētisko, politisko, sociālo un ekonomisko procesu atsauces laikmetīgo autoru daiļradē.
4.3. Vienaudzū auditorijā demonstrē radošu partnerības projektu vai prezentē jaunrades vai pētniecības darbu, ar auditoriju pārrunā līdzdalības nozīmi sociālajos procesos un to, kā radošās darbības rezultāts var radīt inovatīvas pārmaiņas sabiedrībā, diskutē par mākslas darbu un kultūras procesu nozīmi starpkultūru komunikācijā.
4.4. Raksturo radošas personas un komersantu sadarbību mākslas darba un kultūras produkta tapšanā. Analizē, kā mijiedarbojas mākslinieciskās jaunrades aktivitātes un uzņēmējdarbība un kā komunikācijas kanālu un instrumentu (piemēram, reklāmas, mediju) izvēle ietekmē mākslas darbu vai kultūras procesu ekonomisko vērtību. Kritiski vērtē šīs ietekmes pozitīvos un negatīvos aspektus.
4.5. Argumentēti diskutē par laikmetīgās mākslas (vizuālās un audiovizuālās mākslas, mūzikas, literatūras, teātra mākslas un starpdisciplināras mākslas) nozīmi pilsoniskās līdzdalības veidošanā un mākslas produkta radīšanas mērķiem. Pamato ar piemēriem no savas pieredzes.
4.6. Pēta, iesaista izpētē citus un pārrunā ar saviem vienaudžiem vai apkaimes iedzīvotājiem, kā dažādu cilvēku grupu (kopienu) kultūras intereses, vajadzības un mainīgi kultūrvides apstākļi ietekmē kultūras un mākslas patēriņa paradumus, pieprasījumu un lietošanas motivāciju. Komentē, izprot un vērtē vizuāla un emocionāla jūtīguma, atvērtības pret citādo, personiskās dzīves pieredzes, kultūras konteksta, kritiskas attieksmes un profesionālu zināšanu nozīmi mākslas radīšanā.

3. pielikums

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot vispārējās vidējās izglītības pakāpi

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana:

- 1.1. mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas. Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē, kā arī sintezē un interpretē informāciju, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par kompleksiem jautājumiem, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās iegūt ticamu informāciju ir grūti;
- 1.2. kompleksās situācijās spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Pamana loģiskās argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, novērš tās. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus;
- 1.3. nosaka aktuālas vajadzības, precīzi formulē kompleksu problēmu un pamato nepieciešamību to risināt; izvirza mērķi, piedāvā vairākus risinājumus, izvērtē tos attiecībā pret mērķi, izvēlas īstenot labāko;
- 1.4. kompleksās, neskaidrās situācijās patstāvīgi izstrādā problēmas risinājuma plānu un īsteno to, izvēloties, lietojot un pielāgojot piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas elastīgi reaģē uz neparedzētām pārmaiņām, izvērtē paveikto un gūtos secinājumus izmanto arī citā kontekstā.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja:

- 2.1. interesējas par atklājumiem un inovācijām, proaktīvi meklē jaunas iespējas, kā efektīvi uzlabot savu un citu dzīves kvalitāti, rosina uzlabot esošo situāciju, pieņem nepieredzētus, kompleksus izaicinājumus, saglabā emocionālu līdzsvaru un atvērtību nenoteiktības apstākļos;
- 2.2. raugoties uz situāciju no dažādiem skatpunktiem, pamana jaunas iespējas, mērķtiecīgi un elastīgi izmanto vai attīsta pats savas ideju radīšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jauniem un noderīgiem risinājumiem efektīvi organizē resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras), lai īstenotu savu iecerī patstāvīgi meklē, izvērtē un atbildīgi izmanto citu idejas, kā arī piedāvā savas, lai iedvesmotu citus;
- 2.3. gan patstāvīgi, gan grupā attīsta ideju ilgtspējīgā piedāvājumā, kļūdas un grūtības izmanto kā iespēju izaugsmei.

3. Pašvadīta mācīšanās:

- 3.1. regulāri un atbilstoši savām vajadzībām izvirza īstermiņa un ilgtermiņa mērķus formulē kritērijus, pēc kuriem izvērtēt, vai mērķis ir sasniegts plāno mērķa īstenošanas soļus; uzņemas atbildību par savu lomu soļu īstenošanā un mērķu sasniegšanā;
- 3.2. patstāvīgi un regulāri analizē un reflektē par savas darbības saistību ar emocijām, personiskajām īpašībām un uzvedību rod veidus, kā attīstīt spējas pārvaldīt savu domāšanu, emocijas un uzvedību;
- 3.3. patstāvīgi izvēlas, pielāgo un rada savas domāšanas stratēģijas kompleksās situācijās;
- 3.4. pieņemot atbildīgus lēmumus, vada emocijas sociāli pieņemamā veidā un orientējas uz iespējām, ieguvumiem un pozitīviem risinājumiem;
- 3.5. patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi.

4. Sadarbība:

- 4.1. plāno un īsteno personisko un grupas mērķu sasniegšanai nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju;
- 4.2. piedalās gan viendabīgas, gan neviendabīgas grupas darba procesā pieņem viedokļu atšķirības, dalībnieku dažādo pieredzi un spējas prognozē, novērš un risina domstarpības un konfliktus, tostarp digitālā vidē;
- 4.3. mācību procesā un sabiedriskajā dzīvē apzināti orientējas uz kopīgo labumu un grupai nozīmīgu mērķu sasniegšanu spēj pārstāvēt savas un respektēt citu intereses, ja grupas un paša vajadzības atšķiras.

5. Pilsoniskā līdzdalība:

- 5.1. skaidro un pamato savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā izvērtē individu, sabiedrības un vides mijiedarbību;
- 5.2. balstoties savās vērtībās un cienot citu vērtības, izsvērti izvēlas pasākumus un ikdienas situācijas, kurās iesaistīties un iesaistīt citus, cieņpilni pamatojot savu nostāju prot atteikties, ja pasākums neatbilst vērtībām, un spēj nepakļauties grupas spiedienam, paliekot saistīts ar tiem, kuriem nepiekrīt;
- 5.3. skaidro savas rīcības sekas un uzņemas par tām atbildību ikdienas situācijās, lokālos un globālos procesos;
- 5.4. patstāvīgi un kopā ar citiem gūst pieredzi, iesaistoties risinājumu meklēšanā un īstenošanā, kas palīdz uzlabot dzīves kvalitāti.

6. Digitālā pratība:

- 6.1. lai īstenotu daudzveidīgas ieceres, mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas;
- 6.2. analizē digitālās komunikācijas ieguvumus un riskus, atbildīgi uzvedas un komunicē digitālajā vidē atbilstoši savām un citu interesēm;
- 6.3. kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību uzņemas atbildību rīkoties, lai novērstu nekvalitatīva mediju satura radīto ietekmi, un, radot savu mediju saturu, ievēro privātuma, ētiskos un tiesiskos nosacījumus;
- 6.4. analizē un novērtē tehnoloģiju lomu dažādos kontekstos, izvērtē veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas paradumus, ievēro un pielāgo tos savām vajadzībām, reflektē par savu digitālo identitāti un tās atbilstību savām un sabiedrības interesēm.

4. pielikums

Vērtēšanas uzdevumu piemēri

1. uzdevums Teksta analīze (rakstveida uzdevums)

Sasniedzamais rezultāts: demonstrē prasmi raksturot, t. i., atklāt un pamatot būtiskākās pazīmes, īpašības, izpausmes, analizējot iepriekš nezināmu tekstu vai tā fragmentu. Teksta analīzē lieto literārā darba žanram atbilstošus literatūras terminus. Darba veikšanai izmanto atgādni, kurā ir ietverti svarīgākie darba izstrādes kritēriji.

Uzdevums

1. Izlasi Kristīnes Želvas romāna "Grosvaldi" fragmentu "Gleznotājs" (pieejams: <http://www.punctummagazine.lv/2020/10/08/gleznotajs/>)!
2. Uzraksti teksta analīzi, atbildot uz jautājumiem:
 - 1) Kāda ir šī prozas darba (fragmenta) tēma? Formulē to un pamato, cik tā ir aktuāla?
 - 2) Kuru/-as problēmu/-as izceļ teksta autors? Kā tev šķiet, kāpēc?
 - 3) Ko var pamanīt prozas darba (fragmenta) vēstījuma veidojumā (vēstījuma elementi, forma)?
 - 4) Kā raksturojami prozas darba (fragmenta) tēli?
 - 5) Kā prozas fragmenta (darba) valoda (leksika, mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi) palīdz atklāt darba tēlus, laikmeta tendences, individuālo autora stilu?
 - 6) Kā šis literārais darbs papildina tavu līdzšinējo kultūras pieredzi? Kas no tekstā atainotā tev jau bija zināms vai pieredzēts? Ko jaunu tu uzzināji literārajā darbā? Kas no lasītā teksta (fragmenta) tev šķiet pats interesantākais/noderīgākais? Par ko tu gribētu uzzināt kaut ko vairāk?

Teksta analīze. Atgārne

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
1. Izvēlētā teksta tēmas raksturojums				
1.1. Cik lielā mērā ir izprasta izvēlētā teksta tēma (-as)?				
1.2. Cik lielā mērā raksturota tēmas (-u) aktualitāte?				
1.3. Vai ir raksturoti tēmas būtiskākie aspekti?				
1.4. Vai ir piedāvāts tēmas (-u) salīdzinošs raksturojums (piemēram, vairāku tēmu salīdzinājums savā starpā, tēmas salīdzinājums ar citām aktualitātēm ārpus izvēlētajiem tekstiem)?				-
2. Izvēlētā teksta satura izpratne				-
2.1. Cik lielā mērā teksta analīze liecina par prasmi saskatīt būtisko un detaļās niansēto?				
2.2. Cik lielā mērā teksta analīze atklāj izpratni par teksta žanru, nolūku un kontekstu ietekmi (piem., kultūras, laika, vides (telpas) konteksts, saistība ar potenciālo adresātu)?				
3. Izpratne par izvēlētā teksta struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem				-
3.1. Cik lielā mērā ir izprasta, raksturota teksta struktūra?				
3.2. Cik lielā mērā teksta analīze atklāj prasmi saskatīt un novērtēt tajā izmantoto stilistisko izteiksmes līdzekļu (valoda, struktūra, vizuālie līdzekļi) lomu teksta nozīmes konstruēšanā?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
3.3. Cik lielā mērā teksta analīze atklāj prasmi saskatīt un novērtēt, kādu ietekmi/iedarbību tekstos izmantotie izteiksmes līdzekļi rada uz lasītāju?				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus veidotajā analīzes tekstā				
4.1. Cik prasmīgi ir izmantota argumentācija tekstā?				
4.2. Vai argumentācijā ir izmantoti konkrēti fakti un piemēri?				
4.3. Vai izteiktie apgalvojumi ir pamatoti, izvēloties piemērotas atsauces uz tekstu/-iem (citātus)?				
4.4. Cik lielā mērā izteiktie apgalvojumi raksturo prasmi kritiski izvērtēt savu viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem?				
5. Veidotā analīzes teksta organizācija (kompozīcija un domas attīstība)				
5.1. Cik lielā mērā veidotais analīzes teksts atbilst teksta uzbūves nosacījumiem – vai ir ievēroti teksta struktūras pamatprincipi (ievads, izvērsums, secinājumi/tēze, antitēze, sintēze u. tml.)?				
5.2. Cik labi organizēta, savstarpēji saistīta (saskaņota, loģiska, ar pakāpenisku domas izvērsumu) ir teksta analīze?				
5.3. Cik lielā mērā darbu raksturo patstāvīgas, oriģinālas domas, spriedumi, atziņas (oriģinalitāte)?				
5.4. Cik labi analīzes tekstā atklājas autora pozīcija un uzskati?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
6. Veidotā analīzes teksta valoda				
6.1. Cik piemērota ir analīzes tekstā izmantotā valodas stila izvēle?				
6.2. Vai tekstā ir izmantoti izvēlētajam stilam atbilstoši izteiksmes līdzekļi?				
6.3. Cik skaidra, daudzveidīga un precīza ir analīzes teksta valoda?				
6.4. Cik daudz tekstā ir nepamatotu ortogrāfijas, interpunkcijas, gramatikas un leksikas neprecizitāšu?				

Teksta analīze. Snieguma līmeņu apraksts

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Izvēlētais teksts				
1. Izvēlētā teksta tēmas raksturojums	Ir niecīga izpratne par teksta tēmu, tēmas aktualitāte ir pieminēta, raksturota nepilnīgi, izmantojot stereotipisku pieeju. Nav izpratnes par tēmas kontekstuālu aktualitāti.	Ir izprasta izvēlētā teksta tēma un daļēji raksturota tēmas aktualitāte. Nav izmantots tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir pilnībā izprasta izvēlētā teksta tēma, ir raksturota tēmas aktualitāte, izceļot tās būtiskākos aspektus. Ir izmantots arī tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir padziļināti izprasta izvēlētā teksta tēma, ir padziļināti raksturota tēmas aktualitāte, izceļot gan tās būtiskākos aspektus, gan kontekstuālo raksturojumu citu kultūrfaktu kontekstā. Ir izmantots padziļināts salīdzinājums ar citām tēmām.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Izvēlētais teksts				
2. Izvēlēta teksta satura izpratne	<p>Irniecīga izpratne par teksta saturu, ir dots pārskats par tekstu, nevis tā analīze. Teksta apraksts atklāj daļēju izpratni par teksta žanru, nav izpratnes par teksta nolūku un kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.</p>	<p>Teksta saturs ir daļēji izprasts, ir analizēti teksta satura būtiskie aspekti, bet nav pievērsta uzmanība detaļām. Teksta analīze atklāj daļēju izpratni par teksta žanru un nolūku, nav izpratnes par teksta kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.</p>	<p>Teksta saturs ir izprasts, ir analizēts gan teksta satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai. Teksta analīze atklāj izpratni par teksta žanru un nolūku, kā arī kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.</p>	<p>Teksta saturs ir izprasts, ir analizēts gan teksta satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai, turklāt tām ir piedāvāts kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citiem līdzīgiem kultūras faktiem. Teksta analīze atklāj izpratni par teksta žanru un nolūku, un tā ir papildināta ar salīdzinošu raksturojumu, minot citus līdzīgus vai atšķirīgus piemērus.</p>
3. Izpratne par izvēlēta teksta struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem	<p>Ir vāja teksta struktūras izpratne, nespēj identificēt un pilnvērtīgi aprakstīt izvēlēta teksta sastāvdaļas. Arī izmantoto izteiksmes līdzekļu analīze ir vāja – nav pamanītas tekstā būtiskās pazīmes, nav izprastas izteiksmes līdzekļu iedarbības iespējas.</p>	<p>Ir daļēja teksta struktūras izpratne, teksta struktūras sastāvdaļu apraksts ir shematisks, nav aprakstīta izvēlēta teksta specifika. Tekstā izmantotie mākslinieciskie elementi pamanīti un aprakstīti daļēji un nepilnīgi, nav analizēta to iedarbības iespēja kontekstā.</p>	<p>Ir laba teksta struktūras izpratne; teksts tiek analizēts, koncentrējoties uz jautājumiem par konkrētā izvēlēta teksta struktūru un raksturojot gan satura, gan struktūras, gan mākslinieciskos elementus, prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas.</p>	<p>Ir teicama teksta struktūras izpratne, padziļināti pievērsta uzmanība arī struktūras niansēm.</p> <p>Teksts tiek teicami analizēts gan satura, gan struktūras, gan māksliniecisko izteiksmes līdzekļu ziņā, piedāvāts kontekstuāls salīdzinājums ar citiem līdzīgiem vai atšķirīgiem piemēriem. Prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas, kā arī piedāvāts vērtējošs viedoklis par pilnveides un daudzveidības iespējām.</p>

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Skolēna veidotais analīzes teksts				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus veidotajā analīzes tekstā	Darbā ir izmantota vāja argumentācija, netiek izmantoti konkrēti fakti un piemēri, bet gan aprakstošas, neskaidras frāzes un subjektīvi, nepamatoti minējumi bez analītiskas pieejas.	Darbā ir izmantota pietiekama argumentācija, kas balstīta gan uz subjektīviem vērojumiem, gan uz atsevišķiem faktiem, trūkst priekšstata par viedokļa pamatotību.	Analīzes tekstā ir prasmīgi izmantots argumentēts viedoklis, kā pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētām atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski vērtēt viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.	Analīzes tekstā ir teicami izmantots argumentēts viedoklis, kura pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri, kā arī tiek demonstrēta prasme kritiski vērtēt izmantoto avotu informāciju, salīdzinot kontekstuāli dažādus informācijas avotus. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētām atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski analītiski vērtēt savu un citu izteiktos viedokļus, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.
5. Veidotā analīzes teksta organizācija (kompozīcija un domas attīstība)	Darba struktūra un domas attīstība ir organizēta vāji. Analīzē uzsvars likts pārsvarā tikai uz vienu elementu. Teksta struktūra ir nepilnīga, nav līdzsvara starp analīzes daļām. Nav izprotams autora viedoklis.	Darba struktūra un domas attīstība ir organizēta nepilnīgi. Tekstā nav līdzsvara starp analīzes daļām, ir izvērsta vai sašaurināta kāda analīzes daļa. Autora viedoklis ir formulēts, tomēr tas ir neskaidrs, balstīts trafaretās, vispārīgās atziņās, vietumis pretrunīgs.	Darba struktūra un domas attīstība ir labi organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi. Tekstā ir ievērots līdzsvars starp analīzes daļām, tās ir loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Analīzē labi atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.	Darba struktūra un domas attīstība ir teicami organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi, kā arī rūpīgi izstrādātas detaļas. Teksta sastāvdaļas ir līdzsvarotas, loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Analīzē pārliecinoši atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.
6. Veidotā analīzes teksta valoda	Valoda retos gadījumos ir skaidra, ir daudz kļūdu vārdu un teikumu lietojumā un pareizrakstībā; ir nepietiekama valodas stila izjūta, veidojot savu tekstu.	Valoda ne vienmēr ir skaidra, izvēlētie vārdi un teikuma konstrukcijas lietoti, lielākoties ievērojot pareizrakstību, tomēr ir saskatāmas kļūdas un nekonsekvences; izvēlētais valodas stils ir vāji piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir skaidra, ar labu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir meistarīga, iedarbīga, ar augstu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību, kā arī lietojot iederīgus mākslinieciskos un stilistiskos izteiksmes līdzekļus, izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.

2. uzdevums

Salīdzinošā tekstu analīze (rakstveida uzdevums)

Sasniedzamais rezultāts: nosaka kopīgo un atšķirīgo starp tekstiem, īpaši pievēršot uzmanību jebkuru iespējamo kontekstu, adresāta un teksta nolūka ietekmei uz abiem darbiem, lingvistisko un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumam, rakstveidā salīdzinot iepriekš nezināmus tekstus vai to fragmentus. Darba veikšanai izmanto atgādni, kurā ir ietverti svarīgākie darba izstrādes kritēriji.

Uzdevums

1. Lasi un salīdzini divus tekstus (Salīdzināšanai iespējami trīs varianti (pēc skolēnu vai skolotāju izvēles): 1) intervijas teksts ar pētījuma fragmentu par lasīšanas paradumiem; 2) intervijas teksts ar fragmentu no igauņu rakstnieka īsprozas; 3) pētījuma fragments ar fragmentu no igauņu rakstnieka īsprozas.)!
2. Veic rakstisku abu tekstu analīzi, nosakot
 - kopīgo un atšķirīgo starp tiem,
 - konteksta, adresāta un teksta nolūka ietekmi uz abiem tekstiem,
 - lingvistisko un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu lietojumu!

1. teksts:

Īsā intervija ar pretendentu Latvijas Literatūras gada balvai nominācijā “Labākais tulkojums” – **Denu Dimiņu, 2017**

(avots: <http://www.laligaba.lv/index.php/lv/tulkojumi-2017/ceļojums-lidz-nakts-galam/intervija-ar-denu-diminu>)

Foto: Publicitātes fotogrāfija
Vizuālais dizains: Katrīna Vasiļevska

1. Kāpēc cilvēki lasa?

Viņi vēlas apmierināt zinātkāri vai ziņkārību, izjust daili. T. i., estētiski, kognitīvi vai informatīvi pilnveidoties. Pamielot garu un acis. Varbūt viņi vēlas iejusties kāda cita ādā, paplašināt savu tolerances spektru, piedzīvot neiedomājamo. Viņi vēlas ceļojumu iekšējā telpā. Viņi grib izgaismot neziņas nakti!

2. Ar ko (un vai vispār) atšķiras cilvēks, kas lasa, no cilvēka, kurš nelasa?

Ar to, ka viņam ir attīstīti citi garšas receptori un redzes kanāli nekā infraliterāram, nerasošam cilvēkam. Mēdz taču teikt, “apri” grāmatu, grāmata man “atvēra acis”. Šīm starptautiskajām metaforām ir senas saknes. Nerasoši cilvēki ir kā savveida dzīvnieki, salkstoši, ar stingru garu, ērtā trulumā mītoši. Varbūt viņiem tā ir labāk.

3. Kā lai izglābj cilvēku, kurš nelasa?

Nedomāju, ka būtu jāglābj kāds, kurš nelasa. Katram pašam savs ceļš ejams. Galu galā visām valstīm kā disciplinējošas varas projekcijām (arī Latvijas Republikai) tīri funkcionālā līmenī ir vajadzīgi arī paklausīgi, manipulējami sabiedrības locekļi.

4. Ar ko literatūra atšķiras no dzīves?

Literatūras tāpat kā dzīves ir ļoti dažādas, un to saskarsmes punkti ar dzīvi arī atrodas dažādos līmeņos. Manā uztverē ir vērtīga literatūra, kuras materiāls nāk no dziļēm, no iedvesmas, saturīga, iedvesmota, arī ar skaistu formu, bet ir arī cita literatūra, vienkārši sintaktiski pareizi savirknēti vārdi bez dziļāka satura, literatūra, kas neko nepasaka vai atkārto, pārmaļ jau tūkstošiem reižu dzirdētas, zināmas lietas. Ir literatūra – mākslas filma, bet ir literatūras formā pasniegti seriāli, kas darināti ar tādu kā Orvela “versifikatoru”. Īsta literatūra ir dvēseles zieds, dvēseles kļiedziens (īpaši jau dzeja), kas atbalsojas pasaules dvēselē. Var teikt, ka tādā literatūrā ir iekausēta daļa dzīves. Bet starp dzīvi un literatūru ir vārda abstrakcija un pastarpinājums. Dzīve iekš literatūras rit tēlainā izklāsta formā, nelineārā vai deformētā laikplūsmā. Dzīve un literatūra viena otru papildina. Arī vēsture ir literatūra, sāga, versija par patiesību, tikai ar nekaunīgākām pretenzijām uz to. Bet ikvienai dzīvei, pat šķietami visbanālākajai, ir literārs potenciāls. Tikai vajadzīgs liels talants, lai to saskatītu un celtu gaismā.

5. Vai lasot cilvēks kļūst labāks?

Viss atkarīgs no tā, kā mēs definējam labumu, kādās kategorijās. Ja no teksta lasīšanas pilnveidojas cilvēka rīcības ētika, viņa gars top apgaismots, it kā tuvojas nākamajam hipostāzes līmenim, intelektam, prātam, virs kura ir tikai Labais, Viens. Šāds cilvēks

noteikti kļūst pilnīgāks, redz vairāk sakarību. Bagātinās arī viņa vārdu krājums, kas nebūt nav mazsvarīgi, jo daiļrunīgākiem cilvēkiem jau senlaikos bija lielākas iespējas ietekmēt demokrātiskus procesus, manipulēt ar tiem, kas dzīvo gara tumsā un taustās pa dzīvi kā pa ķešu, bāž roku dzīves kabatā un domā, nez, ko es tagad izvilksū?

6. Kur un kad ir vislabāk lasīt?

Domāju, ka Latvijā vislabāk ir lasīt Latvijas Nacionālajā Bibliotēkā, tur ir ideāli apstākļi un labs gaiss, arī internets, kas ļauj meklēt vietas un lietas. Vēl var lasīt pilsētu bibliotēkās, autobusā, vilcienā, lidmašīnā, darbā, mājās pie galda un gultā. Gandrīz jebkur. Elektroniskās grāmatas arī tumsā.

7. Kāpēc jālasa Latvijas literatūra?

Tāpēc, ka tā atspoguļo šā brīža valodas stāvokli un ideoloģiskās pamatnostādnes. Protams, ar atlasīti, nav jau arī tāds tekstu knapums, ka būtu jālasa teju jebkas latviski nodrukātais. Ir ļoti daudz labu klasikas darbu, kas valodas līmenī var dot daudz vairāk nekā vismalkākais mūsdienu teksts. Tas pats Augusts Deglavs, manuprāt, ir izcils, maz novērtēts spīdekļis pie Latvijas literatūras debesīm. Viņa "Rīga" par jaunlatviešu kustību un tā laika dzīvi pavēsta daudz vairāk nekā oficiāli aprobētās vēstures.

8. Vai visi rakstnieki ir intraverti?

Diez vai tā varētu vispārināt. Ir intraverti, jā, bet ir arī ekshibicionisti. Daļa no viņiem piedalās prozas lasījumos un sniedz intervijas! Vai ir iespējams intraverts ekshibicionists? Ož pēc oksimorona. Tāpēc atbilde ir nē.

9. Vai tu rakstītu arī tad, ja neviens nelasītu?

Droši vien ne, tad es vairāk lasītu, jo tulkošana tomēr ir neganti laikietilpīgs process. Kam gan tulkot, ja nav, kas lasa? Bet arī viens lasītājs var izrādīties pūliņu vērts. Varbūt tieši vienā lasītājā no noosfēras kritis grauds nepalikts viens, bet sašķelsies, mirs, augtīns augs un nesīs daudz augļu. Mēs nekad nezinām, kā vārds atbalsosies, saplauks nākotnē. Vārdam ir liels spēks.

10. Vai grūtākais tulkotāja darbā ir palikt autora ēnā?

Nē, drīzāk tuvoties autoram, runāt viņa balsī. Bet būt neredzamam ir laba tulkotāja sūtība. Kad tulkotājs ir pārāk lecīgs, pārāk pamanāms, tas traucē lasītāja saziņai ar autoru. Protams, ne vienmēr ir vienādas tulkošanas stratēģijas, reizēm ir vajadzīgas zemsvītras piezīmes, kas uzreiz atklāj pārrakstītāja/komentētāja klātbūtni. Bet beigās mēs tik un tā paliksim autora ēnā, aplipsim aizmirstības putekļiem. Kurš vairs šodien atceras senos

tulkotājus, kas pagājušajā gadsimtā tulkoja Haldoru Laksnesu, Fjodoru Dostojevski un Tomasu Mannu? Dzidru Kalniņu, Jāni Medeni, Ēriku Lūsi. Viņi man ir pasaules gaisma, pazemotie un apvainoti un burvju kalns.

(Avots: <https://lalogaba.lv/index.php/lv/tulkojumi-2017/ceļojums-lidz-nakts-galam/intervija-ar-denu-diminu>)

2. teksts:

PĒTĪJUMS PAR LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU GRĀMATU LASĪŠANAS PARADUMIEM (fragments 15.–16. lpp.)

(Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs, 2018. Pētījums par Latvijas iedzīvotāju grāmatu lasīšanas paradumiem. Pieejams tiešsaistē: : https://gramatizdeveji.lv/_files/Petijums_gramatu_lasisanas_paradumi_feb_2018.pdf)

2.1.2. Izglītības loma grāmatu lasīšanas paradumu veidošanā

1. Obligātās literatūras atbilstība interesēm un vecuma posmam

Fokusgrupas dalībnieki vairākkārt akcentē obligātās literatūras kā piespiedu uzdevuma negatīvo raksturu.

"Man nepatika, ka piespieda, ka obligātā literatūra, ka bija tas saraksts parasti vasarā jāizlasa." (sieviete ar augstāko izglītību, vidējiem/augstiem ienākumiem, 28)

Tas saistās gan ar papildu uzdevumu ārpus ikdienas darbiem, gan ar ierobežotību paša izvēlē. Obligātās literatūras lasīšana aizņem laiku, ko varētu pavadīt, iepazīstoties ar paša izvēlētajām grāmatām. Ņemot vērā, ka individuālās izvēles ir saistošākas, tad reizēm literatūras saraksts tiek veidots, apkopojot skolā prasīto un paša vēlmes.

"Kas saistās ar skolu, lasīju tikai tās grāmatas, kuras man interesēja. Tā kā grāmatas lasīju ikdienā, par obligāto literatūru domāju, ka tā ir domāta bērniem, kas vispār nelasa, lai ievadītu šajā grāmatu pasaulē." (eksakto zinātņu studente, 20)"

"Mums skolā bija tik graužoši briesmīga izvēle obligātajai literatūrai, ka es piespiedu sevi izlasīt to minimumu no to grāmatu skaita un pēc tam lasīju visu pārējo, kas man interesēja, kaut kādas jaunākās grāmatas, kas ir bērniem veikalā, kaut ko, ko es varēju atrast." (humanitāro zinātņu studente, 19)

Bieži parādās viedoklis, ka obligātajā literatūrā iekļautās grāmatas nav bijušas atbilstošas vecumam, kurā tās ir uzdotas lasīt, kā arī konkrētās grāmatas ir bijis grūti lasīt, kas attiecīgi radījis nepareizu priekšstatu gan par attiecīgajiem autoriem, gan par literatūru kopumā.

“Man liekas, ka vidusskolā tika dotas grāmatas, kuras bija smagi lasīt, viņas nav tāda vieglā literatūra. Un savā ziņā man tas radīja tā kā riebumu pret latviešu autoriem.” (eksakto zinātņu studente, 20)

“Graujoša asociācija vienkārši, otrajā klasē likt lasīt “Dullo Dauku” un “Vanadziņu”... Mana atziņa ir, ka depresīvāku grāmatu grūti atrast latviešu literatūrā un likt vēl to lasīt otrajā klasē.” (humanitāro zinātņu studente, 19)

Grāmatu satura neatbilstība vecumposmam un interesēm veicinājusi nepatiku pret lasīšanu, kā rezultātā neradās personīga vēlme lasīt ārpus obligātās literatūras saraksta.

“Varbūt šādas grāmatas būtu jālasa, tad, kad lasīšana jau sagādā prieku, kad tu jau to dari kā hobiju, nevis, nevis, kā konkrētos gadījumos, kad ir tikai obligātā literatūra, un tad nerodas nekāda tālāka vēlme.” (eksakto zinātņu studente, 21)

Viena fokusgrupas dalībiece atzīst, ka skolas laikā obligātā literatūra nav bijusi saistoša, taču pēc vairākiem gadiem viņai ir radusies vēlme atgriezties pie iepriekš neizlasītās, bet zināmās literatūras, kas norāda uz grāmatu satura neatbilstību vecuma posmam.

Pastāv arī pretējas pieredzes, kur obligātā literatūra tika lasīta ar patiku personīgās intereses vai arī veiksmīgā literatūras skolotāju pasniegšanas veida dēļ.

“Obligāto literatūru labprāt lasīju, obligātā literatūra nebija tāda spiesta lieta. Bērībā biju cītīgs – to, ko man lika, to arī darīju.” (eksakto zinātņu students, 23)

“Es, man liekas, vidusskolā visvairāk lasīju obligāto literatūru, jo, pirmkārt, tā bija interesantāka varbūt, mums arī pasniedzēja norādīja uz to interesantāko, viņa nelika lasīt visu.” (eksakto zinātņu studente, 21)

3. teksts:

Jāns Undusks (Jaan Undusk). “Gaidot” (isproza). Mansards, 2015 (Maimas Grīnbergas tulkojums latviešu valodā).

Pastāv funkcionālā lasīšana un ar grāmatu kā partneri komunicējošā lasīšana. Funkcionālā lasīšana grāmatai kā patstāvīgai personībai nekādu uzmanību neatvēr. Tā bieži nozīmē tikai teksta vienpusēju lietošanu, vai darīšana būtu ar datu meklēšanu tehniskā rokasgrāmatā vai trillera aprīšanu. Komunicējošā lasīšana ir kaut kas cits. Tā nekad nevar būt ne pārmēru raita, ne mērķtiecīga. Mašīniskums ir izslēgts. Daudzi cilvēki ar komunicējošās lasīšanas pamatiem iepazīstas tikai tad, kad spiesti lasīt kaut ko tādu, kas viņiem ne īpaši patīk vai ir pārāk grūts. Tikai tad viņi – negribīgi – saskata grāmatā problēmu un prāto, kā ar to tikt galā, šķirsta uz priekšu un atpakaļ, ar pūlēm vairākkārt pārlasa zināmās rindkopas, no jauna pārskata jau izlasīto, izlases veidā iemet acis turpmākā tekstā, domā par ilustrācijām un vāka noformējumu un tā tālāk. Grāmata kā problēma ir grāmatas kā personības sākums. Komunicējošās lasīšanas augstais stils nozīmē to, ka grāmata kā problēma jau tiek uzskatīta par izbaudāmu pašsaprotamību. Kā jau divu vienlīdzīgu personību komunikācijā, abas puses izturas ar aristokrātisku eleganci. Grāmata kā personība dod brīvas tuvošanās iespēju. Lasītājs vairs nav paverdzinoši piesaistīts lineārajai lasīšanai. Pārmaiņus var lasīt rindkopas šur un tur, var sākt no beigu nodaļām un lēcieniem virzīties uz sākumu, var lasīt tikai ar intuitīvu precizitāti izraudzītus fragmentus, lēnām sagremot pāris varenu teikumu – un tomēr pazīt grāmatu labāk nekā tie, kuri pašreizējā aklumā to izlasa no vāka līdz vākam. Esmu to izjutis uz savas ādas.

Salīdzinošā tekstu analīze. Atgāde

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
1. Izvēlēto tekstu tēmas raksturojums				
1.1. Cik lielā mērā ir izprasta izvēlēto tekstu tēma (-as)?				
1.2. Cik lielā mērā raksturota tēmas (-u) aktualitāte?				
1.3. Vai ir raksturoti tēmas būtiskākie aspekti?				
1.4. Vai ir piedāvāts tēmas (-u) salīdzinošs raksturojums (piemēram, vairāku tēmu salīdzinājums savā starpā, tēmas salīdzinājums ar citām aktualitātēm ārpus izvēlētajiem tekstiem)?				
2. Izvēlēto tekstu satura izpratne un salīdzināšana				
2.1. Cik lielā mērā abu tekstu analīze atklāj līdzības un atšķirības starp abiem tekstiem?				
2.2. Cik lielā mērā abu tekstu analīze liecina par prasmi saskatīt būtisko un detaļās niansēto?				
2.3. Cik lielā mērā abu tekstu analīze atklāj izpratni par tekstu žanriem, nolūku un kontekstu ietekmi (piem., kultūras, laika, vides (telpas) konteksts, saistība ar potenciālo adresātu)?				
3. Izpratne par izvēlēto tekstu struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem				
3.1. Cik lielā mērā ir izprasta, raksturota un salīdzināta abu tekstu struktūra?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
3.2. Cik lielā mērā abu tekstu analīze atklāj prasmi saskatīt un novērtēt tajos izmantoto stilistisko izteiksmes līdzekļu (valoda, struktūra, vizuālie līdzekļi) lomu tekstu nozīmes konstruēšanā?				
3.3. Cik lielā mērā abu tekstu salīdzinošā analīze atklāj prasmi saskatīt un novērtēt, kādu ietekmi/iedarbību tekstos izmantotie izteiksmes līdzekļi rada uz lasītāju?				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus veidotajā analīzes tekstā				
4.1. Cik prasmīgi ir izmantota argumentācija tekstā?				
4.2. Vai argumentācijā ir izmantoti konkrēti fakti un piemēri?				
4.3. Vai izteiktie apgalvojumi ir pamatoti, izvēloties piemērotas atsauces uz tekstu/-iem (citātus)?				
4.4. Cik lielā mērā izteiktie apgalvojumi raksturo prasmi kritiski izvērtēt savu viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem?				
5. Veidotā analīzes teksta organizācija (kompozīcija un domas attīstība)				
5.1. Cik lielā mērā analīzes teksts atbilst teksta uzbūves nosacījumiem – vai ir ievēroti teksta struktūras pamatprincipi (ievads, izvērsums, secinājumi/tēze, antitēze, sintēze u. tml.)?				
5.2. Cik labi organizēta, savstarpēji saistīta (saskaņota, loģiska, ar pakāpenisku domas izvērsumu) ir abu tekstu salīdzinošā analīze?				
5.3. Cik līdzsvarota ir abu tekstu analīze (vai abi teksti ir analizēti līdzvērtīgi)?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
5.4. Cik lielā mērā darbu raksturo patstāvīgas, oriģinālas domas, spriedumi, atziņas (oriģinalitāte)?				
5.5. Cik labi analizēs tekstā atklājas autora pozīcija un uzskati?				
6. Analīzes teksta valoda				
6.1. Cik piemērota ir analizēs tekstā izmantotā valodas stila izvēle?				
6.2. Vai tekstā ir izmantoti izvēlētajam stilam atbilstoši izteiksmes līdzekļi?				
6.3. Cik skaidra, daudzveidīga un precīza ir analizēs teksta valoda?				
6.4. Cik daudz tekstā ir nepamatotu ortogrāfijas, interpunkcijas, gramatikas un leksikas neprecizitāšu?				

Salīdzinošā tekstu analīze. Snieguma līmeņu apraksts

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Izvēlētais teksts				
1. Izvēlēto tekstu tēmas (-u) raksturojums	Ir niecīga izpratne par salīdzināmo tekstu tēmu (-ām), tēmas (-u) aktualitāte ir pieminēta, raksturota nepilnīgi, izmantojot stereotipisku pieeju. Nav izpratnes par tēmas (-u) kontekstuālu aktualitāti.	Ir izprasta salīdzināmo tekstu tēma (-as) un daļēji raksturota tēmas (-u) aktualitāte. Nav izmantots tēmas (-u) kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir pilnībā izprasta salīdzināmo tekstu tēma (-as), ir raksturota tēmas (-u) aktualitāte, izceļot tās (to) būtiskākos aspektus. Ir izmantots arī tēmas (-u) kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir padziļināti izprasta salīdzināmo tekstu tēma (-as), ir padziļināti raksturota tēmas (-u) aktualitāte, izceļot gan tās (to) būtiskākos aspektus, gan kontekstuālo raksturojumu citu kultūrfaktu kontekstā. Ir izmantots padziļināts salīdzinājums ar citām tēmām.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Izvēlētais teksts				
2. Izvēlēto tekstu satura izpratne un salīdzināšana	<p>Ir niecīga izpratne par salīdzināmo tekstu saturu, ir dots pārskats par tekstiem, nevis to salīdzināšana. Tekstu apraksts atklāj daļēju izpratni par tekstu žanru, nav izpratnes par tekstu nolūku un kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.</p>	<p>Tekstu saturs ir daļēji izprasts, ir analizēti tekstu satura būtiskie aspekti, bet nav pievērsta uzmanība detaļām, daļēji ir identificētas tekstu atšķirība un līdzība. Tekstu analīze atklāj daļēju izpratni par tekstu žanru un nolūku, nav izpratnes par tekstu kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.</p>	<p>Tekstu saturs ir izprasts, ir identificēta tekstu līdzība un atšķirība, ir analizēti gan tekstu satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai. Tekstu analīze atklāj izpratni par tekstu žanru un nolūku, kā arī kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.</p>	<p>Tekstu saturs ir izprasts, ir veikta pilnvērtīga tekstu salīdzināšana, ir analizēti gan tekstu satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai, turklāt tām ir piedāvāts kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citiem līdzīgiem kultūras faktiem. Tekstu analīze atklāj izpratni par tekstu žanru un nolūku un tā ir papildināta ar salīdzinošu raksturojumu, minot citus līdzīgus vai atšķirīgus piemērus.</p>
3. Izpratne par izvēlēto tekstu struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem	<p>Ir vāja tekstu struktūras izpratne, nespēj identificēt un pilnvērtīgi aprakstīt salīdzināmo tekstu sastāvdaļas. Arī izmantoto izteiksmes līdzekļu analīze ir vāja – nav pamanītas tekstu būtiskās pazīmes, nav izprastas izteiksmes līdzekļu iedarbības iespējas.</p>	<p>Ir daļēja salīdzināmo tekstu struktūras izpratne, tekstu struktūras sastāvdaļu apraksts ir shematisks, nav izvērtēti aprakstīta salīdzināmo tekstu līdzība un atšķirība. Tekstos izmantotie mākslinieciskie elementi pamanīti un aprakstīti daļēji un nepilnīgi, nav analizēta to iedarbības iespēja kontekstā.</p>	<p>Ir laba salīdzināmo tekstu struktūras izpratne; teksti tiek salīdzināti, koncentrējoties uz jautājumiem par salīdzināmo tekstu struktūru un raksturojot gan satura, gan struktūras, gan mākslinieciskos elementus, prasmīgi ir analizētas tekstos izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas.</p>	<p>Ir teicama salīdzināmo tekstu struktūras izpratne, padziļināti pievērsta uzmanība arī struktūras niansēm.</p> <p>Teksti tiek teicami salīdzināti gan satura, gan struktūras, gan māksliniecisko izteiksmes līdzekļu ziņā, piedāvāts kontekstuāls salīdzinājums ar citiem līdzīgiem vai atšķirīgiem piemēriem. Prasmīgi ir analizētas tekstos izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas, kā arī piedāvāts vērtējošs viedoklis par to pilnveides un daudzveidības iespējām.</p>

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Skolēna veidotais analīzes teksts				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus veidotajā analīzes tekstā	Darbā ir izmantota vāja argumentācija, netiek izmantoti konkrēti fakti un piemēri, bet gan aprakstošas, neskaidras frāzes un subjektīvi, nepamatoti minējumi bez analītiskas pieejas.	Darbā ir izmantota pietiekama argumentācija, kas balstīta gan uz subjektīviem vērojumiem, gan uz atsevišķiem faktiem, trūkst priekšstata par viedokļa pamatotību.	Analīzes tekstā ir prasmīgi izmantots argumentēts viedoklis, kā pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētiem atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski vērtēt viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.	Analīzes tekstā ir teicami izmantots argumentēts viedoklis, kā pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri, kā arī tiek demonstrēta prasme kritiski vērtēt izmantoto avotu informāciju, salīdzinot kontekstuāli dažādus informācijas avotus. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētiem atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski analītiski vērtēt savu un citu izteiktos viedokļus, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.
5. Veidotā analīzes teksta organizācija (kompozīcija un domas attīstība)	Darba struktūra un domas attīstība ir organizēta vāji. Analīzē uzsvars likts pārsvarā tikai uz vienu elementu. Teksta struktūra ir nepilnīga, nav līdzsvara starp analīzes daļām. Nav izprotams autora viedoklis.	Darba struktūra un domas attīstība ir organizēta nepilnīgi. Tekstā nav līdzsvara starp analīzes daļām, ir izvēsta vai sašaurināta kāda analīzes daļa. Autora viedoklis ir formulēts, tomēr tas ir neskaidrs, balstīts trafaretās, vispārīgās atziņās, vietumis pretrunīgs.	Darba struktūra un domas attīstība ir labi organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi. Tekstā ir ievērots līdzsvars starp analīzes daļām, tās ir loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Analīzē labi atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.	Darba struktūra un domas attīstība ir teicami organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi, kā arī rūpīgi izstrādātas detaļas. Teksta sastāvdaļas ir līdzsvarotas, loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Analīzē pārliecinoši atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.
6. Veidotā analīzes teksta valoda	Valoda retos gadījumos ir skaidra, ir daudz kļūdu vārdu un teikumu lietojumā un pareizrakstībā; ir nepietiekama valodas stila izjūta, veidojot savu tekstu.	Valoda ne vienmēr ir skaidra, izvēlētie vārdi un teikuma konstrukcijas lietoti, lielākoties ievērojot pareizrakstību, tomēr ir saskatāmas kļūdas un nekonsekvences; izvēlētais valodas stils ir vāji piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir skaidra, ar labu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir meistarīga, iedarbīga, ar augstu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību, kā arī lietojot iedarīgus mākslinieciskos un stilistiskos izteiksmes līdzekļus, izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.

3. uzdevums

Recenzija

(rakstveida uzdevums)

Sasniedzamais rezultāts: sagatavo rakstveidā recenziju par brīvi izvēlētu tematu iepazītās tēmas ietvarā, salīdzinot iepazītos darbus un to vērtējumu publicistikā un paužot savu prasmī salīdzināt, analizēt, vērtēt un izteikt savu attieksmi. Pirms uzdevuma veikšanas atkārto informāciju par recenzijas struktūru, kā arī darba veikšanai izmanto atgādni, kurā ir ietverti svarīgākie darba izstrādes kritēriji.

Uzdevums

1. Izlasi K. Ēča dzejoli no izrādes "Netikumīgie" (Pieejams tiešsaistē: <https://satori.lv/article/netikumigi-dzejoli-no-izrades-netikumigie>)! Iepazīsties ar DDT izrādes "Netikumīgie" vērtējumu! Ja iespējams, noskaties izrādi!
2. Pirms raksti recenziju, izpēti
 - daiļdarba nozīmi autora biogrāfijā, laikmeta kontekstā;
 - tekstā atklātās problēmas, tēlu raksturojumu, valodas līdzekļus;
 - daiļdarba novērtējumu no profesionāļu un vienkāršā lasītāja viedokļa!
3. Rakstot recenziju, pārdomā, kā argumentēti paudīsi savu vērtējumu, kādu teksta kompozīcijas paņēmieni un kurus valodas līdzekļus izmantosi, lai veidotu individuālu, oriģinālu, tevi raksturojošu stilu!

Recenzija. Atgādne

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
1. Recenzētā darba tēmas raksturojums				
1.1. Cik lielā mērā ir izprasta recenzētā darba tēma (-as)?				
1.2. Cik lielā mērā raksturota tēmas (-u) aktualitāte?				
1.3. Vai ir raksturoti tēmas būtiskākie aspekti?				
1.4. Vai ir piedāvāts tēmas (-u) salīdzinošs raksturojums (piemēram, vairāku tēmu savstarpējs salīdzinājums)?				-
2. Izpratne par recenzētā teksta struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem				-
2.1. Vai recenzijā ir aprakstīti visi svarīgākie recenzētā darba elementi (norādes par darbu, autoru, žanru; satura, galveno sižetisko līniju un tēlu analīze; autora valodas stila raksturojums)?				
2.2. Cik lielā mērā recenzija atklāj izpratni par teksta žanru, nolūku un kontekstu ietekmi (piem., kultūras, laika, vides (telpas) konteksts, saistība ar potenciālo adresātu)?				
2.3. Cik lielā mērā recenzija atklāj prasmi saskatīt un novērtēt recenzētajā darbā izmantoto stilistisko izteiksmes līdzekļu (valoda, struktūra, vizuālie līdzekļi) lomu tekstu nozīmes konstruēšanā?				
2.4. Vai analizē ir iekļauti recenzētā darba specifiskie rādītāji (piemēram, kostīmi, mūzika, scenogrāfija u. c.)?				-
2.5. Cik lielā mērā recenzija atklāj prasmi saskatīt un novērtēt, kādu ietekmi/iedarbību recenzētajā darbā izmantotie izteiksmes līdzekļi rada uz lasītāju?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
2.6. Vai recenzijā piedāvāti ieteikumi recenzētā darba uzlabošanai?				
3. Prasme izmantot faktus un argumentus recenzijā				
3.1. Cik prasmīgi ir izmantota argumentācija tekstā?				
3.2. Vai argumentācijā ir izmantoti konkrēti fakti un piemēri?				
3.3. Vai izteiktie apgalvojumi ir pamatoti, izvēloties piemērotas atsauces uz tekstu/-iem (citātus)?				
3.4. Cik lielā mērā izteiktie apgalvojumi raksturo prasmi kritiski izvērtēt savu viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem?				
4. Recenzijas organizācija (kompozīcija un domas attīstība)				
4.1. Cik lielā mērā recenzijas teksts atbilst teksta uzbūves nosacījumiem – vai ir ievēroti teksta struktūras pamatprincipi (ievads, izvērsums, secinājumi/tēze, antitēze, sintēze u. tml.)?				
4.2. Cik labi organizēta, savstarpēji saistīta (saskaņota, loģiska, ar pakāpenisku domas izvērsumu) ir recenzija?				
4.3. Cik lielā mērā recenzija liecina par prasmi saskatīt recenzētā darba būtisko un detaļās niansēto?				
4.4. Cik lielā mērā darbu raksturo patstāvīgas, oriģinālas domas, spriedumi, atziņas (oriģinalitāte)?				
4.5. Cik labi recenzijā atklājas autora pozīcija un uzskati?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
5. Recenzijas valoda				
5.1. Cik piemērota ir recenzijā izmantotā valodas stila izvēle?				
5.2. Vai recenzijā ir izmantoti izvēlētajam stilam atbilstoši izteiksmes līdzekļi?				
5.3. Cik skaidra, daudzveidīga un mākslinieciski iespaidīga ir recenzijas valoda?				
5.4. Cik lielā mērā ir izmantoti iederīgi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi?				
5.5. Cik daudz recenzijā ir nepamatotu ortogrāfijas, interpunkcijas, gramatikas un leksikas neprecizitāšu?				

Recenzija. Snieguma līmeņu apraksts

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Izvēlētais recenzētais darbs				
1. Recenzētā darba tēmas raksturojums	Ir niecīga izpratne par teksta tēmu, tēmas aktualitāte ir pieminēta, raksturota nepilnīgi, izmantojot stereotipisku pieeju. Nav izpratnes par tēmas kontekstuālu aktualitāti.	Ir izprasta izvēlēta teksta tēma un daļēji raksturota tēmas aktualitāte. Nav izmantots tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir pilnībā izprasta izvēlēta teksta tēma, ir raksturota tēmas aktualitāte, izceļot tās būtiskākos aspektus. Ir izmantots arī tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir padziļināti izprasta izvēlēta teksta tēma, ir padziļināti raksturota tēmas aktualitāte, izceļot gan tās būtiskākos aspektus, gan kontekstuālo raksturojumu citu kultūrfaktu kontekstā. Ir izmantots padziļināts salīdzinājums ar citām tēmām.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Izvēlētais recenzētais darbs				
2. Izpratne par recenzētā teksta struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem	Ir vāja teksta struktūras izpratne, nespēj identificēt un pilnvērtīgi aprakstīt izvēlēta teksta sastāvdaļas. Arī izmantoto izteiksmes līdzekļu analīze ir vāja – nav pamanītas tekstā būtiskās pazīmes, nav izprastas izteiksmes līdzekļu iedarbības iespējas. Nav piedāvāti ieteikumi darba uzlabošanai.	Ir daļēja teksta struktūras izpratne, teksta struktūras sastāvdaļu apraksts ir shematisks, nav aprakstīta izvēlēta teksta specifika. Tekstā izmantotie mākslinieciskie elementi pamanīti un aprakstīti daļēji un nepilnīgi, nav analizēta to iedarbības iespēja kontekstā. Nav piedāvāti ieteikumi darba uzlabošanai.	Ir laba teksta struktūras izpratne; teksts tiek analizēts, koncentrējoties uz jautājumiem par konkrētā izvēlēta teksta struktūru un raksturojot gan saturu, gan struktūras, gan mākslinieciskos elementus, prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas. Ir piedāvāti ieteikumi darba uzlabošanai.	Ir teicama teksta struktūras izpratne, padziļināti pievērsta uzmanība arī struktūras niansēm. Teksts tiek teicami analizēts gan saturs, gan struktūras, gan māksliniecisko izteiksmes līdzekļu ziņā, piedāvāts kontekstuāls salīdzinājums ar citiem līdzīgiem vai atšķirīgiem piemēriem. Prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas, kā arī piedāvāts vērtējošs viedoklis par pilnveides un daudzveidības iespējām.
Recenzija				
3. Prasme izmantot faktus un argumentus recenzijā	Darbā ir izmantota vāja argumentācija, netiek izmantoti konkrēti fakti un piemēri, bet gan aprakstošas, neskaidras frāzes un subjektīvi, nepamatoti minējumi bez analītiskas pieejas.	Darbā ir izmantota pietiekama argumentācija, kas balstīta gan uz subjektīviem vērojumiem, gan uz atsevišķiem faktiem, trūkst priekšstata par viedokļa pamatotību.	Recenzijā ir prasmīgi izmantots argumentēts viedoklis, kura pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētam atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski vērtēt viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.	Recenzijā ir teicami izmantots argumentēts viedoklis, kura pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri, kā arī tiek demonstrēta prasme kritiski vērtēt izmantoto avotu informāciju, salīdzinot kontekstuāli dažādus informācijas avotus. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētam atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski analītiski vērtēt savu un citu izteiktos viedokļus, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Recenzija				
4. Recenzijas organizācija (kompozīcija un domas attīstība)	Darba struktūra un domas attīstība ir organizēta vāji. Analīzē uzsvars likts pārsvarā tikai uz vienu elementu. Teksta struktūra ir nepilnīga, nav līdzsvara starp analīzes daļām. Nav izprotams autora viedoklis.	Darba struktūra un domas attīstība ir organizēta nepilnīgi. Tekstā nav līdzsvara starp analīzes daļām, ir izvērsta vai sašaurināta kāda analīzes daļa. Autora viedoklis ir formulēts, tomēr tas ir neskaidrs, balstīts trafaretās, vispārīgās atziņās, vietumis pretrunīgs.	Darba struktūra un domas attīstība ir labi organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi. Tekstā ir ievērots līdzsvars starp analīzes daļām, tās ir loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Analīzē labi atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.	Darba struktūra un domas attīstība ir teicami organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi, kā arī rūpīgi izstrādātas detaļas. Teksta sastāvdaļas ir līdzsvarotas, loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Analīzē pārliecinoši atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.
5. Recenzijas valoda	Valoda retos gadījumos ir skaidra, ir daudz kļūdu vārdu un teikumu lietojumā un pareizrakstībā; ir nepietiekama valodas stila izjūta, veidojot savu tekstu. Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi netiek izmantoti.	Valoda ne vienmēr ir skaidra, izvēlētie vārdi un teikuma konstrukcijas lietoti, lielākoties ievērojot pareizrakstību, tomēr ir saskatāmas kļūdas un nekonsekvences; izvēlētais valodas stils ir vāji piemērots uzdevuma izpildei, mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi nav izmantoti vai izmantoti nepiemēroti.	Valoda ir skaidra, ar labu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei. Ir izmantoti mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, kas pielāgoti stilam.	Valoda ir meistarīga, iedarbīga, ar augstu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību, kā arī lietojot iederīgus mākslinieciskos un stilistiskos izteiksmes līdzekļus, izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei. Ir izmantoti oriģināli mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi atbilstoši stilam.

4. uzdevums

Diskusiju forums (rakstveida uzdevums)

Sasniedzamais rezultāts: izklāsta viedokli kādā jautājumā un nonāk pie kopīgiem secinājumiem, izlasot tekstu un pēc tam iesaistoties rakstveida diskusijā. Darba veikšanai izmanto atgādni, kurā ir ietverti svarīgākie darba izstrādes kritēriji.

Uzdevums

1. Izlasi Ilvas Skultes raksta "Ritms un nozīme: lasīšana kā cezūra" fragmentu! Teksts pieejams: <http://www.punctummagazine.lv/2020/07/27/ritms-un-nozime-lasisana-ka-cezura/>

Ko tad īsti sagaidām no lasīšanas mūsdienās, un kas mainījās vai skaidrāk atklājās pandēmijas laikā?

Vispirms ir skaidrs, ka lasīšanas apjoms palielinājās, darbam un mācībām vēl vairāk pārvietojoties uz virtuālo telpu un daudzām sarunu situācijām nonākot elektroniskā teksta formā. Tātad, saprotot lasīšanu pandēmijas laikā, vispirms jāņem vērā, ka tieši lasot lielākā daļa no mums gan strādāja un komunicēja ar ģimeni un draugiem, gan arī "aizbēga" no publiskās dzīves privātajā lasīšanā. Šī satrauktā, ātrā, vīrususējā un uz efektīvu komunikāciju orientētā lasīšana lielā mērā norisinās elektroniski un ir (vai var tikt) automatizēta. Tas ir tikai viens no faktoriem, kas liek domāt par to, ka arī cilvēka domas un darbības mūsdienu darba, komunikācijas un izklaides vidēs veidojas tipveidā, sistēmai atbilstoši. Arvien vairāk cilvēku meklēja un lasīja informāciju un ziņas, lai orientētos sarežģītajos apstākļos un saprastu, kas notiek sabiedrībā un pasaulē. Visvairāk šim mērķim tika lietoti interneta portāli un sociālie tīkli (tikai apmēram trešdaļa lasīja arī presi). Bet tas šajās digitālajās vidēs ir iespējams tikai saskaņā ar tajās valdošajiem noteiktumiem un formātiem, turklāt atstājot par sevi datus, kas vēlāk ļauj datorprogrammām pašām "izdomāt", ko mums piedāvāt lasīšanai un ko nepiedāvāt. Digitālo ierīču un programmu mērķis ir laika taupīšana (pie tā esam pieraduši), tādēļ liekas kaitinoši tērēt laiku kādu lapu vai satura lietošanas noteikumu lasīšanai, līdz ar to lietotāju paradumos patiesībā ir komunicēt, nezinot, uz kādiem tieši pamatiem notiek šī komunikācija, ja tā pietiekami ātri spēj sagādāt informāciju vai apmierināt citas vajadzības, tostarp lasīšanas vajadzības un vajadzības pēc literatūras, ko interneta vide, kā arvien biežāk piedzīvojām

pandēmijas laikā, spēj nodrošināt multimedāli un multimodāli (audio, video). Ārkārtas situācijas atturēšanās sniegtais laika ieguvums sākotnēji mudināja ļaudis atrast radošus veidus, komunicējot, veidojot saturu un daloties daudz un daudzveidīgi, tomēr vēlāk šis radošums noplaka. Kopumā nav jābrīnās, ka vairāk nekā puse aptaujāto atzīst, ka izjutuši t. s. "digitālo nogurumu", kas tika mazināts ar fiziskām aktivitātēm un pastaigām, bet arī pievērsties lēnajai un dziļajai – grāmatu – lasīšanai. Aptaujā gandrīz ceturtā daļa cilvēku (24 %) apzināti izvēlējās pandēmijas apstākļu trauksmainajam un satrauktajam dzīves ritmam, ko uzturēja ziņas un sociālie mediji, pretī likt nopietnās lasīšanas mieru. Šim mērķim, protams, visatbilstošākais medijs un formāts ir daiļliteratūra drukātās grāmatas veidā. Pandēmijas laikā daudzi beidzot atrada laiku grāmatām, kas bija nopirkta iepriekš un gaidīja, kamēr īpašnieks tām pievērsīsies, vai arī grāmatām, kas, reiz aizsāktas, nebija izlasītas līdz galam, tomēr gandrīz puse (46 %) lietoja bibliotēkas, un izrādījās, ka ir arī noturīgs daudzums cilvēku – apmēram piektdaļa šajā aptaujā –, kuri izvēlas lasīt elektroniski – vidēs, kur uzkrātās informācijas daudzums rada citu priekšstatu par šo "līdz galam", kur ir pieejams (vai iespējams) neapgūstams lasāmā apjoms. Katrā ziņā pandēmijas laikā tekstus apzināti lasīja, lai pabeigtu, daudz biežāk nekā iepriekš. Arī tā, šķiet, jau ir pamazām gaistoša lasīšanas paradumu īpatnība mūsdienu kultūrā, kas, pandēmijas laikā iegūstot laiku, atgriežas.

Ar lasīšanu visbiežāk saprot daiļliteratūras lasīšanu. Turklāt tie, kuri lasa daiļliteratūru, dara to jebkādos apstākļos, savukārt citu tekstu – pašpalīdzības, profesionālās literatūras un pavārgrāmatu – lietojums pandēmijas laikā mazinājies gandrīz uz pusi. Pandēmijas laikā cilvēki līdzās lasīšanai literatūru baudījuši arī audioformātā – gan īpašajos aktieru sagatavotajos lasījumos, gan lasot priekšā saviem bērniem, tomēr ļaudis joprojām ir diezgan kūtri interneta arhīvu meklētāji (8 %).

Tas, ko no LNB veiktās aptaujas datiem var secināt par pandēmijas laiku, saskan ar vispārīgākām laikmeta tendencēm. Lasīšanas loma līdzīgi kā informācijas daudzums mūsu ikdienā drīzāk palielinās. Pandēmijas jauninājumi tikai vēl spilgtāk palīdzēja šim faktam atklāties. Tāpat palielinās arī temps, kurā paredzēts, ka mēs (elektroniskajās vidēs) lasām, apstrādājam informāciju un atgriezeniski reaģējam uz to – šis temps un

lasīšanas un izlasāmā apjomi kļūst jo neizturamāki, jo organizētāka ir vide un nogurdinātāks lasošais ķermenis (nogurums ir fizisks, bet jo īpaši neiropsiholoģisks un balstās nervu un smadzeņu slodzē). Subjekts, ko šī organizētā, tehnoloģizētā lasīšana darbina, nereti tiecas atgriezties pie sevis "veselīgajā" un laimīgajā lasīšanas jaunības modā, tomēr varbūt arī šis pats subjekts ir tikai atšķirīga vēlmju mašīnas darbības projekcija. Lasīšana pēc plāna, obligāti izlasāmā saraksti, jaunākās grāmatas – pandēmijas lasīšanas tendences rāda, kā slimības laikā mēs šāda veida paradumiem mēģinām pārkāpt. Droši vien tādēļ, lai būtu brīvi neparedzamībā un iespējamībā. Bet, kā mācīja senie romieši, vēlmju mašīna pārvalda un draud uzspriecināt arī šo lasīšanas apsolīto paradīzi.

2. Raksti tiešsaistes platformā viedokli (70–90 vārdi) par tekstā ietvertu jautājumu!
3. Iesaisties diskusijā ar saviem klasesbiedriem! Raksti komentāru sadaļā savas piezīmes – jautājumus, iebildumus, piebildes, priekšlikumus utt.!
4. Iepazīsties ar diskusiju un uzraksti secinājumu par katru no aspektiem – diskusijas saturs, diskusijas norise! Īsi raksturo, vai un kā diskusijā mainījās/paplašinājās/precizējās tavs viedoklis par aplūkojamo jautājumu!

Diskusiju forums. Atgādne

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
1. Izvēlētā teksta tēmas raksturojums				
1.1. Cik lielā mērā ir izprasta izvēlētā teksta tēma (-as)?				
1.2. Cik lielā mērā raksturota tēmas (-u) aktualitāte?				
1.3. Vai ir raksturoti tēmas būtiskākie aspekti?				
2. Izvēlētā teksta satura izpratne				
2.1. Cik lielā mērā daļība diskusijā demonstrē izpratni par izvēlēto tekstu kopumā?				
2.2. Cik lielā mērā daļība diskusijā liecina par prasmi saskatīt būtisko un detaļās niansēto?				
2.3. Cik lielā mērā daļība diskusijā atklāj izpratni par teksta žanru, nolūku un kontekstu ietekmi (piem., kultūras, laika, vides (telpas) konteksts, saistība ar potenciālo adresātu)?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
3. Izpratne par izvēlētā teksta struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem				
3.1. Cik lielā mērā ir izprasta un raksturota izvēlētā teksta struktūra?				
3.2. Cik lielā mērā iesaistīšanās diskusijā atklāj prasmi saskatīt un novērtēt tekstā izmantoto stilistisko izteiksmes līdzekļu (valoda, struktūra, vizuālie līdzekļi) lomu tekstu nozīmes konstruēšanā?				
3.3. Cik lielā mērā iesaistīšanās diskusijā atklāj prasmi saskatīt un novērtēt, kādu ietekmi/iedarbību tekstā izmantotie izteiksmes līdzekļi rada uz lasītāju?				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus diskusijā				
4.1. Cik prasmīgi diskusijā ir izmantota argumentācija?				
4.2. Vai argumentācijā ir izmantoti konkrēti fakti un piemēri?				
4.3. Vai izteiktie apgalvojumi ir pamatoti, izvēloties piemērotas atsauces uz tekstu (citātus)?				
4.4. Cik lielā mērā diskusijā izteiktie apgalvojumi raksturo prasmi kritiski izvērtēt savu viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem?				
5. Veidotā diskusijas teksta organizācija (kompozīcija un domas attīstība)				
5.1. Cik labi organizēta, savstarpēji saistīta (saskaņota, loģiska, ar pakāpenisku domas izvērsumu) ir daļība diskusiju forumā?				
5.2. Cik lielā mērā iesaistīšanās diskusijā raksturo patstāvīgas, oriģinālas domas, spriedumi, atziņas (oriģinalitāte)?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
5.3. Cik labi diskusijā atklājas autora pozīcija un uzskati?				
5.4. Cik lielā mērā ir izmantoti neverbālie izteiksmes līdzekļi (emocijzīmes, attēli, fotogrāfijas u. tml.)?				
6. Diskusijas teksta valoda				
6.1. Cik piemērota ir diskusijā izmantotā valodas stila izvēle?				
6.2. Vai diskusijā ir izmantoti izvēlētajam stilam atbilstoši izteiksmes līdzekļi?				
6.3. Cik skaidra, daudzveidīga un precīza ir diskusijas valoda?				
6.4. Cik daudz tekstā ir nepamatotu ortogrāfijas, interpunkcijas, gramatikas un leksikas neprecizitāšu?				
7. Diskusijas dalībnieka teksta funkcionālā iedarbība				
7.1. Cik lielā mērā piedalīšanās diskusijā ir vērsta uz auditorijas ietekmēšanu/pārliecināšanu/iedvesmošanu?				
7.2. Vai diskusijas dalībnieks ir pārliecināts par sava viedokļa saturu?				
7.3. Cik lielā mērā diskusijas dalībnieka paustā emocionālā papildinformācija atbilst diskusijas mērķim?				
7.4. Cik lielā mērā neverbālie izteiksmes līdzekļi mērķtiecīgi papildina verbālās informācijas uztveri?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
8. Diskusijas dalībnieka prasme iesaistīties dialogā/polilogā				
8.1. Cik lielā mērā diskusijas dalībnieks iesaistās dialogā/polilogā, ieklausoties un respektējot oponenta viedokli?				
8.2. Vai diskusijas dalībnieks spēj pilnvērtīgi atbildēt uz oponenta jautājumiem?				
8.3. Cik lielā mērā diskusijas dalībnieks spēj virzīt diskusiju mērķtiecīgā virzienā?				
8.4. Cik lielā mērā diskusijas dalībnieks prot diskutēt, ievērojot ētiskos un juridiskos pamatprincipus?				

Diskusiju forums. Snieguma līmeņu apraksts

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Izvēlētais teksts				
1. Izvēlēta teksta tēmas raksturojums	Ir niecīga izpratne par teksta tēmu, tēmas aktualitāte ir pieminēta, raksturota nepilnīgi, izmantojot stereotipisku pieeju. Nav izpratnes par tēmas kontekstuālu aktualitāti.	Ir izprasta izvēlēta teksta tēma un daļēji raksturota tēmas aktualitāte. Nav izmantots tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir pilnībā izprasta izvēlēta teksta tēma, ir raksturota tēmas aktualitāte, izceļot tās būtiskākos aspektus. Ir izmantots arī tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir padziļināti izprasta izvēlēta teksta tēma, ir padziļināti raksturota tēmas aktualitāte, izceļot gan tās būtiskākos aspektus, gan kontekstuālo raksturojumu citu kultūrfaktu kontekstā. Ir izmantots padziļināts salīdzinājums ar citām tēmām.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Skolēna veidotais diskusijas teksts				
2. Izvēlētā teksta satura izpratne	Ir niecīga izpratne par teksta saturu, ir dots pārskats par tekstu, nevis tā analīze. Teksta apraksts atklāj daļēju izpratni par teksta žanru, nav izpratnes par teksta nolūku un kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir daļēji izprasts, ir analizēti teksta satura būtiskie aspekti, bet nav pievērsta uzmanība detaļām. Teksta analīze atklāj daļēju izpratni par teksta žanru un nolūku, nav izpratnes par teksta kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir izprasts, ir analizēts gan teksta satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai. Teksta analīze atklāj izpratni par teksta žanru un nolūku, kā arī kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir izprasts, ir analizēts gan teksta satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai, turklāt tām ir piedāvāts kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citiem līdzīgiem kultūras faktiem. Teksta analīze atklāj izpratni par teksta žanru un nolūku un tā ir papildināta ar salīdzinošu raksturojumu, minot citus līdzīgus vai atšķirīgus piemērus.
3. Izpratne par izvēlētā teksta struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem	Ir vāja teksta struktūras izpratne, nespēj identificēt un pilnvērtīgi aprakstīt izvēlētā teksta sastāvdaļas. Arī izmantoto izteiksmes līdzekļu analīze ir vāja – nav pamanītas tekstā būtiskās pazīmes, nav izprastas izteiksmes līdzekļu iedarbības iespējas.	Ir daļēja teksta struktūras izpratne, teksta struktūras sastāvdaļu apraksts ir shematisks, nav aprakstīta izvēlētā teksta specifika. Tekstā izmantotie mākslinieciskie elementi pamanīti un aprakstīti daļēji un nepilnīgi, nav analizēta to iedarbības iespēja kontekstā.	Ir laba teksta struktūras izpratne; teksts tiek analizēts, koncentrējoties uz jautājumiem par konkrētā izvēlētā teksta struktūru un raksturojot gan satura, gan struktūras, gan mākslinieciskos elementus, prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas.	Ir teicama teksta struktūras izpratne, padziļināti pievērsta uzmanība arī struktūras niansēm. Teksts tiek teicami analizēts gan satura, gan struktūras, gan māksliniecisko izteiksmes līdzekļu ziņā, piedāvāts kontekstuāls salīdzinājums ar citiem līdzīgiem vai atšķirīgiem piemēriem. Prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas, kā arī piedāvāts vērtējošs viedoklis par pilnveides un daudzveidības iespējām.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Skolēna veidotais diskusijas teksts				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus diskusijā	Ir izmantota vāja argumentācija, netiek izmantoti konkrēti fakti un piemēri, bet gan aprakstošas, neskaidras frāzes un subjektīvi, nepamatoti minējumi bez analītiskas pieejas.	Ir izmantota pietiekama argumentācija, kas balstīta gan uz subjektīviem vērojumiem, gan uz atsevišķiem faktiem, trūkst priekšstata par viedokļa pamatotību.	Ir prasmīgi izmantots argumentēts viedoklis, kā pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētām atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski vērtēt viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.	Ir teicami izmantots argumentēts viedoklis, kā pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri, kā arī tiek demonstrēta prasme kritiski vērtēt izmantoto avotu informāciju, salīdzinot kontekstuāli dažādus informācijas avotus. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētām atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski analītiski vērtēt savu un citu izteiktos viedokļus, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.
5. Veidotā diskusijas teksta organizācija (kompozīcija un domas attīstība)	Diskusijas teksta struktūra un domas attīstība ir organizēta vāji. Uzsvars likts pārsvarā tikai uz vienu argumentu. Teksta struktūra ir nepilnīga, nav līdzsvara starp diskusijas teksta daļām. Nav izprotams autora viedoklis.	Diskusijas teksta struktūra un domas attīstība ir organizēta nepilnīgi. Tekstā nav līdzsvara starp analīzes daļām, izvēsta vai sašaurināta kāda diskusijas argumenta vai diskusijas teksta daļa. Autora viedoklis ir formulēts, tomēr tas ir neskaidrs, balstīts trafaretās, vispārīgās atziņās, vietumis pretrunīgs.	Diskusijas teksta struktūra un domas attīstība ir labi organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi. Tekstā ir ievērots līdzsvars starp diskusijas teksta daļām, tās ir loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Diskusijas tekstā labi atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.	Diskusijas teksta struktūra un domas attīstība ir teicami organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi, kā arī rūpīgi izstrādātas detaļas. Diskusijas teksta sastāvdaļas ir līdzsvarotas, loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Diskusijas tekstā pārliecinoši atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Skolēna veidotais diskusijas teksts				
6. Diskusijas teksta valoda	Valoda retos gadījumos ir skaidra, ir daudz kļūdu vārdu un teikumu lietojumā un pareizrakstībā; ir nepietiekama valodas stila izjūta, veidojot savu tekstu.	Valoda ne vienmēr ir skaidra, izvēlētie vārdi un teikuma konstrukcijas lietoti, lielākoties ievērojot pareizrakstību, tomēr ir saskatāmas kļūdas un nekonekvences; izvēlētais valodas stils ir vāji piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir skaidra, ar labu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir meistarīga, iedarbīga, ar augstu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību, kā arī lietojot iederīgus mākslinieciskos un stilistiskos izteiksmes līdzekļus; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.
7. Diskusijas dalībnieka teksta funkcionālā iedarbība	Valoda ir vispārīga, stereotipiska, tajā nav iekļauti līdzekļi, lai iedarbotos uz teksta adresātu. Neverbālo izteiksmes līdzekļu nav vai tie neatbilst kontekstam un situācijai.	Valoda ir daļēji vērsta uz auditorijas ietekmēšanu, ievērojot ētiskos un tiesiskos principus, tā nav pārliecinoša. Emocionālā papildinformācija un neverbālie izteiksmes līdzekļi daļēji atbilst kontekstam un situācijai.	Valoda ir vērsta uz auditorijas ietekmēšanu, ievērojot ētiskos un tiesiskos principus, runātājs spēj pārliecināt. Emocionālā papildinformācija un neverbālie izteiksmes līdzekļi atbilst kontekstam un situācijai.	Valoda ir vērsta uz auditorijas ietekmēšanu, ievērojot ētiskos un tiesiskos principus; runātājs spēj pārliecināt un iedvesmot. Emocionālā papildinformācija atbilst kontekstam un situācijai. Izvēlēta komunikācija ir multimodāla un pilnībā atbilst kontekstam un situācijai.
8. Diskusijas dalībnieka prasme iesaistīties dialogā/polilogā	Neiesaistās diskusijā, bet darbojas no citiem neatkarīgi. Spēj izteikt savu viedokli, bet nespēj atbildēt uz oponentu jautājumiem.	Daļēji prot iesaistīties dialogā/polilogā, cieņpilni izturoties pret sarunas dalībniekiem. Daļēji prot atbildēt uz oponentu jautājumiem. Iesaistās diskusijā un argumentācijā, izmantojot tiesiskos un juridiskos pamatprincipus.	Prot iesaistīties dialogā/polilogā, cieņpilni izturoties pret sarunas dalībniekiem. Prot atbildēt uz oponentu jautājumiem, kā arī virzīt diskusiju mērķtiecīgā virzienā. Iesaistās diskusijā un argumentācijā, izmantojot tiesiskos un juridiskos pamatprincipus.	Prot organizēt dialogu/polilogu un iesaistīties tajā, cieņpilni izturoties pret sarunas dalībniekiem. Prot plaši un daudzveidīgi atbildēt uz oponentu jautājumiem, kā arī virzīt diskusiju mērķtiecīgā virzienā. Iesaistās diskusijā un argumentācijā, izmantojot tiesiskos un juridiskos pamatprincipus.

5. uzdevums

Eseja (rakstveida uzdevums)

Sasniedzamais rezultāts: demonstrē izpratni apgūtajā tematā un prasmi izteikt argumentētu viedokli, kā arī vispārināt, secināt un pārlicināt – pēc temata izpētes izvēloties kādu no skolotāja piedāvātajiem esejas veidošanas modeļiem un uzrakstot eseju. Darba veikšanai izmanto atgādni, kurā ir ietverti svarīgākie darba izstrādes kritēriji.

Uzdevums

1. Uzraksti eseju par tematu, piemēram, "Indivīda attēlojums dažādu paaudžu literatūrā"!
2. Rakstot eseju, mēģini atbildēt uz jautājumiem:
 - Kuru laikmetu raksturo tevis izvēlētie tēli?
 - Kā raksturojami tevis izvēlētie tēli?

- Kas nosaka šo tēlu dzīves uztveres atšķirību?
 - Ar kuriem valodas līdzekļiem tiek raksturots šis atšķirīgais?
3. Rakstot eseju, atceries par esejas uzbūvi: ievadā piesaki 3 apgalvojumus, kuri jāpie-rāda esejas galvenajā daļā, bet nobeigumā jāsniedz kopsavilkums par visu esejā rakstīto. (Palīdzībai – <https://zinatnesvaloda.lv/teksti/4>) Raksti eseju (400–600 vārdi), argumen-tācijā izmantojot vismaz 2 tematā/kursā apgūtos tekstus! Darba rakstīšanas laikā drīksti izmantot nepieciešamos tekstus, lai precīzi argumentētu savu domu, izvēloties atbilsto-šus citātus, veidotu atsauces u. tml.

Eseja. Atgādne

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
1. Esejas tekstu izvēle un tēmas raksturojums				
1.1. Cik lielā mērā patstāvīga vai vadīta tekstu izvēle ir pamatā analizējamā jautājuma daudzpusīgai izpratnei?				
1.2. Cik lielā mērā raksturota esejas tēmas aktualitāte?				
1.3. Cik lielā mērā ir izprasta esejas tēma?				
1.4. Vai ir raksturoti tēmas būtiskākie aspekti?				-

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
2. Izvēlēto tekstu satura izpratne				-
2.1. Cik lielā mērā ir izprasta izvēlēto tekstu satura nozīme esejas tēmas aktualizēšanā?				
2.2. Cik lielā mērā tekstu izmantošana esejā liecina par prasmi saskatīt būtisko un detaļās niansēto?				
2.3. Cik lielā mērā tekstu izmantošana esejā atklāj izpratni par tekstu žanriem, nolūku un kontekstu ietekmi (piem., kultūras, laika, vides (telpas) konteksts, saistība ar potenciālo adresātu)?				
3. Izpratne par izvēlēto tekstu struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem				-
3.1. Cik lielā mērā tekstu izmantošana esejā atklāj prasmi saskatīt un novērtēt būtiskus paņēmienus: vēstījuma skatpunktu, vides/situācijas tēlu raksturojumu, tēmu/problēmu, teksta struktūru, funkcionālo vai emocionālo stilu?				
3.2. Cik lielā mērā eseja atklāj prasmi saskatīt un novērtēt izmantotajos tekstos lietoto stilistisko izteiksmes līdzekļu (valoda, struktūra, vizuālie līdzekļi) lomu tekstu nozīmes konstruēšanā?				
3.3. Cik lielā mērā eseja atklāj prasmi saskatīt un novērtēt, kādu ietekmi/iedarbību tekstos izmantotie izteiksmes līdzekļi rada uz lasītāju?				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus esejā				
4.1. Cik prasmīgi ir izmantota argumentācija esejā?				
4.2. Vai argumentācijā ir izmantoti konkrēti fakti un piemēri?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
4.3. Vai izteiktie apgalvojumi ir pamatoti, izvēloties piemērotas atsauces uz tekstu/-iem (citātus)?				
4.4. Cik lielā mērā izteiktie apgalvojumi raksturo prasmi kritiski izvērtēt savu viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem?				
5. Esejas teksta organizācija (kompozīcija un domas attīstība)				
5.1. Cik labi organizēts ir domu izvērsums esejā (saskaņots, loģisks, pakāpenisks)?				
5.2. Cik lielā mērā ir īstenoti esejas struktūras pamatprincipi?				
5.3. Cik pārdomāta esejas izklāstā ir saikne starp atsevišķām vienībām?				
5.4. Cik lielā mērā eseju raksturo patstāvīgas, oriģinālas domas, spriedumi, atziņas (oriģinalitāte)?				
5.5. Cik labi esejā atklājas autora pozīcija, uzskati, izjūtas (subjektivitāte)?				
6. Esejas valoda				
6.1. Cik piemērota ir esejā izmantotā valodas stila izvēle?				
6.2. Vai esejā ir izmantoti izvēlētajam stilam atbilstoši izteiksmes līdzekļi?				
6.3. Cik skaidra, daudzveidīga un mākslinieciski iespaidīga ir esejas valoda?				
6.4. Cik lielā mērā ir izmantoti iederīgi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi?				
6.5. Cik daudz esejā ir nepamatotu ortogrāfijas, interpunkcijas, gramatikas un leksikas neprecizitāšu?				

Eseja. Snieguma līmeņu apraksts

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Izvēlētie teksti				
1. Esejas tekstu izvēle un tēmas raksturojums	Irniecīga izpratne par esejas tēmu, tēmas aktualitāte ir pieminēta, raksturota nepilnīgi, izmantojot stereotipisku pieeju. Nav izpratnes par tēmas kontekstuālu aktualitāti.	Ir izprasta esejas tēma un daļēji raksturota tēmas aktualitāte. Nav izmantots tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir pilnībā izprasta esejas tēma, ir raksturota tēmas aktualitāte, izceļot tās būtiskākos aspektus. Ir izmantots arī tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir padziļināti izprasta esejas tēma, ir padziļināti raksturota tēmas aktualitāte, izceļot gan tās būtiskākos aspektus, gan kontekstuālo raksturojumu citu kultūrfaktu kontekstā. Ir izmantots padziļināts salīdzinājums ar citām tēmām.
2. Izvēlēto tekstu satura izpratne	Irniecīga izpratne par teksta saturu, ir dots pārskats par tekstu, nevis tā analīze. Teksta apraksts atklāj daļēju izpratni par teksta žanru, nav izpratnes par teksta nolūku un kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir daļēji izprasts, ir analizēti teksta satura būtiskie aspekti, bet nav pievērsta uzmanība detaļām. Teksta analīze atklāj daļēju izpratni par teksta žanru un nolūku, nav izpratnes par teksta kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir izprasts, ir analizēts gan teksta satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai. Teksta analīze atklāj izpratni par teksta žanru un nolūku, kā arī kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir izprasts, ir analizēts gan teksta satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai, turklāt tām ir piedāvāts kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citiem līdzīgiem kultūras faktiem. Teksta analīze atklāj izpratni par teksta žanru un nolūku, un tā ir papildināta ar salīdzinošu raksturojumu, minot citus līdzīgus vai atšķirīgus piemērus.
3. Izpratne par izvēlēto tekstu struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem	Ir vāja teksta struktūras izpratne, nespēj identificēt un pilnvērtīgi aprakstīt izvēlēto teksta sastāvdaļas. Arī izmantoto izteiksmes līdzekļu analīze ir vāja – nav pamanītas tekstā būtiskās pazīmes, nav izprastas izteiksmes līdzekļu iedarbības iespējas.	Ir daļēja teksta struktūras izpratne, teksta struktūras sastāvdaļu apraksts ir shematisks, nav aprakstīta izvēlēto teksta specifika. Tekstā izmantotie mākslinieciskie elementi pamanīti un aprakstīti daļēji un nepilnīgi, nav analizēta to iedarbības iespēja kontekstā.	Ir laba teksta struktūras izpratne; teksts tiek analizēts, koncentrējoties uz jautājumiem par konkrētā izvēlēto teksta struktūru un raksturojot gan satura, gan struktūras, gan mākslinieciskos elementus, prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas.	Ir teicama teksta struktūras izpratne, padziļināti pievērsta uzmanība arī struktūras niansēm. Teksts tiek teicami analizēts gan satura, gan struktūras, gan māksliniecisko izteiksmes līdzekļu ziņā, piedāvāts kontekstuāls salīdzinājums ar citiem līdzīgiem vai atšķirīgiem piemēriem. Prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas, kā arī piedāvāts vērtējošs viedoklis par pilnveides un daudzveidības iespējām.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Esejas teksts				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus esejā	Esejā ir izmantota vāja argumentācija, netiek izmantoti konkrēti fakti un piemēri, bet gan aprakstošas, neskaidras frāzes un subjektīvi, nepamatoti minējumi bez analītiskas pieejas.	Esejā ir izmantota pietiekama argumentācija, kas balstīta gan uz subjektīviem vērojumiem, gan uz atsevišķiem faktiem, trūkst priekšstata par viedokļa pamatotību.	Esejā ir prasmīgi izmantots argumentēts viedoklis, kā pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētām atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski vērtēt viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.	Esejā ir teicami izmantots argumentēts viedoklis, kā pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri, kā arī tiek demonstrēta prasme kritiski vērtēt izmantoto avotu informāciju, salīdzinot kontekstuāli dažādus informācijas avotus. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētām atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski analītiski vērtēt savu un citu izteiktos viedokļus, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.
5. Esejas teksta organizācija (kompozīcija un domas attīstība)	Esejas struktūra un domas attīstība ir organizēta vāji. Uzsvars likts pārsvarā tikai uz vienu elementu. esejas struktūra ir nepilnīga, nav līdzsvara starp teksta daļām. Nav izprotams autora viedoklis.	Esejas struktūra un domas attīstība ir organizēta nepilnīgi. Tekstā nav līdzsvara starp esejas daļām, izvērstā vai sašaurināta kāda esejas daļa. Autora viedoklis ir formulēts, tomēr tas ir neskaidrs, balstīts trafaretās, vispārīgās atziņās, vietumis pretrunīgs.	Esejas struktūra un domas attīstība ir labi organizēta, ir ievēroti esejas uzbūves nosacījumi. Esejā ir ievērots līdzsvars starp teksta daļām, tās ir loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Esejā labi atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.	Esejas struktūra un domas attīstība ir teicami organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi, kā arī rūpīgi izstrādātas detaļas. Teksta sastāvdaļas ir līdzsvarotas, loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Analīzē pārlicinoši atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.
6. Esejas valoda	Valoda retos gadījumos ir skaidra, ir daudz kļūdu vārdu un teikumu lietojumā un pareizrakstībā; ir nepietiekama valodas stila izjūta, veidojot savu tekstu.	Valoda ne vienmēr ir skaidra, izvēlētie vārdi un teikuma konstrukcijas lietoti, lielākoties ievērojot pareizrakstību, tomēr ir saskatāmas kļūdas un nekonsekvences; izvēlētais valodas stils ir vāji piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir skaidra, ar labu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir meistarīga, iedarbīga, ar augstu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību, kā arī lietojot iederīgus mākslinieciskos un stilistiskos izteiksmes līdzekļus, izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.

6. uzdevums

Jaunrades darbs (rakstveida uzdevums)

Sasniedzamais rezultāts: demonstrē tematā iegūtās zināšanas un prasmes, oriģinalitāti, laikmeta izpratni un problēmu aktualitāti, prasmi izmantot daudzveidīgus valodas līdzekļus sava nolūka izteikšanai, rakstot jaunrades, literāru vai publicistisku darbu. Darba veikšanai izmanto atgādni, kurā ir ietverti svarīgākie darba izstrādes kritēriji.

Uzdevums

1. Raksti sava laika dienasgrāmatas piezīmes! Iedvesmai izmanto G. Repšes "Skiču burt-nīcu" vai H. Matuļa "Vidusšķiras problēmas", vai R. Bargā "Tenkas", vai kādu citu šī vai iepriekšējā laikmeta dienasgrāmatu!
2. Vienojieties klasē par ierakstu daudzumu, periodu!
3. Izvēlies, kuras laikmeta parādības un kādā intonācijā tās atspoguļosi!
4. Pārdomā ierakstu formu, veidu, kompozīcijas paņēmienus!

Jaunrades darbs. Atgādne

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
1. Jaunrades darba tēmas raksturojums				
1.1. Cik lielā mērā uztverama jaunrades darba tēmas aktualitāte?				
1.2. Cik lielā mērā ir izprasta jaunrades darba tēma?				
1.3. Vai ir raksturoti tēmas būtiskākie aspekti?				
1.4. Cik lielā mērā jaunrades darbs ir saistāms ar oriģinalitāti?				-
2. Jaunrades darba formas un satura savstarpēja mijiedarbe				-
2.1. Cik lielā mērā jaunrades darba forma ir pieskaņota mākslinieciskajam nolūkam?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
2.2. Vai darba forma atbilst izvēlētajam saturam, stilam?				
2.3. Cik lielā mērā teksts atbilst teksta uzbūves nosacījumiem – vai ir ievērotas attiecīgā daiļliteratūras žanra (literāra pasaka, dzejolis, feļetons, tēlojums u. c.) iezīmes?				
3. Jaunrades darba kompozīcija				-
3.1. Cik mērķtiecīgi un pārdomāti ir veidota jaunrades darba kompozīcija?				
3.2. Cik lielā mērā ir ievēroti kompozīcijas pamatprincipi: teksta vienotība, kāpinājums, pabeigtība?				
3.3. Vai ir izmantots kāds kompozīcijas paņēmiens (gredzens, paralēlisms, pretstats, spirāle u. c.)?				
3.4. Cik lielā mērā kompozīcija ietver autora idejiski māksliniecisko nolūku: pārdzīvojumu, pretrunu atklāsmi, savu attieksmi?				
3.5. Cik lielā mērā jaunrades darbu raksturo patstāvīgas, oriģinālas domas, spriedumi, atziņas (oriģinalitāte)?				
3.6. Cik labi jaunrades darbā atklājas autora pozīcija, uzskati, izjūtas (subjektivitāte)?				
4. Jaunrades darba valoda				
4.1. Cik piemērota ir jaunrades darbā izmantotā valodas stila izvēle?				
4.2. Vai jaunrades darbā ir izmantoti izvēlētajam stilam atbilstoši izteiksmes līdzekļi?				
4.3. Cik skaidra, daudzveidīga un mākslinieciski iespaidīga ir jaunrades darba valoda?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
4.4. Cik lielā mērā ir izmantoti iederīgi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi?				
4.5. Vai mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi ir pakārtoti jaunrades darba formai?				
4.6. Cik daudz jaunrades darbā ir nepamatotu ortogrāfijas, interpunkcijas, gramatikas un leksikas neprecizitāšu?				

Jaunrades darbs. Snieguma līmeņu apraksts

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
1. Jaunrades darba tēmas raksturojums	Ir niecīga izpratne par darba tēmu, tēmas aktualitāte ir pieminēta, raksturota nepilnīgi, izmantojot stereotipisku pieeju. Nav izpratnes par tēmas kontekstuālu aktualitāti.	Ir izprasta darba tēma un daļēji raksturota tēmas aktualitāte. Nav izmantots tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir pilnībā izprasta darba tēma, ir raksturota tēmas aktualitāte, izceļot tās būtiskākos aspektus. Ir izmantots arī tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir padziļināti izprasta darba tēma, ir padziļināti raksturota tēmas aktualitāte, izceļot gan tās būtiskākos aspektus, gan kontekstuālo raksturojumu citu kultūrfaktu kontekstā. Ir izmantots padziļināts salīdzinājums ar citām tēmām.
2. Jaunrades darba formas un satura savstarpēja mijiedarbe	Jaunrades darba forma nav saskaņota ar māksliniecisko nolūku, kā arī izvēlēto saturu un stilu. Jaunrades darba tekstā ir ievēroti teksta uzbūves pamatnosacījumi, tomēr nav ievērotas būtiskas attiecīgā daiļliteratūras žanra iezīmes.	Jaunrades darba forma ir daļēji saskaņota ar māksliniecisko nolūku, kā arī izvēlēto saturu un stilu. Jaunrades darba tekstā ir ievēroti teksta uzbūves pamatnosacījumi, kā arī daļēji ievērotas būtiskas attiecīgā daiļliteratūras žanra (literāra pasaka, dzejolis, feļetons, tēlojums u. c.) iezīmes.	Jaunrades darba forma pilnībā atbilst mākslinieciskajam nolūkam, kā arī ir saskaņota ar izvēlēto saturu un stilu. Jaunrades darba teksts atbilst teksta uzbūves nosacījumiem – ir pilnībā ievērotas attiecīgā daiļliteratūras žanra (literāra pasaka, dzejolis, feļetons, tēlojums u. c.) iezīmes.	Jaunrades darba forma ir oriģināla, tā pilnībā atbilst mākslinieciskajam nolūkam, kā arī ir saskaņota ar izvēlēto saturu un stilu. Jaunrades darba teksts nav pretrunā ar teksta uzbūves nosacījumiem, tomēr tas ir oriģināls un netradicionāls.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
3. Jaunrades darba kompozīcija	Darba struktūra un domas attīstība ir organizēta vāji. Teksta struktūra ir nepilnīga, nav līdzsvara starp teksta daļām. Nav izprotams autora viedoklis.	Darba struktūra un domas attīstība ir organizēta nepilnīgi. Jaunrades darbā nav līdzsvara starp teksta daļām, izvēsta vai sašaurināta kāda teksta daļa. Autora viedoklis ir formulēts, tomēr tas ir neskaidrs, balstīts trafaretās, vispārīgās atziņās, vietumis pretrunīgs.	Darba struktūra un domas attīstība ir labi organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi. Jaunrades darbs ir izveidots kā mākslinieciski kompozicionāls veselums. Darbā labi atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.	Darba struktūra un domas attīstība ir teicami organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi, kā arī rūpīgi izstrādātas detaļas. Jaunrades darbs ir izveidots kā mākslinieciski kompozicionāls veselums ar oriģinālām iezīmēm. Darbā pārlicinoši atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.
4. Jaunrades darba valoda	Valoda retos gadījumos ir skaidra, ir daudz kļūdu vārdu un teikumu lietojumā un pareizrakstībā; ir nepietiekama valodas stila izjūta, veidojot savu tekstu.	Valoda ne vienmēr ir skaidra, izvēlētie vārdi un teikuma konstrukcijas lietoti, lielākoties ievērojot pareizrakstību, tomēr ir saskatāmas kļūdas un nekonsekvences; izvēlētais valodas stils ir vāji piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir skaidra, ar labu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir meistarīga, iedarbīga, oriģināla, ar augstu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību, kā arī lietojot iederīgus mākslinieciskos un stilistiskos izteiksmes līdzekļus; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.

7. uzdevums Publiskā runa (mutvārdu uzdevums)

Sasniedzamais rezultāts: sagatavo publisko runu par kādu aktuālu problēmjautājumu, kas izriet vai ir saistīts ar tematu, izvēloties piemērotus argumentus un faktus. Darba veikšanai izmanto atgādni, kurā ir ietverti svarīgākie darba izstrādes kritēriji.

Uzdevums

1. Izvēlies runas tematu, kas saistīts ar kādu problēmu valodas lietojumā, piemēram, "Valodas spēles A. Neibarta dzejā"!
2. Atrodi un izpēti tematam noderīgu literatūru (piemēram, "Zum, zum, dzejniek! Aivars Neibarts". Pētergailis, 2019)!

3. Atlasi faktus, argumentus, kas varētu noderēt runai! Plāno runu, kuras ilgums ir 5–10 min.!
4. Uzraksti runas melnrakstu, apspriedies ar kolēģi, uzlabo melnrakstu!
5. Izvēlies sev noderīgu runas atbalstu – prezentāciju, plānu, runas piezīmes!
6. Uztājies ar runu!

Publiskā runa. Atgādne

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
1. Izvēlētā teksta tēmas raksturojums				
1.1. Cik lielā mērā ir izprasta izvēlētā teksta tēma (-as)?				
1.2. Cik lielā mērā raksturota tēmas (-u) aktualitāte?				
1.3. Vai ir raksturoti tēmas būtiskākie aspekti?				
2. Izvēlētā teksta satura izpratne				-
2.1. Cik lielā mērā publiskā runa demonstrē izpratni par izvēlēto tekstu kopumā?				-

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
2.2. Cik lielā mērā publiskā runa liecina par prasmi saskatīt būtisko un detaļās niansēto?				
2.3. Cik lielā mērā publiskā runa atklāj izpratni par izvēlēta teksta žanru, nolūku un kontekstu ietekmi (piem., kultūras, laika, vides (telpas) konteksts, saistība ar potenciālo adresātu)?				
3. Izpratne par izvēlēta teksta struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem				
3.1. Cik lielā mērā ir izprasta un raksturota izvēlēta teksta struktūra?				-
3.2. Cik lielā mērā publiskā runa atklāj prasmi saskatīt un novērtēt tekstā izmantoto stilistisko izteiksmes līdzekļu (valoda, struktūra, vizuālie līdzekļi) lomu teksta nozīmes konstruēšanā?				
3.3. Cik lielā mērā publiskā runa atklāj prasmi saskatīt un novērtēt, kādu ietekmi/iedarbību tekstā izmantotie izteiksmes līdzekļi rada uz lasītāju?				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus publiskajā runā				
4.1. Cik prasmīgi publiskajā runā ir izmantota argumentācija?				
4.2. Vai argumentācijā ir izmantoti konkrēti fakti un piemēri?				
4.3. Vai izteiktie apgalvojumi ir pamatoti, izvēloties piemērotas atsauces uz tekstu (cītātus)?				
4.4. Cik lielā mērā publiskajā runā izteiktie apgalvojumi raksturo prasmi kritiski izvērtēt savu viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
5. Publiskās runas organizācija (kompozīcija un domas attīstība)				
5.1. Cik labi organizēta, savstarpēji saistīta (saskaņota, loģiska, ar pakāpenisku domas izvērsumu) ir publiskā runa vai tās daļas?				
5.2. Cik lielā mērā publisko runu raksturo patstāvīgas, oriģinālas domas, spriedumi, atziņas (oriģinalitāte)?				
5.3. Cik labi publiskajā runā atklājas runātāja pozīcija un uzskati?				
5.4. Cik lielā mērā ir izmantoti neverbālie izteiksmes līdzekļi?				
6. Publiskās runas valoda				
6.1. Cik piemērota ir publiskajā runā izmantotā valodas stila izvēle?				
6.2. Vai publiskajā runā ir izmantoti izvēlētajam stilam atbilstoši izteiksmes līdzekļi?				
6.3. Cik skaidra, daudzveidīga un precīza ir publiskās runas valoda?				
6.4. Cik daudz tekstā ir nepamatotu ortoepijas, gramatikas un leksikas neprecizitāšu?				
7. Publiskās runas funkcionālā iedarbība				
7.1. Cik lielā mērā publiskā runa ir vērsta uz auditorijas ietekmēšanu/pārliecināšanu/iedvesmošanu?				
7.2. Vai autors ir pārliecināts par savas publiskās runas saturu?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
7.3. Cik lielā mērā paustā emocionālā papildinformācija atbilst publiskās runas mērķim?				
7.4. Cik lielā mērā neverbālie izteiksmes līdzekļi mērķtiecīgi papildina verbālās informācijas uztveri?				
8. Prasme iesaistīties dialogā/polilogā				
8.1. Cik lielā mērā publiskās runas autors iesaistās dialogā/polilogā, ieklausoties un respektējot oponenta viedokli?				
8.2. Vai publiskās runas autors spēj pilnvērtīgi atbildēt uz oponenta jautājumiem?				
8.3. Cik lielā mērā publiskās runas autors spēj virzīt diskusiju mērķtiecīgā virzienā?				
8.4. Cik lielā mērā publiskās runas autors prot diskutēt, ievērojot ētiskos un juridiskos pamatprincipus?				

Publiskā runa. Snieguma līmeņu apraksts

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Izvēlētais teksts				
1. Izvēlētā teksta tēmas raksturojums	Irniecīga izpratne par teksta tēmu, tēmas aktualitāte ir pieminēta, raksturota nepilnīgi, izmantojot stereotipisku pieeju. Nav izpratnes par tēmas kontekstuālu aktualitāti.	Ir izprasta izvēlētā teksta tēma un daļēji raksturota tēmas aktualitāte. Nav izmantots tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir pilnībā izprasta izvēlētā teksta tēma, ir raksturota tēmas aktualitāte, izceļot tās būtiskākos aspektus. Ir izmantots arī tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir padziļināti izprasta izvēlētā teksta tēma, ir padziļināti raksturota tēmas aktualitāte, izceļot gan tās būtiskākos aspektus, gan kontekstuālo raksturojumu citu kultūrfaktu kontekstā. Ir izmantots padziļināts salīdzinājums ar citām tēmām.
2. Izvēlētā teksta satura izpratne	Irniecīga izpratne par teksta saturu, ir dots pārskats par tekstu, nevis tā analīze. Teksta apraksts atklāj daļēju izpratni par teksta žanru, nav izpratnes par teksta nolūku un kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir daļēji izprasts, ir analizēti teksta satura būtiskie aspekti, bet nav pievērsta uzmanība detaļām. Teksta analīze atklāj daļēju izpratni par teksta žanru un nolūku, nav izpratnes par teksta kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir izprasts, ir analizēts gan teksta satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai. Teksta analīze atklāj izpratni par teksta žanru un nolūku, kā arī kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir izprasts, ir analizēts gan teksta satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai, turklāt tām ir piedāvāts kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citiem līdzīgiem kultūras faktiem. Teksta analīze atklāj izpratni par teksta žanru un nolūku un tā ir papildināta ar salīdzinošu raksturojumu, minot citus līdzīgus vai atšķirīgus piemērus.
3. Izpratne par izvēlētā teksta struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem	Ir vāja teksta struktūras izpratne, nespēj identificēt un pilnvērtīgi aprakstīt izvēlētā teksta sastāvdaļas. Arī izmantoto izteiksmes līdzekļu analīze ir vāja – nav pamanītas tekstā būtiskās pazīmes, nav izprastas izteiksmes līdzekļu iedarbības iespējas.	Ir daļēja teksta struktūras izpratne, teksta struktūras sastāvdaļu apraksts ir shematisks, nav aprakstīta izvēlētā teksta specifika. Tekstā izmantotie mākslinieciskie elementi pamanīti un aprakstīti daļēji un nepilnīgi, nav analizēta to iedarbības iespēja kontekstā.	Ir laba teksta struktūras izpratne; teksts tiek analizēts, koncentrējoties uz jautājumiem par konkrētā izvēlētā teksta struktūru un raksturojot gan satura, gan struktūras, gan mākslinieciskos elementus, prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas.	Ir teicama teksta struktūras izpratne, padziļināti pievērsta uzmanība arī struktūras niansēm. Teksts tiek teicami analizēts gan satura, gan struktūras, gan māksliniecisko izteiksmes līdzekļu ziņā, ir piedāvāts kontekstuāls salīdzinājums ar citiem līdzīgiem vai atšķirīgiem piemēriem. Prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas, kā arī piedāvāts vērtējošs viedoklis par pilnveides un daudzveidības iespējām.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Publiskā runa				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus publiskajā runā	Ir izmantota vāja argumentācija, netiek izmantoti konkrēti fakti un piemēri, bet gan aprakstošas, neskaidras frāzes un subjektīvi, nepamatoti minējumi bez analītiskas pieejas.	Ir izmantota pietiekama argumentācija, kas balstīta gan uz subjektīviem vērojumiem, gan uz atsevišķiem faktiem, trūkst priekšstata par viedokļa pamatotību.	Ir prasmīgi izmantots argumentēts viedoklis, kā pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētām atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski vērtēt viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.	Ir teicami izmantots argumentēts viedoklis, kā pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri, kā arī tiek demonstrēta prasme kritiski vērtēt izmantoto avotu informāciju, salīdzinot kontekstuāli dažādus informācijas avotus. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētām atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski analītiski vērtēt savu un citu izteiktos viedokļus, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.
5. Publiskās runas organizācija (kompozīcija un domas attīstība)	Publiskās runas struktūra un domas attīstība ir organizēta vāji. Uzsvars likts pārsvarā tikai uz vienu argumentu. Nav izprotams autora viedoklis.	Publiskās runas struktūra un domas attīstība ir organizēta nepilnīgi. Nav līdzsvara starp publiskās runas daļām. Autora viedoklis ir formulēts, tomēr tas ir neskaidrs, balstīts trafaretās, vispārīgās atziņās, vietumis pretrunīgs.	Publiskās runas struktūra un domas attīstība ir labi organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi. Publiskās runas tekstā ir ievērots līdzsvars starp teksta daļām, tās ir loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Publiskajā runā labi atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.	Publiskās runas struktūra un domas attīstība ir teicami organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi, kā arī rūpīgi izstrādātas detaļas. Publiskās runas sastāvdaļas ir līdzsvarotas, loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Publiskajā runā pārliecinoši atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.
6. Publiskās runas valoda	Valoda retos gadījumos ir skaidra, ir daudz kļūdu vārdu un teikumu lietojumā un pareizrakstībā; ir nepietiekama valodas stila izjūta, veidojot savu tekstu.	Valoda ne vienmēr ir skaidra, izvēlētie vārdi un teikuma konstrukcijas lietoti, lielākoties ievērojot pareizrakstību, tomēr ir saskatāmas kļūdas un nekonsekvences; izvēlētais valodas stils ir vāji piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir skaidra, ar labu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir meistarīga, iedarbīga, ar augstu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību, kā arī lietojot iederīgus mākslinieciskos un stilistiskos izteiksmes līdzekļus; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
7. Publiskās runas funkcionālā iedarbība	Publiskā runa ir vispārīga, stereotipiska, tajā nav iekļauti līdzekļi, lai iedarbotos uz teksta adresātu. Neverbālo izteiksmes līdzekļu nav vai tie neatbilst kontekstam un situācijai.	Publiskā runa ir daļēji vērsta uz auditorijas ietekmēšanu, ievērojot ētiskos un tiesiskos principus, bet tā nav pārliecinoša. Emocionālā papildinformācija un neverbālie izteiksmes līdzekļi daļēji atbilst kontekstam un situācijai.	Publiskā runa ir vērsta uz auditorijas ietekmēšanu, ievērojot ētiskos un tiesiskos principus, runātājs spēj pārliecināt. Emocionālā papildinformācija un neverbālie izteiksmes līdzekļi atbilst kontekstam un situācijai.	Publiskā runa ir vērsta uz auditorijas ietekmēšanu, ievērojot ētiskos un tiesiskos principus, runātājs spēj pārliecināt un iedvesmot. Emocionālā papildinformācija atbilst kontekstam un situācijai. Izvēlēta komunikācija ir multimodāla un pilnībā atbilst kontekstam un situācijai.
8. Prasme iesaistīties dialogā/polilogā	Spēj vispārīgi izteikt savu viedokli, bet nespēj atbildēt uz oponentu jautājumiem. Neiesaistās diskusijā.	Daļēji prot iesaistīties dialogā/polilogā, cieņpilni izturoties pret sarunas dalībniekiem. Daļēji prot atbildēt uz oponentu jautājumiem. Iesaistās diskusijā, izmantojot tiesiskos un juridiskos pamatprincipus.	Prot iesaistīties dialogā/polilogā, cieņpilni izturoties pret sarunas dalībniekiem. Prot atbildēt uz oponentu jautājumiem, kā arī virzīt diskusiju mērķtiecīgā virzienā. Iesaistās diskusijā, izmantojot tiesiskos un juridiskos pamatprincipus.	Prot organizēt dialogu/polilogu un iesaistīties tajā, cieņpilni izturoties pret sarunas dalībniekiem. Prot plaši un daudzveidīgi atbildēt uz oponentu jautājumiem, kā arī virzīt diskusiju mērķtiecīgā virzienā. Iesaistās diskusijā, izmantojot tiesiskos un juridiskos pamatprincipus.

8. uzdevums

Strukturēta diskusija (mutvārdu uzdevums)

Sasniedzamais rezultāts: demonstrē savas prasmes argumentēti diskutēt, sadarboties ar citiem grupas dalībniekiem, kā arī cieņpilni izturēties pret diskusijas oponentiem. Darba veikšanai izmanto atgādni, kurā ir ietverti svarīgākie darba izstrādes kritēriji.

Uzdevums

1. Izlasi teksta fragmentu no J. Joņeva romāna "Jelgava 94"!
2. Pārdomā jauniešu valodas īpatnības, kas atainotas romāna fragmentā (vai visā romānā), un salīdzini tās ar pašreiz aktuālo jauniešu valodā!

3. Sadalieties 2 grupās: vienas grupas uzdevums ir kritizēt jauniešu valodas specifiku, otras grupas uzdevums – aizstāvēt!
4. Sagatavojiet vismaz 3–5 argumentus savas grupas viedokļa aizstāvēšanai!
5. Piedalieties strukturētā diskusijā, kuru vada diskusijas vadītājs, un izsakiet savus argumentus, kā arī uzdodiet jautājumus par otras grupas argumentiem!

Strukturēta diskusija. Atgādne

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
1. Izvēlētā teksta tēmas raksturojums				
1.1. Cik lielā mērā ir izprasta izvēlētā teksta tēma (-as)?				
1.2. Cik lielā mērā raksturota tēmas (-u) aktualitāte?				
1.3. Vai ir raksturoti tēmas būtiskākie aspekti?				
2. Izvēlētā teksta satura izpratne				-
2.1. Cik lielā mērā dalība diskusijā demonstrē izpratni par literāro darbu kopumā?				-

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
2.2. Cik lielā mērā dalība diskusijā liecina par prasmi saskatīt būtisko un detaļās niansēto?				
2.3. Cik lielā mērā dalība diskusijā atklāj izpratni par izvēlēta teksta žanru, nolūku un kontekstu ietekmi (piem., kultūras, laika, vides (telpas) konteksts, saistība ar potenciālo adresātu)?				
3. Izpratne par izvēlēta teksta struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem				
3.1. Cik lielā mērā ir izprasta un raksturota izvēlēta teksta struktūra?				-
3.2. Cik lielā mērā iesaistīšanās diskusijā atklāj prasmi saskatīt un novērtēt tekstā izmantoto stilistisko izteiksmes līdzekļu (valoda, struktūra, vizuālie līdzekļi) lomā tekstu nozīmes konstruēšanā?				
3.3. Cik lielā mērā iesaistīšanās diskusijā atklāj prasmi saskatīt un novērtēt, kādu ietekmi/iedarbību tekstā izmantotie izteiksmes līdzekļi rada uz lasītāju?				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus diskusijā				
4.1. Cik prasmīgi diskusijā ir izmantota argumentācija?				
4.2. Vai argumentācijā ir izmantoti konkrēti fakti un piemēri?				
4.3. Vai izteiktie apgalvojumi ir pamatoti, izvēloties piemērotas atsauces uz tekstu (citātus)?				
4.4. Cik lielā mērā diskusijā izteiktie apgalvojumi raksturo prasmi kritiski izvērtēt savu viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
5. Diskusijas dalībnieka teksta organizācija (kompozīcija un domas attīstība)				
5.1. Cik labi organizēta, savstarpēji saistīta (saskaņota, loģiska, ar pakāpenisku domas izvērsumu) ir diskusijas dalībnieka runa vai tās daļas?				
5.2. Cik lielā mērā iesaistīšanos diskusijā raksturo patstāvīgas, oriģinālas domas, spriedumi, atziņas (originalitāte)?				
5.3. Cik labi diskusijā atklājas dalībnieka pozīcija un uzskati?				
5.4. Cik lielā mērā ir izmantoti neverbālie izteiksmes līdzekļi?				
6. Diskusijā lietotā valoda				
6.1. Cik piemērota ir diskusijā izmantotā valodas stila izvēle?				
6.2. Vai diskusijā ir izmantoti izvēlētajam stilam atbilstoši izteiksmes līdzekļi?				
6.3. Cik skaidra, daudzveidīga un precīza ir diskusijā izmantotā valoda?				
6.4. Cik daudz tekstā ir nepamatotu ortoepijas, gramatikas un leksikas neprecizitāšu?				
7. Diskusijas funkcionālā iedarbība				
7.1. Cik lielā mērā piedalīšanās diskusijā ir vērsta uz auditorijas ietekmēšanu/pārliecināšanu/iedvesmošanu?				
7.2. Vai diskusijas dalībnieks ir pārliecināts par sava viedokļa saturu?				

Kritēriji	Vērtējums			Piezīmes
	Vēl neesmu apguvis	Jāpilnveido	Esmu apguvis	
7.3. Cik lielā mērā diskusijas dalībnieka paustā emocionālā papildinformācija atbilst diskusijas mērķim?				
7.4. Cik lielā mērā neverbālie izteiksmes līdzekļi mērķtiecīgi papildina verbālās informācijas uztveri?				
8. Diskusijas dalībnieka prasme iesaistīties dialogā/polilogā				
8.1. Cik lielā mērā diskusijas dalībnieks iesaistās dialogā/polilogā, ieklausoties un respektējot oponenta viedokli?				
8.2. Vai diskusijas dalībnieks spēj pilnvērtīgi atbildēt uz oponenta jautājumiem?				
8.3. Cik lielā mērā diskusijas dalībnieks spēj virzīt diskusiju mērķtiecīgā virzienā?				
8.4. Cik lielā mērā diskusijas dalībnieks prot diskutēt, ievērojot ētiskos un juridiskos pamatprincipus?				

Strukturēta diskusija. Snieguma līmeņu apraksts

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Izvēlētais teksts				
1. Izvēlēta teksta tēmas raksturojums	Irniecīga izpratne par teksta tēmu, tēmas aktualitāte ir pieminēta, raksturota nepilnīgi, izmantojot stereotipisku pieeju. Nav izpratnes par tēmas kontekstuālu aktualitāti.	Ir izprasta izvēlēta teksta tēma un daļēji raksturota tēmas aktualitāte. Nav izmantots tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir pilnībā izprasta izvēlēta teksta tēma, ir raksturota tēmas aktualitāte, izceļot tās būtiskākos aspektus. Ir izmantots arī tēmas kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citām aktuālām tēmām.	Ir padziļināti izprasta izvēlēta teksta tēma, ir padziļināti raksturota tēmas aktualitāte, izceļot gan tās būtiskākos aspektus, gan kontekstuālo raksturojumu citu kultūrfaktu kontekstā. Ir izmantots padziļināts salīdzinājums ar citām tēmām.
2. Izvēlēta teksta satura izpratne	Irniecīga izpratne par teksta saturu, ir dots pārskats par tekstu, nevis tā analīze. Teksta apraksts atklāj daļēju izpratni par teksta žanru, nav izpratnes par teksta nolūku un kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir daļēji izprasts, ir analizēti teksta satura būtiskie aspekti, bet nav pievērsta uzmanība detaļām. Teksta analīze atklāj daļēju izpratni par teksta žanru un nolūku, nav izpratnes par teksta kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir izprasts, ir analizēts gan teksta satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai. Teksta analīze atklāj izpratni par teksta žanru un nolūku, kā arī kontekstuālo iedarbību mūsdienu kultūrā.	Teksta saturs ir izprasts, ir analizēts gan teksta satura būtiskie aspekti, gan arī pievērsta uzmanība detaļās niansētai informācijai, turklāt tām ir piedāvāts kontekstuāls raksturojums, salīdzinot ar citiem līdzīgiem kultūras faktiem. Teksta analīze atklāj izpratni par teksta žanru un nolūku un tā ir papildināta ar salīdzinošu raksturojumu, minot citus līdzīgus vai atšķirīgus piemērus.
3. Izpratne par izvēlēta teksta struktūru un izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem	Ir vāja teksta struktūras izpratne, nespēj identificēt un pilnvērtīgi aprakstīt izvēlēta teksta sastāvdaļas. Arī izmantoto izteiksmes līdzekļu analīze ir vāja – nav pamanītas tekstā būtiskās pazīmes, nav izprastas izteiksmes līdzekļu iedarbības iespējas.	Ir daļēja teksta struktūras izpratne, teksta struktūras sastāvdaļu apraksts ir shematisks, nav aprakstīta izvēlēta teksta specifika. Tekstā izmantotie mākslinieciskie elementi pamanīti un aprakstīti daļēji un nepilnīgi, nav analizēta to iedarbības iespēja kontekstā.	Ir laba teksta struktūras izpratne; teksts tiek analizēts, koncentrējoties uz jautājumiem par konkrētā izvēlēta teksta struktūru un raksturojot gan satura, gan struktūras, gan mākslinieciskos elementus, prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas.	Ir teicama teksta struktūras izpratne, padziļināti pievērsta uzmanība arī struktūras niansēm. Teksts tiek teicami analizēts gan satura, gan struktūras, gan māksliniecisko izteiksmes līdzekļu ziņā, piedāvāts kontekstuāls salīdzinājums ar citiem līdzīgiem vai atšķirīgiem piemēriem. Prasmīgi ir analizētas tekstā izmantoto līdzekļu iedarbības iespējas, kā arī piedāvāts vērtējošs viedoklis par pilnveides un daudzveidības iespējām.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Diskusijas teksts				
4. Prasme izmantot faktus un argumentus diskusijā	Ir izmantota vāja argumentācija, netiek izmantoti konkrēti fakti un piemēri, bet gan aprakstošas, neskaidras frāzes un subjektīvi, nepamatoti minējumi bez analītiskas pieejas.	Ir izmantota pietiekama argumentācija, kas balstīta gan uz subjektīviem vērojumiem, gan uz atsevišķiem faktiem, trūkst priekšstata par viedokļa pamatotību.	Ir prasmīgi izmantots argumentēts viedoklis, kā pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētām atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski vērtēt viedokli, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.	Ir teicami izmantots argumentēts viedoklis, kā pamatā ir pārbaudīti fakti un piemēri, kā arī tiek demonstrēta prasme kritiski vērtēt izmantoto avotu informāciju, salīdzinot kontekstuāli dažādus informācijas avotus. Izteiktais viedoklis ir pamatots ar precīzi izvēlētām atsaucēm. Izteiktie apgalvojumi raksturo teicamu prasmi kritiski analītiski vērtēt savu un citu izteiktos viedokļus, balstoties uz kvalitatīviem argumentiem.
5. Diskusijas dalībnieka teksta organizācija (kompozīcija un domas attīstība)	Diskusijā runas struktūra un domas attīstība ir organizēta vāji. Uzsvars likts pārsvarā tikai uz vienu argumentu. Nav izprotams autora viedoklis.	Diskusijas runas struktūra un domas attīstība ir organizēta nepilnīgi. Autora viedoklis ir formulēts, tomēr tas ir neskaidrs, balstīts trafaretās, vispārīgās atziņās, vietumis pretrunīgs.	Diskusijas runas struktūra un domas attīstība ir labi organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi. Diskusijas runas teksts ir loģiski sasaistīts, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Diskusijas runā labi atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.	Diskusijā runas struktūra un domas attīstība ir teicami organizēta, ir ievēroti teksta uzbūves nosacījumi, kā arī rūpīgi izstrādātas detaļas. Diskusijas runas sastāvdaļas ir līdzsvarotas, loģiski sasaistītas, ar pakāpenisku domas izvērsumu. Diskusijas runā pārliecinoši atklāta autora attieksme, ir piedāvātas oriģinālas domas un atziņas.
6. Diskusijā lietotā valoda	Valoda retos gadījumos ir skaidra, ir daudz kļūdu vārdu un teikumu lietojumā un pareizrakstībā; ir nepietiekama valodas stila izjūta, veidojot savu tekstu.	Valoda ne vienmēr ir skaidra, izvēlētie vārdi un teikuma konstrukcijas lietoti, lielākoties ievērojot pareizrakstību, tomēr ir saskatāmas kļūdas un nekonsekvences; izvēlētais valodas stils ir vāji piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir skaidra, ar labu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.	Valoda ir meistarīga, iedarbīga, ar augstu lietpratības pakāpi, izvēloties precīzus vārdus un terminus, teikuma konstrukcijas un ievērojot pareizrakstību, kā arī lietojot iedarīgus mākslinieciskos un stilistiskos izteiksmes līdzekļus; izvēlētais valodas stils ir piemērots uzdevuma izpildei.

Kritērijs/līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Diskusijas teksts				
7. Diskusijas funkcionālā iedarbība	<p>Diskusijas runa ir vispārīga, stereotipiska, tajā nav iekļauti līdzekļi, lai iedarbotos uz teksta adresātu.</p> <p>Neverbālo izteiksmes līdzekļu nav, vai tie neatbilst kontekstam un situācijai.</p>	<p>Diskusijas runa ir daļēji vērsta uz auditorijas ietekmēšanu, ievērojot ētiskos un tiesiskos principus, tā nav pārliecinoša. Emocionālā papildinformācija un neverbālie izteiksmes līdzekļi daļēji atbilst kontekstam un situācijai.</p>	<p>Diskusijas runa ir vērsta uz auditorijas ietekmēšanu, ievērojot ētiskos un tiesiskos principus, runātājs spēj pārliecināt. Emocionālā papildinformācija un neverbālie izteiksmes līdzekļi atbilst kontekstam un situācijai.</p>	<p>Diskusijas runa ir vērsta uz auditorijas ietekmēšanu, ievērojot ētiskos un tiesiskos principus, runātājs spēj pārliecināt un iedvesmot. Emocionālā papildinformācija atbilst kontekstam un situācijai. Izvēlēta komunikācija ir multimodāla un pilnībā atbilst kontekstam un situācijai.</p>
8. Diskusijas dalībnieka prasme iesaistīties dialogā/polilogā	<p>Spēj vispārīgi izteikt savu viedokli, bet nespēj atbildēt uz oponentu jautājumiem. Neiesaistās diskusijā.</p>	<p>Daļēji prot iesaistīties dialogā/polilogā, cieņpilni izturoties pret sarunas dalībniekiem. Daļēji prot atbildēt uz oponentu jautājumiem. Iesaistās diskusijā, izmantojot tiesiskos un juridiskos pamatprincipus.</p>	<p>Prot iesaistīties dialogā/polilogā, cieņpilni izturoties pret sarunas dalībniekiem. Prot atbildēt uz oponentu jautājumiem, kā arī virzīt diskusiju mērķtiecīgā virzienā. Iesaistās diskusijā, izmantojot tiesiskos un juridiskos pamatprincipus.</p>	<p>Prot organizēt dialogu/polilogu un iesaistīties tajā, cieņpilni izturoties pret sarunas dalībniekiem. Prot plaši un daudzveidīgi atbildēt uz oponentu jautājumiem, kā arī virzīt diskusiju mērķtiecīgā virzienā. Iesaistās diskusijā, izmantojot tiesiskos un juridiskos pamatprincipus.</p>

5. pielikums

Mācību satura apgūvei izmantojamie mācību līdzekļi un resursi

Izmantošanas nolūks	Mācību līdzekļu veids	Mācību līdzekļu nosaukums
Kursa tematu apgūvei	Tematu apgūvei ieteicamo autoru un darbu saraksts	Katra temata apgūvei ir izstrādāts ieteicamās literatūras, ieteicamo autoru, kā arī ieteicamo informatīvo tekstu žanru saraksts.
Mācību stundu sagatavošanai un demonstrējumiem	Metodiskie materiāli	Martena, S., Laiveniece, D., Šalme, A. Lingvodidaktika: latviešu valodas mācības pusaudžiem un jauniešiem (7.-12. klase). Rīga: LVA, 2021. Berra, S.. Ceļvedis pilsētu tekstu izpētē. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2020.
Skolēniem informācijas iegūvei	Drukātā izziņas literatūra	Valsts izglītības satura centra (VISC) apstiprinātā mācību literatūra saraksts ir publicēts bibliotēku informācijas sistēmā "ALEPH 500" https://kopkatalogs.lv/F/?&func=find-b-0&local_base=isc01 , kā arī atrodams VISC mājaslapā www.visc.gov.lv un citi mācību līdzekļi, kuri atbilst plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu īstenošanai.
	Elektroniskie izziņas avoti	https://enciklopedija.lv http://www.lingvistiskakarte.lv/info/1 http://www.korpuss.lv/ www.valodasrokasgramata.lv www.kulturaskanons.lv www.termiini.lza.lv www.tezaurs.lv/mlvv

**DOMĀT.
DARĪT.
ZINĀT.**

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē